

ישעיה - מצודת ציון

א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז
יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל
לא לב לג לד לה לו לז לח לט מ מא מב מג
מד מה מו מז מח מט נ נא נב נג נד נה נו
נז נח נט ס סא סב סג סד סה סו

ישעיה פרק-א

[א] חזון. ענין ראייה והבטה כמו ותחזו בציון עינינו (מיכה ד) ועשי'ז נקרא הנביא בשם חוזה כי רואה במראה הנבואה וכאשר יקרא רואה וצופה : **[ב]** והאזיני. הטי אוזן לשמוע וכן אוזן עד תבונותיכם (איוב לב) : **פשעו**. מרדו כמו מלך מואב פשע בי (מ"ב ג) : **[ג]** אבוס. הוא המקום המיוחד למאכל הבהמות וכן אם ילין על אבוסך (איוב לט) : **[ד]** הוי. המלה הזאת היא ענין קריאה בין לצער בין לשמחה כמו הוי אחי והוי אחות (ירמיה כב) וכמו הוי ציון המלטי (זכריה ב) : **כבד**. ענין רבוי כמו עמד הכבד הזה (מ"א ג) : **מרעים**. רשעים : **נאצו**. הוא מושאל על הבזיון וכן כי נאצו האנשים את מנחת ה' (ש"א ג) : **נזרו**. ענין הפרשה כמו אשר נזרו מעלי (יחזקאל יד) : **[ה]** סרה. ענין הסרה מדרך הישר וכן סורר ומורה (דברי' כא) : **דוי**. ענין מכאוב כמו על ערש דוי (תהלים מא) : **[ו]** מכף רגל. כן נקרא שטחות הרגל וכמו שנקרא שטחות היד כף יד : **מתוס**. מלשון תמימות ושלימות : **פצע**. מכה שנבקעה ונפתחה ומוציאה דם : **וחבורה**. מכה שנצרר הדם תחתיה וממעל נראה כתם אדום כמו ונמר חברברותיו (ירמיה יג) וכן פצע תחת פצע חבורה וגוי (שמות כא) : **טריה**. לחה כמו לחי חמור טריה (שופטים טו) : **זורו**. ענין פזור כמו וזריתי פרש (מלאכי ב) : **חבשו**. ענין קשור הכריכה שעל המכה כמו לנשברת לא חבשתם (יחזקאל לד) : **רככה**. מלי רך וטוב (בראשית יח) : **[ח]** בת ציון. עיר ציון : **כמלונה**. מלי מלון : **במקשה**. מלי קשואין והוא שם פרי. נצורה. מלי מצור : **[ט]** לולי. לי אם לא : **שריד**. שארית כמו פליט ושריד (איכה ב) :

דמינו. מלי דמיון והשוואה : **[י]** **קציני**. ענין שררה כמו כל קציניך נדדו (לקמן כב) : **[יא]** **מריאים**. פטומים ושמונים וכן ושלם מריאכם (עמוס ה) : **ועתודים**. הם הזכרים מן העזים : **[יב]** **פני**. כמו לפני ותחסר ה ל מ " ד : **רמוס**. ענין דריכה ברגל כמו ורמסי בחומר (נחום ג) : **[יג]** **קטורת**. ענין העלאת עשן והוא מלי קטור הארץ כקטור הכבשן (בראשית יט) : **אוכל**. מלי יכולת : **און**. ענינו מחשבת שקר כמו הנה יחבל און (תהלים ז) : **ועצרה**. ענין קבוצת אנשים כמו עצרת בוגדים (ירמיה ט) ע"ש שהם עצורים ועכובים במקום אחד : **[יד]** **נלאיתי**. ענין יגיעה כמו ומה הלאיתיך (מיכה ו) : **נשוא**. מלי משא : **[טו]** **אעלים**. מלי העלמה והסתרה : **[טז]** **הזכו**. מלי זכות ובהירות : **חדלו**. מנעו : **[יז]** **אשרו**. מלי ישר ובאה האליף במקום היו"ד וכן בהפוך כמו ובכבודם תתימרו (לקמן סא) ומשפטו תתאמרו : **חמוץ**. עשוק כמו מכף מעול וחומץ (תהלים עא) : **[יח]** **לכו**. הוא ענין לשון זרוז כמו ועתה לכו ונהרגהו (בראשית לז) והלא לא הלכו אליו : **ונוכחה**. ענין ברור דבר כמו אשר הוכיח ה' (שם כד) : **כשנים**. חוטים צבוע אדום כמו ותולעת שני (שמות כה) : **כתולע**. הוא שם הצבע שצובעים בו אדום : **[יט]** **תאבו**. תרצו כמו לא אבה יבמי (דברים כה) : **[כ]** **תמאנו**. מלי מיאון וסרוב : **ומריתם**. מלי מרי ומרד : **[כא]** **קריה**. עיר : **מלאתי**. היו"ד נוספת ובעבור תוספות היו"ד נהפכה הה"א לתי"ו להסמיכה אל היו"ד : **ילין**. ענין התמדה וכן ולנה בתוך ביתו (זכריה ה) : **[כב]** **לסיגים**. הוא פסולת הכסף כמו סיגים כסף היו (יחזקאל כב) : **סבאך**. כן נקראים משקים המשכרים כמו ונסבאה שכר (לקמן כו) : **מהול**. מזוג ומעורב ודומה לו לשחוק אמרתי מהולל (קהלת ב) : **[כג]** **שלמונים**. מלי תשלומין : **[כד]** **אביר**. ענין חוזק כמו מידי אביר יעקב (בראשית מט) : **[כה]** **ואצרוף**. ענין זכוך וזקוק : **כבור**. כבורית שמנקין בו הבגדים מכתמיהם. בדיליך. היא מין מתכת כמו ואת הבדיל (במדבר לא) : **[כט]** **מאילים**. שם אילן סרק כמו הנחמים באלים (לקמן נז) : **[ל]** **נבלת**. ענין כמישה כמו נבל ציץ (לקמן מ) : **עלה**. העלין שלה : **[לא]** **החסן**. החזק וכן חסין יה (תהלים פט) : **לנעורת**. היא הפסולת שמנערין מעצי הפשתן : **לניצוץ**. הוא הנתז מן הבערת האש וכן ונוצצים כעין נחושת (יחזקאל א). ובערו. ענין שרפה והדלקה : **מכבה**. מלשון כבוי :

ישעיה פרק-ב

[ב] **נכון**. מוכן ומתוקן : **ונהרו**. ר"ל ימשכו אליו כנהר המושך וכן ונהרו אל טוב ה' (ירמיה לא) : **[ג]** **לכו**. הוא ענין לשון זרוז : **ויורנו**. ענין למוד : **[ד]** **והוכיח**. ענין ברור דברים : **וכתתו**. ענין כתישה : **לאתים**. הם כלי חפירה וכן את מחרשתו ואת אתו (ש"א יג) : **למזמרות**. שם הכלי שכורתין בו הזמורות מלי וכרמך לא תזמור (ויקרא כ"ה) : **[ו]** **נטשתה**.

עזבת : **ועוננים**. הוא מין כשוף כמו לא תנחשו ולא תעוננו (שם יט) : **ובילדי**. כן יקראו המחשבות והעצות לפי שהלב מוליד אותם : **ישפיקו**. ענין די הצורך כמו אם יספוק עפר שומרון (מ"א כ) : **זי** **ואין קצה**. אין סוף : **ט** **וישח**. ענין השפלה וכפיפה כמו שחו רעים לפני טובים (משלי יד) : **תשא**. ענין מחילת העון : **י** **גאוונו**. עלי גאווה וממשלה : **יג** **אלוני הבשן**. שם אילן הגדל בבשן : **טז** **שכיות**. מל' סכך ומכסה והיא הרצפה וכן ואבן משכית (ויקרא כו) : **יח** **כליל**. מל' כל וכן כליל תכלת (שמות לח) : **יחלף**. ענין העברה מן העולם : **יט** **ובמחלות**. הוא כמין מערה : **לערץ**. לשבר כמו לא תערוץ מפניהם (דברים ז) : **כ** **לחפר פרות**. פתרונו כמו מלה אחת והוא מל' חפירה ונכפלה העי"ן והלמ"ד הפעל לומר בחפירות עמוקות כמו אדמדם שפי אדום ביותר וכן ירקרק והדומות : **ולעטלפים**. שם עוף עטלף והוא הפורח בלילה : **כא** **בנקרת**. ענין חור ונקב כמו ואל מקבת בור נקרתם (לקמן כא). ובסעיפי. ענינו שן הסלע הבולט וכן בסעיף סלע עיטם (שופטים טו) והוא ל' מושאל מהנוף הבולט מן האילן הנקרא סעיף כמ"ש וכלה סעיפיה (לקמן כז) :

ישעיה פרק-ג

א **משען לחם**. על כי חיות האדם תלויים בלחם ובמים ונשען בהם אמר משען לחם וכמ"ש כל מטה לחם שבר (תהלים קה) : **ב** **וקוסם**. הוא כחוזה בכוכבים ויודע מהעתידות : **ג** **חרשים**. הוא ענין מחשבה כמו אל תחרוש על רעד רעה (משלי ג) ר"ל חכמים כי החכמה היא במחשבה : **לחש**. ענין קול נמוך הנאמר בלחישת האוזן : **ד** **ותעלולים**. ענין שחוק ולעג כמו כי התעללת בי (במדבר כב) : **ה** **ונגש**. ענין לחץ כמו מפני נוגשיו (שמות ג) : **ירהבו**. ענין התחזקות וגאווה כמו רהב הם שבת (לקמן ל) : **בזקן**. הבי"ת היא במקום על כמו כן ינתן בו (ויקרא כד) ומשפטו עליו כי על עונש ממון ידבר : **ו** **יתפוש**. ענין אחיזה : **שמלה**. ענין מלבוש : **לכה**. כמו לך : **קצין**. שר : **ז** **ישא**. ענין שבועה כמו לא תשא (שמות כ) : **הובש**. ענין מאסר כלא כמו חבוש בטמון (איוב מ) : **ח** **ומעלליהם**. ומעשיהם : **למרות**. כמו להמרות והוא מל' תמורה וחלוף : **ט** **ענתה**. העידה כמו לא תענה (שמות כ) : **לא כחדו**. לא מנעו : **י** **אמרו**. ענינו שבח ורוממות כמו את ה' האמרת (דברים כו) והוא לשון מושאל מהנוף העליון ברום האילן הנקרא אמיר כמ"ש בראש אמיר (לקמן יז) : **יב** **נוגשיו**. לוחציו : **מעולל**. ענין שחוק ולעג : **מאשריך**. ענין דרך והלוד כמו אם תטה אשורי (איוב לא) : **מתעים**. מל' תועה : **בלעו**. ענין השחתה : **יד** **ואתם**. הוי"ו היא במקום אבל כמו ובעבדיך באו (בראשית מב) : **בערתם**. רעיתם כמו ובער בשדה אחר (שמות כב) : **טז** **גרון**. צואר כמו קרא בגרון (לקמן נח) : **ומשקרות**. ענינו הבטת קריצה ורמיזה כי עין שזפתו (איוב כ) תרגומו עינא דסקרתא : **וטפוף**. ענין הצפה ממעל כי אשר

הציף (דברים י) ת"א דאטיף : **תעכסנה**. ענין ארס כמו וכעכס אל מוסר אויל (משלי ו) : **[יז] ושפח**. מלי' ספחת הצרעת כמו שאת או ספחת (ויקרא יב) : **קדקד**. היא אמצעית הראש מקום יחלק שם השער אילך ואילך : **פתהן**. כליהן ובדרז"ל פתיא אוכמא (פסחים פח) או הוא מלי' והפותות לדלתות (מ"א ז) : **יערה**. ענין הרקה ושפיכה כמו ותער כרה (בראשית כד) או היא ענין גלוי ערוה כמו מקורה הערה (ויקרא כ) : **[יח] העכסים**. המנעלים שברגליהן אשר בהם תעכסנה : **והשבסיס**. מין שבכה לתכשיט הראש ובדרז"ל ושביס של סבכה (נגעים פ"א) : **והשהרוניס**. תכשיט עשוי בדמות ירח כי תרגום של ירח הוא סיהרא וכן לבד מן השהרוניס (שופטים ח) : **[יט] הנטיפות**. מרגליות חרוזות בחוט התלוי בצואר ונוטף על החזה : **והשרות**. צמידי הזרוע כי תרגום של צמידים הוא שיריא : **והרעלות**. סרבלים נאים עשויין להתעטף ובדרז"ל ערביות רעולות (שבת סה) : **[כ] הפאריס**. כעין כיפת כובע כמו פארי המגבעות (שמות לט) : **והצעדות**. העדי שמימות בשוקיהן כמו אצעדה וצמיד (במדבר לא) : **והקשרים**. חוטי משי שקושרת בהם שער ראשן : **ובתי הנפש**. עדי זהב שהנשים תולות בין שדיהן על לבן : **והלחשים**. נזמי האוזן התלוי במקום שלוחשין שם : **[כב] המחלצות**. מין מלבוש נאה וכן והלבש אותם מחלצות (זכריה ג) : **והמעטפות**. כסות שמתעטפות בו : **והמטפחות**. כעין צעיף וכן הבי המטפחת (רות ג) : **והחריטים**. מין כיסים נאים וכן ויצר וגוי' בשני חריטים (מ"ב ה) : **[כג] הגליונים**. הם המראות ע"ש שפני האדם נגלה אליו כשרואה בו או כן יקרא האבנט (ובעדיות פ"ג) גלגולין (וע"ש בתוי"ט) : **והסדינים**. סדיני פשתן עשויין ולהתעטף : **והצניפות**. מצנפות הראש : **והרזידים**. תכשיט מה מרודד ודק כמו נשאו את רדידי (ש"ה ה) : **[כד] מק**. ענין המסה והמגה כמו המק בשרו (זכריה יד) : **נקפה**. ענין שבירה ורציצה כמו ואחר עורי נקפו (איוב וט) : **מקשה**. תכשיט הנעשה מהקשת הקורנס : **קרחה**. ענין נפילת השער כמו קרח הוא (ויקרא יג) : **פתיגיל**. חגורה רחבה של משי ואין לו דומה ויתכן שהוא לשון מורכב כי פתי הוא תרגומו של רחב כי ירחיב ה' את גבולך (דברים יב) ת"א ופתי וגיל הוא ענין שמחה כי הדרך לחגור בה בשמחות לרקד בה במחולות או הוא מלה מורכבת לשון פתיל גיל ר"ל אבנט הנעשה מפתילים (ועיין בתוי"ט בעדיות פרק ג) ופתיל ענינו חוט כמו פתיל תכלת (במדבר כח) וגיל ענינו אבנט מלי' הגליונים הנאמר למעלה : **[כה] מתיך**. אנשיך כמו מתי מספר (בראשית לד) : **[כו] ואנו**. מלי' אנינות : **ואבלו**. מלי' אבלות : **ונקתה**. מלי' נקי :

ישעיה פרק ד

[א] והחזיקו. ענין אחיזה : **אסוף**. הכנס כמו ואין איש מאסף (שופטים יט) : **[ב] לצבי**. להדר ויופי כמו וצבי עדיו (יחזקאל ז) : **לגאון**. לממשל

רב וכן לפני שבר גאון (משלי טז) : **לפליטת**. לשארית : **[ד] אס**. ענינו כמו כאשר וכן ואם יהיה היובל (במדבר לו) : **צואת**. מל' צואה ויאמר על עבירות מגונות : **ידיח**. מלשון הדחה ושטיפה : **בער**. ענין הפנוי מן העולם כמו הנני מבעיר אחרי בעשא (מ"א י"ו) : **[ה] מכון**. מל' הכנה : **מקראיה**. הקרואים והמזומנים לבוא בה : **ונוגה**. הארה וזריחה : **חופה**. ענין מכסה : **[ו] מחורב**. ענין יובש כמו ונתתי יאורים חרבה (יחזקאל ל) ור"ל משרב וחום המביא היובש : **מזרם**. ענין שטיפת ומרוצת המים :

ישעיה פרק-ה

[א] לידידי. אהובי ובן דודי : **בקרן**. פנה וזויות וכן על קרנות המזבח (ויקרא ד) : **בן שמן**. הראויה לעשות פירות שמנים וכן בן מות הוא (ש"א כ) שר"ל ראוי למות : **[ב] ויעזקהו**. תרגום של טבעת עזקא ור"ל גדר סביבו בהיקף כעין טבעת : **ויסקלהו**. הסיר האבנים מתוכו וכן סקלו מאבן (לקמן סב) : **שורק**. זמורות נבחרים כמו ואנכי נטעתך שורק (ירמיה ב) : **מגדל**. הגת שעוצרים בו הענבים להוציא היין. יקב. הוא הבור שלפני הגת והיין יורד בו : **חצב**. החפירה באבנים נקרא חציבה בל' המקרא : **ויקו**. מל' תקוה : **באושים**. פירות דומים לענבים וגרועים מהם וכן תחת שעורה באשה (איוב לא) שר"ל שעורה גרועה : **[ה] משוכתו**. הוא הגדר הסוכך ומגין בעדו כמו הלא אתה סכת בעדו (שם ה). והיה. כמו ויהיה : **לבער**. למרעה כמו ובער בשדה אחר (שמות כב) : **למרמס**. למדרך הרגל : **[ו] ואשיתהו**. אשים אותו : **בתה**. ענין שממון כמו בנחלי הבתות (לקמן ו) : **יזמר**. כן יקרא קציצת ענפי גפן כמו וכרמך לא תזמור (ויקרא כה) : **יעדר**. ענין חפירה כמו וכל ההרים אשר במעדר יעדרון (לקמן ז) : **שמיר ושית**. שמות מיני קוצים : **[ז] שעשועיו**. ענינו התעסקות בדבר מה לשמוח בו : **משפח**. ר"ל אסיפת חטא כמו ונספחו על בית יעקב (לקמן יד) או הוא מל' ספחת הצרעת ולפי שלי משפח נופל על ל' משפט אמר כן : **[ח] אפס**. הוא כמן אין : **[י] צמדי**. ענין זוג כמו צמד בקר (ש"א יא) ועבודת יום אחד בצמד בקר קרוי צמד כרם : **בת**. מדת הלח מחזקת ג' סאין : **חמר**. הוא כור מחזיק ל' סאין איפה מדת היבש מחזקת שלשה סאין : **[יא] בנשף**. בחשכת הלילה כמו נשף חשקי (לקמן כא) : **[יב] כנור ונבל תוף וחליל**. הם שמות כלי נגון : **[יג] מתי רעב**. אנשי רעב : **צחה**. ענין יובש וצמאון כמו על צחית סלע (יחזקאל כד) : **[יד] ופעה**. פתחה ביותר כמו פי פערתי (תהלים קיט) : **לבלי חוק**. בלא קצבה. והמונה. המון עמה : **ושאונה**. הוא כמו המונה וכפל הדבר במ"ש : **ועלז**. ענין שמחה : **[טו] וישח**. ענין כפיפה כמו שחו רעים לפני טובים (משלי יד) : **[יז] כדברים**. כמנהגם כי וינהג תרגומו ודבר וכן אני אשימם דוברות בים (מ"א ה) שהוא ענין הנהגה : **מחים**. רשעים השמנים בעלי המוח : **[יח] וכעבות**. חבלים עבות : **[יט] יחישה**. הוא כמו ימהר וכן

אחישה מפלט לי (תהלים נה) וכפל הדבר בשמות נרדפים וכך אדמת עפר (דניאל יב) : **[כב] למסוך**. מזיגת היין קרוי מסך : **[כג] עקב**. בשכר כמו והיה עקב תשמעון (דברים ז) : **[כד] קש**. תבן : **[לשון אש]**. להב אש ע"ש שנמשך כלשון : **חשש**. היא תבן הדק וכן תהרו חשש (לקמן לג) : **ירפה**. מל' רפיון : **כמק**. מל' המקה והמסה : **ופרחס**. המשיל הגדולה לפרחי האילן : **יעלה**. יסתלק כמו כעלות גדיש (איוב ה) : **נאצו**. ענין בזיון : **[כה] וירגזו**. ענין תנועת החרדה : **כסוחה**. כרוק הניסח מן הגוף וכן סחי ומאוס תשימנו (איכה ג) : **[כז] נס**. הוא כלונס ארוך ובראשי בגד ועשוי לרמוז בו ולהתאסף ולבא : **ושרק**. הוא קול הנעשה בקבוץ השפתים והוא סימן להתאסף וכן אשרקה להם ואקבצם (זכריה י) : **[כז] נפתח**. ענין התרת הקשר כמו יתרי פתח (איוב ל) : **אזור**. חגורה : **חלציו**. מתניו : **נתק**. נעתק ממקומו : **שרוך**. ענין קשורים כמו מחוט ועד שרוך נעל (בראשית יד) : **[כח] שנונים**. חדודים : **דרוכות**. הדרך לדרך ברגליו על הקשת למתחו היטב : **פרסות**. הוא כעין מנעלים : **כצר**. כסלע : **וגלגליו**. אופן העגלה : **כסופה**. רוח חזק : **[כט] כלביא**. שם משמות האריה : **וינהם**. מל' המייה : **ויפליט**. ענין הצלה : **[ל] כנהמת**. מל' המייה : **ונבט**. מל' הבטה וראיה : **בעריפיה**. כן נקראים השמים על כי יערפו ווזלו את הטל כמ"ש אף שמיו יערפו טל (דברים לג) או ר"ל במאפליה :

ישעיה פרק-ו

[א] ושוליו. תחתיתו ר"ל רגליו : **מלאים**. ממלאים : **[ד] וינועו**. מל' תנועה והסרה ממקומה הרבה אמות ולא פי' כמה אמות : **הספים**. הם המזוזות הנמדדים באמות כמ"ש והסף קנה אחד (יחזקאל מ) : **[ה] נדמיתי**. ענין שתיקה כמו וידום אהרן (ויקרא י) ור"ל נאבדתי כי הנאבד מן העולם הוא מושתק כי לא ישמע קולו וכן ער מואב נדמה (לקמן טו) : **[ו] רצפה**. גחלת והוא כמו רשפה בשי"ן כי זסשר"ץ מתחלף וכן עוגת רצפים (מ"א יט) : **במלקחים**. בצבת כמו מלקחיה ומחתותיה (שמות כה) : **[ז] השע**. ענין הסרה כמו השע ממני ואבליגה (תהלים לט) : **[יא] אם**. כמו אשר וכפל המלה בשמות נרדפים כמו אדמת עפר (דניאל יב) : **שאו**. תשאה. ענין שממון וכן ושאיה יוכת שער (לקמן כד) : **[יג] לבער**. לכליון כמו כי אם יהיה לבער קין (במדבר כד) : **כאלה וכאלון**. שמות אילני סרק : **בשלכת**. מל' השלכה : **מצבת**. היא הנטיעה הנצב ומתקיים ותרגום של ויטע היא ונציב :

ישעיה פרק-ז

[ב] נחה. ענין חניה : על אפרים. עם אפרים כמו ויבאו האנשים על הנשים (שמות לה) : וינע. מל' תנועה : [ג] תעלת הברכה. הברכה הוא מקום בנוי באבנים ובסיד ושם מתכנסים המים והתעלה היא חפירה סמוך לה ובעת הצורך ממשיכים לה אמת המים מן הברכה וכן בתעלת הברכה (מ"ב יט) : מסלת. מל' מסילה ושביל : [ד] זנבות. מל' זנב : האודים. הם העצים שמנדנדין בהם האש לישבו על מקומו ונשרף מעט מעט על ידי החתיה באש וכשחוזר להיות קטן ואינו ראוי עוד להאחז ביד משליכים אותו ומעלה עשן רב וזהו נקרא זנב האוד וכן כאוד מוצל משרפה (עמוס ד) : [ו] ונקיצנה. ענין מאוס כמו קצתי בחיי (בראשית כז) : ונבקייענה. מל' בקוע : [ח] ובעוד. ר"ל בתוך משך זמן : יחת. ישבר כמו חתתה קשתותם (ירמיה נא) : [ט] תאמנו. ענין קיום כמו אמונת עתיר (לקמן לג) : [יב] אנסה. מל' נס וענינו התנשאות ורוממות כנס והוא כלונס ארוך : [יג] הלאות. ענין יגיעה כמו ומה הלאתיך (מיכה ו) : [יד] העלמה. כן תקרא הרכה בשנים ואם היא בעולה וכן דרך גבר בעלמה (משלי ל) : [טז] קץ. ענין מאוס : [יח] ישרוק. ענין השמעת קול בקבוץ השפתים וכן שרקו ויניעו ראשם (איכה ב) : יאורי. בתורה ת"א נהרא : [יט] בנחלי. ענין עמק וכן ויחפרו עבדי יצחק בנחל (בראשית כו) : הבתות. השוממות כמו ואשיתהו בתה (לעיל ה) : ובנקיקי. ענינו שן הסלע וכן בנקיק הסלע (ירמיה יג) : הנעצוצים. מין קוצים וכן תחת הנעצוץ (לקמן נה) : הנהלולים. שם אילני סרק פחותים ונבזים : [כ] השכירה. מל' שכר, או הוא ענין גדלות וחשיבות וכן גם שכירה בקרבם (ירמיה מו) : תספה. ענין כליון כמו ספו תמו (תהלים עג) : [כג] לשמיר ולשית. שמות מיני קוצים : [כה] במעדר יעדרון. הנחפרים בכלי חפירה וכן לא יעדר (לעיל ה). ולמרמס. ענין דריכה ברגל :

ישעיה פרק-ח

[א] גליון. הוא מל' מגילה ונקרא ע"ש סופו כמו ובגדי ערומים תפשיט (איוב כב) והדומים : בחרט. ענינו עט וקולמוס ודומה לו ויצר אותו בחרט (שמות לב) : חש. ענין מהירות : [ג] הנביאה. כן תקרא אשת הנביא : [ד] חיל. הון ועושר : [ו] השלוח. שם נחל קטן : לאט. בנחת וכן אתנהלה לאטי (בראשית לג) : [ז] אפיקיו. הוא המקום שנגרים שם המים בחוזק וכן כאפיקים בנגב (תהלים קכו). גדותיו. הם שפתי האפיקים וכן והירדן מלא על כל גדותיו (יהושע ג) : [ח] וחלף. ועבר : מוטות. מל' הטיה : כנפיו. מל' כנף : [ט] רועו. ענינו שבירה ורציצה כמו תרומם בשבט ברזל (תהלים ב) : וחותו. גם הוא ענין שבירה כמו יחת אפרים מעם (לעיל ז) : התאזרו. התחזקו כי האזור במתניו הוא מחזק ומזרז ביותר : [יב] קשר. ענין אגודה אחת : תעריצו. ענין חוזק כמו כגבור עריץ (ירמיה כ) : [יד] למקדש. ענינו ארמון משגב וכן כי מקדש מלך הוא (עמוס ז) : נגף.

ענין הכאה : **[טו]** ונוקשו. יפלו בהמוקש : **[טז]** צור. ענין קשירה כמו מי צרר מים בשמלה (משלי ל) : **תעודה**. ענין התראה ע"ש שדרך להתרות בעדים לבל יכחיש והתורה נקראת כן על שהיא מלאת מהתראות ואזהרות. חתום. ענין סגירה כמו הספר החתום (לקמן כט) : **בלמדי**. ר"ל בתלמידים וכן וכל בניך למודי הי' (לקמן נד) : **[יז]** וחכיתי. ענין תקוה כמו אשרי כל חוכי לו (לקמן ל) : **[יט]** האובות. המעלים את המת לשאול ממנו עתידות : **והידעונים**. המכניסים עצם חיה ששמה ידוע והעצם מדבר ע"י כשוף : **המצפצים**. כן נקרא השמעת קול העוף כמו ופוצה פה ומצפץ (לקמן י) : **והמהגים**. כן נקרא השמעת קול היונה כמו אהגה כיונה (לקמן לח) : **[כ]** לתורה. באה הלמ"ד במקום בי"ת וכן ישבת לכסא (תהלים ט) ומשפטו בכסא. ולתעודה. כן נקראה התורה עם שאמר לתורה אמר גם לתעודה וכן אדמת עפר (דניאל יב) והדומים : **שחר**. ענין זוהר ואורה והוא מל' אור השחר : **[כא]** נקשה. מל' קשה : **והתקצף**. מל' קצף וכעס : **[כב]** מעוף. ענין חשך כמו תעופה כבקר תהיה (איוב יא) : **[כג]** מועף. מל' עיפות : **מנוחה**. מל' דחיה : **מוצק**. מל' צוקה וצרה : **גליל**. ענין סבוב :

ישעיה פרק-ט

[א] **צלמות**. צלו של מות ר"ל חשכת הקבר : **נגה**. ענין הארה וזריחה : **[ב]** **הרבית**. ענין גדולה כמו רבי מלך בבל (ירמיה לט) : **[ג]** **סבלו**. מל' סבל ומשא : **שבט**. כן יקרא המושל כמו לא יסור שבט מיהודה (בראשית מט) : **הנוגש**. ענין לחץ ודחק : **החתות**. ענין שברון : **[ד]** **סאון**. כמו שאון בשי"ן והוא המיית מלחמה : **ושמלה**. ענין מלבוש : **מגוללה**. מל' גלגול וסבוב : **[ה]** **המשרה**. מל' שררה וממשל : **אבי עד**. אב עולם : **[ו]** **ולסעדה**. ענין השענה : **[ז]** **וגזית**. אבנים גזוזים ומחוטבים ביושר רב : **שקמים**. מין אילן תאנה וכן ובולס שקמים (עמוס ז) : **גדעו**. נכרתו כמו ואשריהם תגדעון (דברים ז) : **[י]** **יסכסך**. ענין בלבול וכן וסכסכתי מצרים (לקמן יט) : **[יג]** **ראש**. ר"ל החשוב : **וזנב**. ר"ל השפל : **כפה**. כן נקרא הענף כמו וכפתו לא רעננה (איוב טו) לפי שהיא כפופה : **ואגמון**. הוא הגומא הגדל במים : **[יד]** **מורה**. מלמד כמו את מי יורה דעה (לקמן כח) : **[טו]** **מאשרי**. מדריכי כמו ואל תאשר בדרך רעים (משלי ד) : **מתעים**. מל' תועה : **ומאושריו**. כמו ומישריו ובאה האלי"ף במקום היו"ד וכן אשרו חמוץ (לעיל א) : **מבולעים**. ענין השחתה כמו בלע הי' (איכה ג) : **[טז]** **ומרע**. מרשיע : **נבלה**. דבר מגונה : **נטויה**. מל' הטיה : **[יז]** **שמייר ושית**. מיני קוצים : **ותצת**. מל' הצתה והבערה : **בסבכי היער**. הענפים המסובכים ונאחזים זה בזה כמו עד סירים סבוכים (נחום א) : **ויתאבכו**. הוא ענין התרוממות ואין לו דומה : **גאות**. מל' גאווה : **[יח]** **בעברת**. מל' עברה וחמה : **נעתם ארץ**. ת"י חרוכת ארעא : **אל אחיו**. על אחיו :

יט ויגזר. ענינו חטיפה כי החוטף דבר מה גזרו וכרתו ממקומו : על
ימין. בימין על במקום בי"ת כמו עמדתם על חרבכם (יחזקאל לג) :

ישעיה פרק-י

א החוקקים. ענין כתיבה : **ג** פקודה. ענין זכרון כמו ותפקוד עלי עון
האשה (ש"ב ג) : **ולשואה**. ענין חושך כמו אמש שואה (איוב ל) : **על מי**.
כמו אל מי : **ואנה**. איה : **כבודכם**. כן יקרא העושר וכן עשה את כל הכבוד
הזה (בראשית לא) : **ד** בלתי. ענינו כמו לא : **תחת**. במקום כמו שבו
איש תחתיו (שמות יח) : **ז** ידמה. מל' דמיון ומחשבה : **יב** יבצע. ענין
השלמה כמו וידיו תבצענה (זכריה ד) : **אפקוד**. ענין השגחה כמו פקדו נא
וראו (ש"א יד) : **יג** ועתודותיהם. אוצרותיהם המזומן לעת הצורך
והוא מל' התעתדו לגלים (איוב טז) שהוא ענין הזמנה : **ששתי**. כמו
שוסתי בסמ"ך והוא ענין בזה ושלל כמו שוסים את הגרנות (ש"א כג) :
כביר. ענין חוזק כמו כביר כח לב (איוב לו) : **יד** כקן. הוא מדור העופות
כמו ודרור קן לה (תהלים פד) : **חיל**. ענין צבא העם. ופוצה. ענין פתיחה
כמו פציתי פי (שופטים יא) : **ומצפצף**. כן נקרא השמעת קול העופות :
טו הגרזן. שם הכלי שחוטבים בו העצים כמו ונדחה ידו בגרזן (דברים
יט). החוצב. ענין חטיפה ובקיעה ודומה לו וגם יקב חצב בו (לעיל ה).
המשור. שם כלי מלא פגימות עשויה לחתוך בה העצים וכן וישר במגרה
(דה"א כ) : **מניפו**. מל' הנפה והרמה : **מרימיו**. עם מרימיו : **כהרים**. מל'
הרמה והגבהה : **טז** משמניו. מל' שמן : **רזון**. ענין כחשות : **ותחת**.
במקום : **יקד**. ענין הבער כמו על מוקדה (ויקרא ו) : **יז** שיתו ושמירו.
מיני קוצים : **יח** וכרמלו. שם כרמל הונח למקום שדות וכרמים וכמ"ש
והיה מדבר לכרמל (לקמן לב) : **כמסוס נוסס**. שם התולעת האוכל וטוחן
את העץ נקרא נוסס ודומה לו וכצמר יאכל סס (לקמן נא) והנטחן עצמה
נקרא מסוס : **כב** חרוץ. גזור וחתוך כמו כן משפטך אתה חרצת (מ"א
כ) : **כג** ונחרצה. נגזרה ונחתכה : **כה** מזער. ענינו כמו מעט וכן זעיר
שם (לקמן כח) וכפל בשמות נרדפים להמעטת הזמן : **תבליתם**. ענינו דבר
מגונה שאין ראוי לעשותם כמו תבל הוא (ויקרא כ) : **כז** ועורר. מל'
התעוררות : **שוט**. ענינו כמו שבט וכן שוט לסוס (משלי כו). ונשאו. מל'
משא וטלטול : **בדרך**. בענין : **כז** סבלו. ענין משא כבד כמו נושא סבל
(מ"א ה) : **שכמד**. כתפך. ועולו. הוא ההושם בצואר הבהמה כשהיא
חורשת : **וחובל**. ענין השחתה כמו וחבל את מעשה ידיך (קהלת ה) :
כח למכמש. במכמש ובא הלמ"ד במקום בי"ת וכן ישבת לכסא
(תהלים ט) ומשפטו בכסא וכמוהו רבים : **יפקיד**. מל' פקדון וגניזה :
כט נסה. ענין בריחה : **ל** צהלי. ענין השמעת קול גדול וכן צהלו מים
(לקמן כד) : **לא** העיזו. ענין אסיפה כמו שלח העז (שמות ט)
לב ונופף. ענין הרמה : **לג** מסעף. ענין ענפים כמו וכלה סעיפיה (לקמן

כז) ור"ל יסיר הסעיפים וכן ויסקלהו (לעיל ה) ורצה לומר הסיר האבנים : **פארה**. גם הוא ענין ענף כמו ותארכנה פארותיו (יחזקאל לא) ועם כי אמר מסעף אמר גם פארה לתוספת באור וכן רתקו בזקים (נחום ג) : **במערצה**. כן שם הכלי המשחית ומשבר והוא מל' בקומו לערוץ הארץ (לעיל ב) : **ורמי הקומה**. ענינם רוממות וגבהות : **גדועים**. ענין כריתה כמו שקמים גדע (לעיל ט) : **לד** **ונקף**. ענין כריתה כמו כנוקף זית (לקמן יז) : **סבכי**. ענין התאחזות כמו עד סירים סבוכים (נחום א) : **והלבנון**. כן שם יער בא"י :

ישעיה פרק-יא

א **חוט**. ענינו כמו מטה וכן חוטר גאווה (משלי יד) ורצה לומר שבט מלוכה. מגזע. משורש ובדרז"ל גזעו מחליף (תענית כה) וכן אף בל שורש בארץ גזעם (לקמן מ) : **ונצר**. ענינו כמו כנצר נתעב (לקי יד) : **יפרה**. יעשה פרי : **ג** **והריחו**. מלשון ריח : **יוכח**. ענין ברור דבר : **ד** **והוכיח**. מלשון תוכחה ומוסר : **במישור**. מלשון יושר : **לענוי**. הלמ"ד הוא במקום בעבור כמו פתח פיך לאלם (משלי לא) : **וברוח**. הוא הדבר הבא בהסחת רוח הפה : **ה** **אזור**. חגורה : **מתניו**. חלציו פתרון אחד להם : **ו** **וגר**. ידור : **ונמר**. שם חיה : **ירבץ**. ענינו השכיבה לנוח : **וכפיר**. שם משמות האריה : **ומריא**. בהמה פטומה וכן וחלב מריאים (לעיל א) : **נוהג** **בם**. יוליך אותם : **ח** **ושעשע**. ענין התעסקות לשמוח כמו אני תורתך שעשעתי (תהלים קיט) : **חור**. נקב כמו והנה חור אחד בקיר (יחזקאל ח) : **פתן**. מין נחש רע : **מאורת**. ענינו בקוע וחרץ כמו באורים כבדו ה' (לקמן כד) : **צפעוני**. מין נחש רע : **גמול**. תינוק הנעתק מקרוב משדי אמו נקרא גמול כמו ביום הגמל את יצחק (בראשית כא). הדה. ענין הרמת היד להושיט והוא קרוב מלשון הידד השבתי (לקמן טז) אשר יאמר על ענין הרמת קול : **י** **לנס**. הוא כלונס ארוך ובראשו בגד ועשוי להוליכו לפני אנשי החיל וכולם הולכים אחריו : **יא** **לקנות**. מצינו לשון קנין בלא מחיר ואף אם אין מוכר וכן קונה שמים וארץ (בראשית יד) : **יב** **ונפצות**. ענין פזור : **כנפות**. קצות : **יג** **יצור**. מלשון צרה : **יד** **ועפו**. מלשון עפיפה : **בכתף**. בצד ועבר : **יבוזו**. מלשון בזה ושלל : **טו** **והחרים**. ענין כריתה ואבוד : **לשון ים מצרים**. הוא הנילוס ולפי שהוא מתדבק אל הים נראה כאלו הוא לשון הים ועל שם שהוא נמשך כלשון נקרא לשון : **והניף**. ענין הרמה : **בעים**. ענין חוזק ואין לו דומה : **והדריך**. מלשון דרך והלוך : **טז** **מסלה**. דרך סלולה וכבושה :

ישעיה פרק-יב

[א] אנפת. כעסת כמו פן יאנף (תהלים ב) : **[ב] עזי.** ענין חוזק והיו"ד יתירה : **וזמרת.** מלשון זמר ושבח : **ויהי לי.** כמו היה לי וכן ויעזב את עבדיו (שמות ט) ומשפטו עזב : **[ג] ושאבתם.** לקיחת המים נקראת שאיבה : **[ד] עלילותיו.** מעשיו : **נשגב.** חזק : **[ו] צהלי.** ענין הרמת קול וכן צהלי קולך בת גלים (לעיל י) :

ישעיה פרק-יג

[א] משא. כן נקראת הנבואה ע"ש שהיא נשאת בפי האדם : **חזה.** ראה במראה הנבואה : **[ב] נשפה.** ענין גבהות כמו אפתח על שפיים נהרות (לקמן מא) : **פתחי.** בפתחי נדיבים, כן יקראו בעלי העושר כי ע"פ רוב המה נדיבי לב : **[ג] למקדשי.** ענין הזמנה כמו התקדשו למחר (במדבר יא) : **עליזי.** ענין שמחה כמו יעלוז שדי (תהלים צז) : **[ד] דמות.** מלשון דמיון : **שאון.** המייה : **מפקד.** ענין מספר ומנין כמו ויפקדם בטלאים (ש"א יג) : **[ה] לחבל.** להשחית כמו וחובל עול (לעיל י) : **[ו] הלילו.** מלשון יללה : **כשוד.** מלשון שדידה ועושק הנפש וכן מקטב ישוד צהרים (תהלים צא) : **[ז] תרפינה.** מלשון רפיון : **[ח] צירים.** הם יסורי אשה הכורעת לילד שצירי דלתי בטנה מתפרקין להפתח וכן כי נהפכו עליה ציריה (ש"א ד) : **וחבלים.** גם הוא ענין מכאובי לידה כמו חבלי יולדה (הושע יג) : **יהילון.** מלשון חיל וחלחלה : **[י] וכסיליהם.** מזלות השמים וכן כסיל וכימה (איוב ט) : **יהלו.** וזהירו כמו בהלו נרו (שם כט) : **יגיה.** ענין הארה כמו וה' יגיה חשכי (ש"ב כב) : **[יא] ופקדתי.** ענין זכרון כמו וה' פקד את שרה (בראשית כא) : **תבל.** כן נקרא הארץ : **והשבת.** ענין בטול כמו שבת נוגש (לקמן יד) : **גאון.** ענינו כמו גאווה : **זדים.** רשעים : **עריצים.** חזקים כמו כגבור עריץ (ירמיה כ) : **[יב] אוקיר.** מלשון יקר וחשוב : **מפז.** הוא זהב הטוב : **מכתם אופיר.** מזהב טוב הבא מאופיר : **[יג] ארגיז.** ענין רעדה כמו רגזו ואל תחטאו (תהלים ד) : **בעברת.** מלשון עברה וזעם : **[טו] ידקר.** ענין נעיצה ותחיבת חרב בגוף כמו והביטו אלי את אשר דקרו (זכריה יב) : **[טז] ירטשו.** ענין בקיעה וכן אם על בנים רטשה (הושע י) : **ישסו.** ענין בזה ושלל. תשגלנה. מלשון משגל ומשכב : **[יז] מעיר.** מלשון התעוררות : **[יח] תחוס.** ענין חמלה כמו יחוס על דל (תהלים עב) : **[יט] צבי.** ענין הדר ופאר כמו נחלת צבי צבאות גוים (ירמיה ג) : **גאון.** מלשון גאווה : **[כ] יהל.** כמו יאהל ונפלה האלי"ף וכן ולעמשא תמרו (ש"ב יט) ומשפטו תאמרו : **ירבצו.** ענין השכיבה לנוח : **[כא] ציים.** אוחים, שמות מיני חיות : **בנות יענה.** שם עוף בת היענה : **ושעירים.** הם השדים הנראים בדמות שעירים למי שמאמין בהם וכן ושעיר על רעהו יקרא (לקמן לד) : **ירקדו.** ענין קפיצה ודלוג : **[כב] וענה.**

ענין הרמת קול כמו וענו הלויים וכו' קול רם (דברים כז) : **איים**. שם חיה : **באלמנותיו**. כמו בארמנותיו או הוא מלשון אולם ותנים מין נחש : **עתה**. מלשון עת :

ישעיה פרק-יד

[א] והניחם. תרגומו וישרינון : **ונלוה**. ענין חבור כמו לוית חן (משלי א). ונספחו ענין אסיפה וקבוץ כמו תחת חרול יסופחו (איוב ל) : **[ב] והתנחלום**. כמו ונחלום : **שובים**. מלשון שבי : **ורדו**. ענין ממשלה כמו וירד מיעקב (במדבר כד) : **[ג] ומרגזך**. ענין תנועת החרדה כמו ותחתי ארגז (חבקוק ג) : **[ד] שבת**. ענין בטול כמו רהב הם שבת (לקמן ל) : **מדהבה**. תרגום של זהב הוא דהבא וכן נאמר בים אנת ראשה די דהבא (דניאל ב) : **[ו] רודה**. ענין ממשלה : **חשך**. ענין מניעה כמו ולא חשכת (בראשית כב) : **[ז] נחה שקטה**. פתרון אי להם וכפל המלה בשמות נרדפים כמו אדמת עפר (דניאל יב) והדומים : **פצחו**. ענין פתחון פה והרמת קול שמחה וכן פצחי רנה וצהלי (לקמן נד) : **[ט] שאול**. גיהנם : **רגזה**. ענין תנועת החרדה : **עורר**. מלשון התעוררות והיקיצה. רפאים. כן נקראים המתים כי נרפו ונחלשו על ידי המיתה : **[י] יענו**. ענין הרמת קול כמו וענו הלויים וכו' קול רם (דברים כז) : **חלית**. מלשון חולה : **נמשלת**. ענין דמיון והשיאה : **[יא] הורד**. מלשון ירידה : **המית**. מלשון המיה ושאון : **נבליך**. שם כלי זמר נבל : **יצע**. מלשון מצע המשכב : **[יב] הילל**. ענין הארה ונוגה כמו בהלו נרו (איוב כט) ויקרא כן כוכב השחר על כי הוא המאיר ביותר : **נגדעת**. ענין כריתה כמו שקמים גודעו (לעיל ט). חולש. ענין גורל ובדרז"ל ומטילין חלשים על הקדשים ביי"ט (שבת קמח) : **[יג] מועד**. מלשון ועד ואסיפה כמו הנה המלכים נועדו (תהלים מח) : **בירכתי**. ענינו צד ועבר וכן ירך המזבח (ויקרא א) : **[יד] במתי**. גבהי וכן על במותימו תדרוך (דברים לג) : **עב**. ענן : **אדמה**. מלשון דמיון : **[טו] ירכתי**. ענינו סוף ותחתית וכן וירכתו על צדון (בראשית מט) : **[טז] ישגיחו**. ענין הבטה בכונת הלב : **יתבוננו**. ענין הסתכלות בעיון רב כמו ואתבונן אליו בבוקר (מ"א ג) : **מרגיז**. ענין תנועת הרעדה : **[יז] תבל**. כן נקרא מקום הישוב : **ביתה**. הה"א בסופה במקום למ"ד בתחלתה : **[יט] כנצר**. כענף וכן ונצר משרשיו יפרה (לעיל יא) : **מטעני חרב**. מדוקרי חרב והוא לשון ערבי : **אבני בור**. עומק הבור מקום שהאבנים צוללים ויורדים : **כפגר**. כן נקרא גוף ההרוג וכן רב הפגר (עמוס ח) : **מובס**. נרמס ונדרס כמו יבוס צרינו (תהלים ס) : **[כ] תחד**. מלשון חד ואחד : **[כא] מטבת**. מקום טבחה : **[כב] ושאר**. ענינו קרוב כמו שאר בשרו (ויקרא יח) : **ונין**. הוא בן : **ונכד**. הוא בן הבן וכן אם תשקר לי ולניני ולנכדי (בראשית כא) : **[כג] למורש**. מלשון ירושה : **קפוד**. שם עוף מדברי : **ואגמי מים**. וכן נקרא מקום קבוצת המים וכן

לאגם מים (תהלים קו) : **וטאטאתיה במטאטא**. ענין נקוי וכבוד במכבדות העשוי לכבד את הבית ובדרז"ל שקולי טאטיתא וטאטי ביתא (ר"ה כז) : **[כד] דמיתי**. ענין מחשבה כמו אותי דימו להרוג (שופטים כ) : **תקום**. תתקיים : **[כה] אבוסנו**. ענין רמיסה ודריסה : **עולו**. אמר בלשון שאלה מהעול ההושם על צואר הפרה לחרוש בשדה ר"ל הכבדת העבודה : **וסבלו**. ענין טעינת משא וכן יסור סובלו (לעיל י) : **שכמו**. כתפו : **[כז] יפר**. ענין בטול ומניעה : **[כט] צפע**. שרף. מיני נחשים רעים : **[ל] בכורי**. ענין גדולים וחשובים וכן בכור אתנהו (תהלים פט) : **ירבצו**. ענין השכיבה לנוח : **[לא] הלילי**. מלי יללה : **נמוג**. ענין המסה והמקה : **בודד**. מלשון בדד ויחיד. במועדיו. מלי מועד וזמן : **[לב] יענה**. ענין תשובה : **מלאכי**. שלוחים :

ישעיה פרק-טו

[א] שדד. ענין עושק ואבדון : **נדמה**. ענין שתיקה כמו וידם אהרן (ויקרא י) ויאמר כן על האבדון והכריתה על כי הוא מושתק מעתה ולא נשמע קולו וכן אוי לי כי נדמתי (לעיל ו) : **[ב] קרחה**. ענין מריטת השער : **גרועה**. מלשון גרעון וחסרון : **[ג] יורד**. ענין נהימה וגניחה כמו אריד בשיחי (תהלים נה) : **[ד] חשבון ואלעלה**. יהץ. שמות מקומות : **חלוצי**. מזוין בכלי קרב : **יריעו**. ירעה. מלשון תרועה : **[ה] בריחה**. מלשון הברחה וניסה : **יעוערו**. כמו יעורו ונכפלה פ"א הפעל : **[ז] יתרה**. מלשון יתרון הוא ענין רבוי : **עשה**. ענינו הקבוץ והאסיפה וכן וישראל עושה חיל (במדבר כ"ד) : **ופקדתם**. מלשון פקדון וגנוזה : **[ח] הקיפה**. ענין סבוב : **[ט] אשית**. אשים : **לפליטת**. ענין שארית :

ישעיה פרק-טז

[א] כר. קבוצת כרים והם הכבשים השמנים : **[ב] קן**. הוא מדור האפרוחים : **משולח**. נעזב לרצון עצמו כמו ונער משלח (משלי כט) : **[ג] פלילה**. ענין משפט כמו פקו פלילה (לקמן כ"ח) : **[ד] יגורו**. ידורו : **הוי**. היה : **אפס**. הוא כענין כליון : **המץ**. מלי מציצה : **שוד**. כמו שודד וכן המבליג שוד (עמוס ה) : **תמו**. מלי תם והשלמה : **רומס**. ענין דריכת הרגל : **[ה] באמת**. ענינו דבר המתקיים : **[ו] גאון**. מלשון גאווה : **גא**. כמו גאה : **ועברתו**. מלי עברה וזעם : **כן**. ענינו כמו אמת כמו כן בנות צלפחד דוברות (במדבר כז) : **בדיו**. ענין דבר כזב הבדוי מן הלב כמו בדיך מתים יחרישו (איוב יא) : **[ז] לאשישי**. הם היסודות כמו נפלו אשיותיה

(ירמיה נ) : **קיר חרשת**. שם מקום. תהגו. ענין המים כמו המצפצפים והמהגים (לעיל ח) : **נכאים**. ענין שבירה כמו נאספו עלי נכים (תהלים לה) : **ח** **שדמות**. שדות תבואה כמו ושדמות לא עשה אוכל (חבקוק ג) : **אמלל**. ענין כריתה כמו ימולל ויבש (תהלים צ) : **בעלי**. ענין אדון ושר כמו אם בעליו עמו (שמות כב). הלמו. ענין שבירה כמו והלמה סיסרא (שופטים ה) : **שרוקיה**. זמורות נבחרים כמו ויטעהו שורק (לעיל ה) : **נגעו**. מלי נגע ור"ל נגפו וכן וינגעו יהושע וכל ישראל (יהושע ח) : **שלהותיה**. ענין התפשטות הענפים וכן שלחך פרדס רמונים (ש"ה ד) : **נטשו**. ענין פזור והתפשטות כמו וינטשו בלחי (שופטים טו) : **ט** **אריוד**. ענין שביעה כמו כגן רוה (לקמן נח) : **קיצך**. פירות הקיץ. נופל. ענין חניה כמו על פני כל אחיו נפל (ברא' כה) : **י** **ונאסף**. ענין כליון כמו אסוף אסיפס (ירמיה ח) : **הכרמל**. הוא מקום שדות וכרמים כמו והיה מדבר לכרמל (לקמן ל"ב) : **ירונן**. מלי רינה : **ירועע**. מלשון תרועה : **ביקבים**. הוא הבור שלפני הגת והיין יורד בו : **יזרוך הזורך**. הדרך לדרך ברגל על הענבים להוציא היין : **השבת**. ענין בטול כמו שבת נוגש (לעיל י"ד) : **יא** **מע**. וקרבי. פתרון אחד להם : **יב** **נלאה**. ענין עייפות כמו המעט מכס הלאות אנשים (לעיל ו) : **הבמה**. ענינו מקום גבוה ורמה כמו במתי עב (לעיל י"ד) : **מקדשו**. מקום המזומן לו : **יד** **ונקלה**. מלי קלות : **ההמון**. ענין עם רב ולתוספת ביאור אמר הרב : **מזער**. ענינו כמו מעט כמו כתר לי זעיר (איוב ל"ו) : **כביר**. ענין רבוי כמו יתן אוכל למכביר (שם) :

ישעיה פרק-יז

א **מע**. תל ודגור כמו לעי השדה (מיכה א) : **ג** **ונשבת**. ענין בטול : **כבוד**. העושר נקרא כבוד כמו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה (בראשית ל"א) : **ו** **עוללות**. הם הענבים הקטנים הנשארים באילן ואין מי חושש עליהם והוא מלשון עולל ויונק : **כנוקף**. ענין כריתה כמו ונקף סבכי היער (לעיל י). גרגרים. כן יקראו פירות דקים יחידים : **אמיר**. הוא נוף העליון וכן כעזובת החורש והאמיר האמור למטה : **בסעיפיה**. בענפיה כמו בסעפותיו קננו (יחזקאל לא) : **ז** **ישעה**. יפנה כמו וישע ה' אל הבל ואל מנחתו (בראשית ד) : **על**. כמו אל : **ח** **והאשרים**. הוא אילן הנעבד : **והחמנים**. צורה מה עשוי לחמה : **ט** **מעוזו**. ענין חוזק : **החורש**. ענינו יער בעל סעיפים כמו וחורש מצל (יחזקאל ל"א) : **והאמיר**. הוא הנוף העליון : **י** **וצור**. ענין חוזק : **נעמנים**. מלי נעים ויופי : **וזמורות**. כן נקרא ענף הגפן וכן ויכרתו משם זמורה (במדבר י"ג) : **יא** **תשגשגי**. ענין גדול למעלה למעלה כמו כארז בלבנון ישגה (תהלים צ"ב) ונכפלו הפ"א ועין הפעל ויורה על הפלגה וכן לחפר פרות (לעיל ב') שפ"י חפירות עמוקות ביותר : **נד**. מלי נדידה : **קציר**. ענינו ענף כמו תשלח

קציריה (תהלים פ). נחלה. מלי חולי : **אנוש**. כאוב ביותר וכן אנוש חצי בלי פשע (איוב ל"ד) : **יב** **המון ושאון**. פתרון אחד להם : **כבירים**. חזקים או מרובים : **יג** **כמוץ**. הוא פסולת התבואה כמו כמוץ אשר תדפנו רוח (תהלים א) : **וכגלגל**. הוא פרח הקוצים העשוי כגלגל : **סופה**. רוח סערה : **יד** **בלהה**. הוא הפוך מן בהלה וכן בלהות היית (יחזקאל כ"ז) : **שוסינו**. ענין בזה ושלל : **וגורל**. הוא כמו חלק ע"ש שדרך לחלוק ע"פ גורל :

ישעיה פרק-יח

א **הוי**. הוא ענין קריאה : **צלצל**. מלי צל : **ב** **צירים**. שלוחים כמו וציר בגוים שולח (עובדיה א) : **גומא**. מין עץ הקל לשוט על המים וכן תיבת גומא (שמות ב) : **מלאכים**. שלוחים : **ממשך**. מלשון משיכה. ומורט. ענין תלישת השער כמו ואמרטה משער ראשי (עזרא ט) : **והלאה**. ולהלן : **קו**. מלשון תקוה : **ומבוסה**. ענין רמיסה ודריסה כמו יבוס צרינו (תהלים ס) : **בזאו**. בזזו ובא האלי"ף במקום אות הכפל וכן ימאסו כמו מים (שם נ"ח) ומשפטו ימססו : **ג** **נס**. כלונס ארוך : **ד** **אשקטה**. ענין מנוחה : **ואביטה**. מלי הבטה והשגחה : **במכוני**. מלשון הכנה : **צח**. ענין זוהר ובהירות כמו צחו מחלב (איכה ד) : **אור**. ענינו מטר כמו יפיץ ענן אורו (איוב ל"ז) : **ה** **כתם**. ענין השלמה : **ובוסר**. כן נקרא הפרי שלא נגמר בשולו כמו אבות אכלו בוסר (ירמיה ל"א) : **גומל**. ר"ל תגדל מעט מעט והושאל מלשון הילד הנגמל משדי אמו שמרגילין אותו לאכול מעט מעט : **נצה**. הוא כענין פרח וגדול ממני וכן נאמר והיא כפורחת עלתה נצה (בראשית מ"י) : **הזלזלים**. הם יונקות הגפנים הרכים : **במזמרות**. שם הכלי שכורתים בו הומורות וכן ומזמרותיכם לרמחים (יואל ד') : **הנטישות**. כן יקראו הענפים הגדולים המתפשטים אנה ואנה והוא מלי וינטשו בלחי (שופטים ט"ז) וכן הסירו נטישותיה (ירמיה ה) : **הסיר**. מלשון הסרה : **התז**. ענין כריתה וחתוך ובדרז"ל התז את הראש (חולין ל) : **ו** **לעיט**. שם עוף דורס וכן וירד העיט (בראשית ט"ו) : **וקץ**. מלשון קיץ : **תחרף**. מלשון חורף : **ז** **יובל**. יובא : **שי**. מנחה ודורון כמו יובילו שי למורא (תהלים ע"ו) :

ישעיה פרק-יט

ב **וסכסכתי**. ענין בלבול וגרוי כמו ואת אויביו יסכסך (לעיל ט) : **ג** **ונבקה**. ענין רקות כמו הבוק תבוק הארץ (לקמן כ"ד) : **אבלע**.

אשחית. האטים. שם ממיני הכשוף הנעשה בנחת ובחשאי והוא מלשון ויהלך אט (מ"א כ"א) : **האובות**. הידעונים. מיני כשוף : **[ד] וסכרתי**. כמו וסגרתי כי גיכ"ק מתחלף והוא ענין מסירה כמו היסגרונני בעלי קעילה (ש"א כג) : **אדונים**. זהו ענין לשון תפארת ליחיד לומר עליו בלשון רבים וכן אדוני יוסף (בראשית ל"ט) : **עז**. חזק : **[ה] ונשתו**. ענין העתקה והסרה וכן גיד הנשה (שם ל"ב) : **יחריב**. ענין יבשות : **[ו] והאזניחו**. האל"ף נוספת כי הוא ענין עזיבה כמו כי לא וזנח (איכה ג). דללו. ענין הרמה כמו דלו מאנוש נעו (איוב כ"ח) : **מצור**. מל' צור וחוזק כי חריצי המים הסביב לעיר הם לה לחוזק וכן ואחריב בכף פעמי כל יאורי מצור (לקמן ל"ז) : **קנה וסוף**. מיני דשאים הגדלים על שפת הנהר כמו כאשר ינוד הקנה במים (מ"א יד) וכמו ותשם בסוף (שמות ב) : **קמלו**. ענין כריתה כמו החפיר לבנון קמל (לקמן ל"ג) : **[ז] ערות**. ענינו דבר המעורה ונשרש יפה כמו ומתערה כאזרח רענן (תהלים ל"ו). נדף. ענין כתישה כמו אל ידפנו (איוב ל"ג) : **ואיננו**. ואין לו : **[ח] ואנו**. מלשון אנינות : **הדיגים**. הצדים את הדגים : **ואבלו**. מלשון אבלות : **חכה**. שם כלי הצדיה עשוי כמחט כפוף וכן תמשוך לויתן בחכה (שם מ) : **מכמורת**. רשת כמו ויאספהו במכמרתו (חבקוק א) : **אמללו**. נכרתו כמו ימולל ויבש (תהלים צ') : **[ט] עובדי פשתים**. עושי פשתים וכן יכיר מעבדיהם (איוב ל"ד) : **שריקות**. מלשון מסרק והוא שם כלי עשוי לסרוק הפשתן להפרידו ולהשליך הקסמים ממנו : **חורי**. נקבים וכן סלי חורי (בראשית מ) : **[י] שתותיה**. ענין יסודות כמו כי השתות יהרסון (תהלים י"א) : **מדוכאים**. ענין כתיחה כמו דכא לארץ חיתי (שם קמ"ג) : **שכר**. ענין סתימה כמו ויסכרו מעיינות תהום (בראשית ח) : **אגמי**. כן יקראו מים מכוונסים כמו לאגם מים (תהלים ק"ז) : **נפש**. ענין מנוחה והשקט כמו שבת וינפש (שמו' ל"ב) : **[יא] נבערה**. ענין כסילות כמו איש בער לא ידע (תהלים צ"ב) : **מלכי קדם**. מלכי מזרח : **[יג] נואלו**. ענין אוילות ושטות כמו אשר נואלנו (במדבר י"ב) : **נשאו**. ענין הסתה ופתוי כמו הנחש השיאני (בראשית ג) : **והתעו**. מי ששוגה בדעתו קרוי תועה והושאל מהתועה בדרך : **פנת**. דבר החשוב נקרא בלשון שאלה פנה על כי הדרך לשום האבן המובחרת בפנת הבנין להיות נראה משתי הצדדים וכמ"ש אבן וכי היתה לראש פנה (תהלים קי"ח) : **שבטיה**. מלשון שבט ומשפחה : **[יד] מסך**. ענין ערבוב ובלבול כמו מסכה יינה (משלי ט) שהוא ערבוב המים ביין. עועים. מל' עוות ועקימות : **בקיאו**. ענינו החזרת המאכל אל החוץ כמו וספק מואב בקיאו (ירמיה מ"ח) : **[טו] וזנב**. תחתיות הדבר קורא זנב ויורה על השפלות : **כפה**. ענינו ענף כמו כפות תמרים (ויקרא כ"ג) : **ואגמון**. הוא צמח רך והוא הפוך מן גומא וכן הלכוף כאגמון ראשו (לקמן נ"ח) : **[טז] וחרד**. ענין רעדה : **תנופת**. ענין הרמי' : **[יז] לחגא**. ענין בקוע ושבר כמו יונתי בחגוי הסלי' (ש"ה ב) : **[יח] ההרס**. מל' הריסי' ונתיצה : **[כ] לאות**. לסימן : **לוהצים**. ענין דחק כמו וגר לא תלחץ (שמות כג) : **ורב**. ענינו גדול וחשוב כמו ורבי המלך (ירמיה מא) : **[כב] ונגף**. ענין הכאה כמו ונגפו אשה הרה (שמות כא) : **ונעתר**. הוא ענין רבוי כמו ועתר ענן הקטורת (יחזקאל ח) ור"ל יקבל מרבית תפלתם ויתרצה להם וכן

ונעתור להם (דה"א ה) : **[כד]** שלישיה. מלי שלש או יתכן שהוא מענין ממשלת ונסיכות כמו ומבחר שלשיו (שמות טו) :

ישעיה פרק-כ

[א] סרגון. הוא שנחריב כן ארז"ל : **[ב]** לך. הוא ענין זרוז : **ופתחת**. ענין התרה כמו יתרי פתח (איוב ל) : **מתניך**. חלציך : **תחלוץ**. ענין שליפה כמו חלוץ הנעל (דברים כה) : **ויחף**. ענין חוסר מנעלים כמו מנעי רגליך מיחף (ירמיה ב) : **[ג]** שלש שנים. כמו לשלש שנים ותחסר הלמ"ד : **אות ומופת**. פתרון אחד להם והם ענין סימן וכפל המלה בשמות נרדפים כמו אדמת עפר (דניאל יב) והדומים : **[ד]** וחשופי. ענינו מגולה כמו מחשוף הלבן (בראשית ל) : **שת**. ענין יסוד כמו שתותיה מדוכאים (לעיל יט) והוא שבאדם כמו היסוד בבנין וכן עד שתותיהם (ש"ב י) : **[ה]** וחתו. ענין שבר : **[ו]** כה. כמו כן : **נסנו**. מלשון ניסה ובריחה :

ישעיה פרק-כא

[א] כסופות. רוח סופה וסערה : **בנגב**. ענין יובש כמו כאפיקים בנגב (תהלים קכו). לחלוף. לעבור כמו וחלף ביהודה (לעיל ח) : **[ב]** חזות. מראה נבואה : **הבוגד**. ענין מרד : **והשוודד**. ענין עושק : **עילם**. הוא ממדינת מדי : **צורי**. מלשון מצור והוא הקיף גייסות סביב העיר לכבשה : **[ג]** חלחלה. ענין רעדה ורתת : **צירים**. ענין כאב כמו צירים וחבלים יאחזון (לעיל יג) : **נעויתי**. מלשון עוות ועקום : **[ד]** תעה. מי שאינו יודע מה לעשות נקרא תועה והושאל מהתועה בדרך ואינו יודע להיכן ילך : **פלצות**. ענין חרדה כמו ועמודיה יתפלצון (איוב ט) : **בעתתני**. מלשון בעתה ופחד : **נשף**. ערב כמו קדמתי בנשף (תהלים קיט) : **השקי**. ענין תאוה כמו חשק שלמה (מ"א ט) : **[ה]** ערוך. ענינו סדור המאכל : **צפה**. ענין ראייה כמו יצף ה' (בראשית לא). הצפית. העומד ורואה אם גייסות באים נקרא צופה : **משחו מגן**. יש מגן עשוי מעור שלוק ומושחין אותו בשמן להחליק מעליו מכת חרב וחנית וכן מגן שאול בלי משוח בשמן (ש"ב א) : **[ו]** המצפה. כמו הצופה : **[ז]** צמד. זוג כמו צמד בקר (איוב א) : **פרשים**. כן יקראו רוכבי הסוס המצומדים בכך וכן פרש מעלה (נחום ג) : **והקשיב**. ענין שמיעה : **[ח]** מצפה. כן נקרא המקום שעומד עליו הצופה : **[ט]** פסילי. כן יקראו הגלולים כי המה נפסלים ונחצבים והוא מלשון ויפסלו בוני שלמה (מ"א ה) : **[י]** מדושתני. מלשון דישה : **[יב]** אתא. ענין ביאה כמו ואתא מרבבות קדש (דברים לג) : **תבעיון בעיו**.

ענין שאלה ודרישה ובדרז"ל בעי מיניה וכו' ודומה לו נבעו מצפוניו (עובדיה א) שהוא ענין דרישת החפוש וכמו שמלת בקשה הונח לדרישת שאלה ולדרישת החפוש כן מלת בעיו הונח לשניהם : **אתיו**. בואו : **[יג] בערב**. הבי"ת היא במקום על כמו כן ינתן בו (ויקרא כד) ומשפטו עליו. תלינו. מלי לינה : **ארחות**. שיירות הולכי אורח : **[יד] התינו**. הביאו : **קדמו**. הביאו לפניהם וכן אשר לא קדמו (דברים כג) : **[טו] חרבות**. מלשון חרב : **נטושה**. ענין התפשטות כמו וינטשו בלחי (שופטים טו) : **[טז] כבוד**. ענין רבוי :

ישעיה פרק-כב

[א] גיא. עמק : **חזיון**. ענין נבואה : **אפוא**. כמו עתה וכן עשה זאת בני (משלי ו) : **כלך**. מלשון כל : **[ב] תשואות**. ענין הומיה כמו תשואות נוגש (איוב לט) : **קריה**. כרך כמו תעלץ קריה (משלי יא) : **עליזה**. ענין שמחה : **[ג] קציניך**. שריך כמו קצין תהיה לנו (לעיל ג) : **[ד] שעו**. ענין מניעה והסרה כמו שעה מעליו (איוב יד) : **מני**. ממני : **אמרר**. מלשון מרירות : **תאיצו**. ענין דחק כמו ואני אצתי (ירמיה וז) : **שוד**. עושק : **בת**. כנסיה : **[ה] מהומה**. ענין שברון כמו והמם גלגל עגלתו (לקמן כח) : **מבוסה**. ענין רמיסה ודריסה כמו יבוס צרינו (תהלים ס) : **ומבוכה**. ענין בלבול כמו נבוכים הם בארץ (שמות יד) : **מקרקר**. מלי קיר וכותל ר"ל הורס את הקיר ולתוספת ביאור אמר קיר וכן מסעף פארה (לעיל י) : **ושוע**. ענין צעקה כמו שועתי קולי (יונה ב') : **[ו] אשפה**. הוא נרתק החצים כמו עליו תרנה אשפה (איוב לט) : **וקיר**. שם מקום כמו ויגלם קירה (מ"ב ט"ו) : **ערה**. ענין הגלות הדבר כמו מקורה הערה (ויקרא כ) : **מגן**. כענין מלבוש ברזל עשוי ללבוש במלחמה להגן ממכת חרב וחנית : **[ז] שות שתו**. ענין שימה כמו שתו עלי (תהלים ג) : **[ח] מסך**. מלי סכך ומכסה : **נשק**. כלי מלחמה כמו ועיר מבצר והנשק (מ"ב י) : **[ט] הברכה**. הוא מקום בנוי באבנים ובסיד ושם מתכנסים המים כמו תעלת הברכה (לעיל ז) : **[י] ותתצו**. מלשון נתיצה והריסה : **לבצר**. מלי מבצר ור"ל לחזק : **[יא] ומקוה**. מקום כנוס המים כמו ומקוה המים (בראשית א) : **הישנה**. הנעשה מזמן רחוק : **ויוצרה**. ענין בריאה : **[יב] ולקרחה**. ענין תלישת השער על מקומה נשאר קרח וכן ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא (ויקרא יג) : **[יג] הרוג**. ענין שחיטה ואמר בלשון בזיון : **[טו] הסוכן**. ממונה על האוצרות כמו ערי מסכנות (שמות א) : **על שבנא**. אל שבנא : **[טז] פה**. הוא כמו כאן : **חצבת**. חפירה באבנים נקרא בלי חציבה : **מרום**. מלשון רם וגובה : **[יז] גבר**. ר"ל גדול וחזק : **ועוטך עטה**. ענין עפיפה והפרחה כמו ותעט אל השלל (ש"א יד) : **[יח] צנוף יצנפך צנפה**. מלי מצנפת : **כדור**. כמו ככדור ותחסר כ"ף השמוש כמו לב שמח ייטיב גהה (משלי יז) ומשפטו כגהה וכדור הוא דבר עגול מה שזורקין מיד ליד ומקבלים אותם

וכן עתיד לכידור (איוב טו) : **יזים**. ענין מקום כמו והארץ רחבת ידים (שופטים יח) : **קלון**. ענין חרפה : **יט** **והדפתיך**. ענין דחיפה כמו אשר תדפנו רוח (תהלים א) : **ממצבך**. מלי מצב ומעמד : **כא** **כתנתך**. מין מלבוש מפואר : **ואבנטך**. כמו ובאבנטך והוא חגורה כמו ועשית להם אבנטים (שמות כה) : **לאב**. למנהיג טוב ויועץ נאמן כמו וישימני לאב לפרעה (בראשית מה) : **כב** **מפתח**. שם הכלי שפותחין בו המנעול : **שכמו**. כתפו : **כג** **ותקעתיו**. ענין תחיבה כמו ותתקע את היתד (שופטים ד) : **יתד**. מסמר : **נאמן**. ענינו מתקיים כמו ונאמן ביתך (ש"ב ז) : **כד** **ותלו**. מלי תליה : **הצאצאים**. הבנים היוצאים מרחם אמן : **הצפיעות**. ענינו היוצאים מן הגוף וכן צפיעי בקר (יחזקאל ד) שהוא דבר היוצא מן הגוף ועל הבנות יאמר כאלו אמר הצאצאים והצאצאות : **האגנות**. הספלים כמו אגן הסהר (ש"א ז) : **הנבלים**. שם כלי נגון : **כה** **תמוש**. תסור כמו לא ימוש עמוד הענן (שמות יג) : **ונגדעה**. ענין כריתה כמו שקמים גדעו (לעיל ט) :

ישעיה פרק-כג

א **הילילו**. מלי יללה : **שודד**. נעשק : **מבית**. מהיות ביוז וכן מבוא ודוגמתו וימאסך ממלך (שמואל א טו) ופי' מהיות מלך : **למו**. להם : **ב** **דומו**. ענין שתיקה כמו וידום אהרן (ויקרא י) ור"ל התעצבו כי דרך המתעצב לשבת דומם : **ג** **שיחור**. הוא הנילוס : **יאור**. הנילוס נקרא יאור : **ד** **מעוזה**. ענין חוזק : **חלתי**. כן יקראו חבלי הלידה וכן חלנו כמו ילדנו (לקמן כו) : **רוממתי**. ענינו כמו גדלתי : **ה** **יחילו**. מלי חיל ורעד : **ז** **הזאת**. בה"א התימה : **עליזה**. ענין שמחה : **יבולה**. ענין הבאה כמו יובל שי (לעיל יח) : **מרחוק**. כמו למרחוק : **לגור**. לדור : **המעטירה**. מלי עטרה ור"ל המפוארה : **כנעניה**. ענין תגר וסוחר כמו וחגור נתנה לכנעני (משלי לא) וכפל הדבר במ"ש : **ט** **לחלל**. מלי חלול והשפלה : **גאון**. מלי גאווה : **צבי**. ענין חמדה כמו נחלת צבי צבאות גוים (ירמיה ג) : **להקל**. מלי קלות ובזיון : **י** **בת תרשיש**. עדת תרשיש : **מזח**. ענין אזור וחגורה כמו ומזיח אפיקים רפה (איוב יב) ור"ל חוזק וזרוז כי החגור במתניו הוא מזורז ביותר : **יא** **הרגיז**. ענין תנועת החרדה והמהירות וכן ואת התרגזך אלי (לקמן לז) : **אל**. כמו על : **כנען**. ענין תגר ומסחר וכן כנען בידו מאזני מרמה (הושע יב) : **לשמיד**. כמו להשמיד וכן לנפיל ירך (במדבר ה) ומשפטו להנפיל : **מעזניה**. מלי עוז וחוזק ומשפטו מעוזניה ולהקל הקריאה החליפו אות הכפל בנו"ן וכן כי לא תמנו (איכה ג) ומשפטו תממו : **יב** **לעלוז**. לשמוח : **המעשקה**. השדודה : **בתולת**. לפי שלא נכבשה עדיין קראה בתולה כי לא באה ברשות אחר כבתולה שלא באה ברשות בעל וכן בתולת בת ציון (מ"ב יט) : **בת צידון**. עדת צידון : **כתים**. אל כתים : **ינוח**. מלי הנחת רוח : **יג** **לציים**. לאנשי ציים ר"ל

לבעלי ספינות כמו וצי אדיר (לקמן לג) : **בחוניו**. ענין מגדל ומבצר כמו עופל ובחן (לקמן לב) : **עוררו**. ענין חרבן והשחתה כמו ערו ערו (תהלים קלז) : **ארמנותיה**. מלשון ארמון ופלטרין : **יד** **שודד**. נעשק : **מעזכן**. מלי עוז וחוזק : **טו** **מקץ**. מסוף : **יז** **יפקוד**. ענין זכרון והשגחה : **לאתננה**. כן יקרא מתן הזונה כמו לא תביא אתנן זונה (דברים כג) : **יח** **יחסן**. ענינו כמו אוצר וכן חוסן ויקר יקחו (יחזקאל כב) : **ולמכסה**. ולכסות : **עתיק**. ענינו חוזק וחשוב וכן הון עתק (משלי ח) :

ישעיה פרק-כד

א **בוקק**. ענין רקות כמו גפן בוקק ישראל (הושע י) : **ובולקה**. ענין כריתה וכן בוקה ומבוקה ומבולקה (נחום ב) ובדרז"ל לא חילק ידענא ולא בילק ידענא (חולין יט) : **ועוה**. מלי עוות ועקום : **פניה**. ר"ל החשובים : **והפיץ**. ענין פזור : **ב** **כעס ככהן**. כפל הכפיי"ן להורות על דמיון גמור : **כגבירתה**. כאדונית : **כנשה**. ענין הלואת דברים זולת הכסף כיון ושמן ותבואה כמ"ש משאת מאומה (דברים כד) : **ג** **הבוק תבוק**. ריקנות תתרוקן : **והבוז תבוז**. מלשון בזה ושלל : **ד** **אבלה**. ענין השחתה כמו תאבל הארץ (הושע ד) : **נבלה**. ענין כמישה כמו ועלהו לא יבול (תהלים א) : **אמללה**. ענין כריתה כמו ימולל ויבש (שם צ) : **תבל**. כן נקראה הארץ המיושבת : **מרום**. ענין גבהות וגדלות : **ה** **תחת**. ר"ל בעונש וכן תחת אשר לא עבדת (דברים כח) : **חלפו**. ענין העברה כמו וחלף ביהודה (לעיל ח) : **חוק**. ענין גזרה : **הפרו**. בטלו : **ו** **אלה**. ענין שבועה וכן ושמעה קול אלה (ויקרא ה) : **אכלה**. ענין השחתה וכליון : **ויאשמו**. מלשון שממה וכן גם עדרי הצאן נאשמו (יואל א) : **חרו**. ענין יובש ושרפה וכן נחר מפוח (ירמיה ז) : **אנוש**. הוא שם משמות האדם : **מזער**. מעט כמו ושאר מעט מזער (לעיל טז) : **ז** **אבל**. ענין השחתה : **תירוש**. ענבי היין : **אמללה**. נכרתה : **נאנחו**. מלשון אנחה : **ח** **שבת**. בטל כמו ושבת נוגש (לעיל יד) : **משוש**. ענין שמחה : **תפים**. מין כלי נגון : **חדל**. ענין מניעה : **שאון**. ענין המייה : **עליזים**. ענין שמחה : **ט** **ימר**. מלשון מרירות : **שכר**. יין ישן : **י** **קרית**. עיר : **תוהו**. ענין שממון וכן הארץ היתה תוהו ובוהו (בראשית א) : **יא** **ערבה**. מלשון ערב ור"ל חשכה כערב : **גלה**. מלשון גלות : **יב** **שמה**. שממה : **ושאיה**. כמו ובשאיה והוא מענין שממה כמו שאו ערים (לעיל ו) : **יוכת**. מלשון כתייתה : **יג** **כה**. כן : **כנוקף**. ענין כריתה וכן ונקף סבכי העיר (לעיל ו) : **כעוללות**. הם הענבים הקטנים הנשארים באילן ואין מי חושש עליהם והוא מלשון עולל ויונק : **כלה**. נשלם : **בציר**. כן יקרא תלישת הענבים כמו כי תבצור כרמך (דברים כד) : **יד** **ישאו**. ענין הרמה : **גאון**. ענין ממשל רב : **צהלו**. ענין השמעת קול גדול וכן צהלי קולך בת גלים (לעיל י) : **טו** **באורים**. ענין בקיע וחריץ וכן מאורת צפעוני (לעיל יא) : **טז** **מכנף**. מקצה כמו

לאחוז בכנפות הארץ (איוב לח) : **זמירות**. ענין כריתה כמו זמיר עריצים
יענה (לקמן כה) : **צבי**. ענין הדר כמו לעטרת צבי (לקמן כח) : **רזי**.
קדמאה ענין סוד כמו וכל רז לא אנס לך (דניאל ד) ותנינא ענין רזון
וכחישות : **יז** **ופחת**. חפירה עמוקה כמו באחת הפחתים (ש"ב וז) :
ופח. רשת : **יח** **הנס**. ענין בריחה : **ארבות**. חלונות כמו וארבות השמים
(בראשית ז) : **ממרום**. מן השמים הרמים : **מוסדי**. מלי יסוד : **יט** **רעה**
התרועעה. ענין שבירה כמו ורעו דליותיו (ירמיה יא) : **פור התפוררה**.
ענין הרצוץ לחתיכות רבות כמו אתה פוררת (תהלים עד) : **מוט**
התמוטטה. מלי נטיה ונפילה : **כ** **נוע תנוע**. מלי הנעה והנדה :
והתנוודה. מלי נדידה : **כמלונה**. כן יקרא סוכת שומר הקשואין על כי
אינה עשויה אלא ללינת לילה כמ"ש כמלונה במקשה (לעיל א) :
כא **יפקוד**. כמו והוא פקד עלי (עזרא א) : **כב** **אסיר**. כאסיר ותחסר
כ"ף הדמיון : **על בור**. אל בור : **על מסגר**. כמו במסגר על במקום בי"ת
וכן על חרבכם (יחזקאל לג) ור"ל במנעול המסגר : **כג** **וחפרה**. ענין
בושה ור"ל שכהה מאורה כי המתבייש יכהה מאור פניו : **כי**. כאשר :

ישעיה פרק-כה

א **אומן**. ענינו דבר המתקיים כמו יתד במקום נאמן (לעיל כב) :
ב **לגל**. תל ודגור : **ארמון**. היכל ופלטרין : **זרים**. נכרים וכן יקראו
האומות כמ"ש וגם אל הנכרי (מ"א ח) : **מעיר**. מהיות עיר וכן כי שודד
מבית (לעיל כג) : **ג** **עריצים**. חזקים כמו כגבור עריץ (ירמיה כ)
ד **מעוזה**. חוזק : **מזרם**. ענין שטיפת המים כמו כזרם מים (לקמן כח) :
מחורב. ענין יובש החמימות כמו בחרבוני קיץ (תהלים נב) : **רוה**. ענין
כעס כמו אל תבהל ברוחך (קהלת ז) : **קיר**. כותל : **ה** **בציון**. מלי ציה
ושממה : **שאון**. ענין המייה : **זרים**. נכרים והם האומות בא"י : **עב**. ענן
: **זמיר**. ענין כריתה כמו וכרמך לא תזמור (ויקרא כה) : **יענה**. ענין הכנעה
כמו מאנת לענות. (שמות י) : **ו** **משתה**. כן נקרא סעודת שמחה וכן עשה
משתה (אסתר א) : **שמנים**. מלי שמן : **שמרים**. פסולת המשקה השוקעת
בתחתית הכלי וכן אך שמריה ימצו (תהלים עה). ממחים. מלי מוח
העצמות : **מזקקים**. ענין צרוף להסיר הסיג ואמר בלשון שאלה על הסרת
המשקה : **ז** **ובלע**. ענין השחתה כמו בלע ה' (איכה ב) : **פני**. ר"ל
החשובים וכן ועוה פניה (לעיל כד) : **הלוט**. ענין מכסה כמו לוטה בשמלה
(ש"א כא). והמסכה. גם הוא ענין מכסה כמו קשות הנסך אשר יסך בהן
(במדבר ד) : **ח** **בלע**. ענין השחתה : **ומחה**. ענין מחיקה וקנוח כמו
אכלה ומחתה פיה (משלי ל) : **י** **תנוח**. מלי הנחה : **ונדוש**. מלי דישה
וכתישה : **תחתיו**. במקומו : **מתבן**. מלי תבן : **במו**. בתוך כמו כי תלך במו
אש (לקמן מג) : **מדמנה**. ענינו אשפה כמו כדומן על פני השדה (ירמיה ט)
יא **ופרש**. ענין שטיחה : **השוהה לשחות**. ענין השטיה במים כמו מי

שחו (יחזקאל מז) : **ארבות**. מלי מארב : **ידיו**. ענין מקום כמו יד אבשלום (ש"ב יח) : **יב** **ומבצר משגב**. פתרון אחד להם מענין חוזק וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) והדומים : **השח**. ענין השפלה כמו ושח רום אנשים (לעיל ב) וכפל המלה בשמות נרדפים ואמר השפיל וכדרך המקרא :

ישעיה פרק-כו

א **ישית**. ענין שימה כמו שתו בשמים פיהם (תהלים עג) : **חומות**. כמו בחומות : **וחל**. הוא החומה נמוכה שלפני הגבוה כמו ויאבל חל וחומה (איכה ב) : **ב** **שומר**. ענין המתנה ותקוה כמו ואביו שמר את הדבר (בראשית לז) : **ג** **יצר**. ענין פעולת המחשבה כמו וכל יצר מחשבות לבו (שם ו) : **סמוך**. ענין השענה : **תצור**. ענין שמירה כמו יצרנהו כאישון עינו (דברים לב) : **ד** **עדי עד**. עד עולם וכן שוכן עד (לקמן כז) : **צור**. ענין חוזק : **ה** **השה**. ענין השפלה : **מרום**. מלי רום וגובה : **קריה**. עיר : **נשגבה**. חזקה : **ו** **תרמסנה**. ענין דריכה : **פעמי**. רגלים שפוסעים בהן כמו הרימה פעמיך (תהלים עד) : **ז** **אורח**. דרך : **מעגל**. שביל ומסילה וכן הדרכתך במעגלי יושר (משלי ד) : **תפלס**. תשקול בפלס והוא שם הכלי ששוקליו בו כמו ושקל בפלס הרים (לקמן מ) : **ט** **אויתיך**. מלי תאוה : **אשחרך**. ענין דרישה כמו שוחר טוב (משלי א) : **תבל**. כן נקרא מקום המיושב : **י** **יוחן**. מלי חנינה וחסד : **נכחות**. ענין ישרות כמו נכוחים למבין (שם ח) : **יעול**. מלי עול : **יא** **יחזיון**. ענין הסתכלות כמו ואתה תחזה (שמות יח) : **קנאת**. ענין נקמה : **יב** **תשפות**. ענין עריכה וסדור כמו שפות הסיר (יחזקאל כד) : **יג** **בעלונו**. ענין אדון ומושל כמו אם בעליו עמו (שמות כב) : **זולתך**. כמו בלעדיך : **יד** **רפאים**. הם המתים שנרפו ונחלשו ע"י המיתה וכפל הדבר במ"ש : **פקדת**. ענין צוואת הפורענות כמו יפקוד ה' על צבא המרום (לעיל כד) : **ותשמידם**. ענין כליון : **כל זכר**. שום זכר וכן לא תעשה כל מלאכה (שמות כ) ור"ל שום מלאכה : **למו**. להם : **טו** **יספת**. מלי הוספה : **כל**. כמו בכל ותחסר הבי"ת : **טז** **פקדוך**. ענין זכרון כמו וה' פקד את שרה (בראשית כא) : **צקון**. מלי יציקה ושפיכה ויאמר כן על הרבות הפלל וכן ישפוך שיחו (תהלים קב) : **לחש**. ר"ל תפלה הנאמרה בלחש ובקול נמוך : **מוסרך**. משפט יסורין : **למו**. להם : **יז** **תחיל**. מלי חיל וחלחלה : **בהבליה**. הם מכאובי הלידה כמו שמה חבלתך אמך (ש"ה ח) : **מפניך**. ענין כעס וזעם כמו פני ה' חלקם (איכה ד) : **יח** **הרינו**. מלי הריון : **חלנו**. מלי חיל וחלחלה : **יט** **נבלתי**. אף גוף הצדיק ההומת יקרא נבלה כמו את נבלת איש האלהים (מ"א יג) : **הקיצו**. ענין הערה כמו לא הקיץ הנער (מ"ב ד). אורת. הוא שם צמח מה כמו ללקט אורות (שם) : **רפאים**. כן יקראו המתים על כי נרפו ונחלשו

ע"י המיתה : **[כ]** בעדך. כנגדך : **חבי**. מלשון מחבואה ומסתור : **זעם**.
כעס : **[כא]** לפקוד. ענין זכרון : **וגלתה**. ל' גלוי :

ישעיה פרק-כז

[א] **יפקוד**. ענין השגחה : **לוינתן**. הוא הדג הגדול שבים וכן תמשוך לויתן בחכה (איוב מ) : **נחש**. הלויתן הוא דומה לנחש : **ברח**. כענין מטה ההושם לסגור השער ומבריח מקצה השער עד קצהו ולכן יקרא הלויתן בריח כי מבריח מקצה הים עד קצהו. עקלתון. ענין עקום ועוות כמו ארחות עקלקלות (שופטים ה) : **התנין**. כן נקרא הדג הדומה למראית הנחש וכן התנינים הגדולים (בראשית א) : **[ב]** **חמר**. ענינו יין משבח כמו תשתה חמר (דברים לב) : **ענו**. ענין הרמת קול כמו וענו הלויים וגוי קול רם (שם כז) : **לה**. עליה : **[ג]** **נוצרה**. ענין שמירה כמו נוצר חסד (שמות לד) : **לרגעים**. מלי רגע : **יפקד**. ענין חסרון כמו כי יפקד מושבך (ש"א כ) : **עליה**. עלי הגפנים : **אצרנה**. אשמרנה : **[ד]** **חמה**. ענין כעס : **שמיר שית**. כמו שמיר ושית ותחסר הוי"ו והם מיני קוצים וכן ועלה שמיר ושית (לעיל ה) : **אפשעה**. כמו אפסעה בסמ"ך וענינו פסיעת הרגל : **אציתנה**. ענין הדלקה והבערה כמו ותצת בסבכי היער (לעיל ט) : **[ה]** **יחזק**. ענין אחיזה כמו ויחזיקו האנשים בידו (בראשית יט) : **במעזו**. מלשון עוז וחוזק וכן נקראה התורה כמו שכתוב ה' עוז לעמו יתן (תהלים כט) : **[ו]** **יציץ**. כעין הפרח וגדול ממנה וכן נאמר ויצא פרח ויציץ ציץ (במדבר י"ז) : **תנובה**. כמו כתנובה ותחסר הכ"ף כמו ייטיב גהה (משלי וז) ומשפטו כגהה, ותנובה ענינו צמחי השדה כמו מתנובות שדי (איכה ד) : **[ח]** **בסאסאה**. מלשון סאה והיא מלה כפולה כמו ירקרק אדמדם : **בשלחה**. הוא שם כולל לשדות ולגנות וכן שלחך פרדס רימונים (ש"ה ד) : **תריבנה**. מלשון מריבה : **הגה**. ענין הסרה כמו רשע לפני מלך (משלי כה) : **[ט]** **גיר**. הוא הסייד וכן על גירא די כתל היכלא (דניאל ה) : **מנופצות**. ענין רציצה וכתיתה כמו ונפץ הכדים (שופטים ז) : **אשרים**. אילן הנעבד : **וחמנים**. דמות מה עשוי לעבודת החמה : **[י]** **בצורה**. מלשון מבצר וחוזק : **בדד**. יחידה מבלי יושביה כמו איכה ישבה בדד (איכה א) : **נוה**. ענין מדור כמו נוה איתן (ירמיה מט) : **משולח**. מגורש וכן הן ישלח איש את אשתו (שם ג) : **ירבץ**. ענין השכיבה לנוח : **וכלה**. מלשון כליון : **סעיפיה**. ענפיה כמו בסעפותיו קננו (יחזקאל לא) : **[יא]** **קצירה**. כן נקרא הענף כמו ועשה קציר כמו נטע (איוב יד) : **מאירות**. מבערות כמו ולא תאירו מזבחי חנם (מלאכי א) : **בינות**. מלי בינה : **עושהו**. המגדל ומרומם אותו וכן ישמח ישראל בעושו (תהלים קמט) : **[יב]** **יחבט**. ענין הכאה במקל להפריש התבואה מהקשין כמו כי במטה יחבט קצח (לקמן כח) : **משבלת**. הוא חוזק מרוצת המים כמו אל

תשטפני שבולת מים (תהלים סט) : **לאחד אחד**. כמו אחד לאחד ור"ל לצרף אחד לאחד : **[יג] יתקע**. מלשון תקיעה :

ישעיה פרק-כח

[א] הוי. ענין קריאה לצער : **וציץ**. כעין פרח : **נובל**. ענין כמישה כמו ועלהו לא יבול (תהלים א) : **צבי**. ענין הדר כמו וצבי עדיו (יחזקאל ז) : **גיא**. עמק : ' **הלומי**. ענין הכאה וכתישה כמו הלמוני בל ידעתי (משלי כג) : **[ב] כזרם**. ענין שטף הבא בחוזק רב וכן כזרם קיר (לעיל כה) : **שער**. רוח סערה והכ"ף של כזרם משמשת בשתים כאלו אמר כשער : **קטב**. ענין כריתה כמו אהי קטבך שאול (הושע יג) : **כבירים**. חזקים או מרובים : **שוטפים**. נמשכים והולכים במרוצה : **הניח**. כמו יניח עבר במקום עתיד : **ביד**. ר"ל בכח ע"ש שהכח הוא ביד : **[ג] תרמסנה**. ענין דריכה : **[ד] ציצת**. מלשון ציץ : **כבכורה**. מלשון בכור ור"ל הנגמר והנתבשל ראשון וכן בכורי ענבים (במדבר יג) : **קיץ**. הוא זמן בישול התאנים וכן והלחם והקיץ (ש"ב טו) : **בכפו**. ענינו ענף כמו וכפתו לא רעננה (איוב טו) : **[ה] ולצפירת**. כן יקרא העטרה או המצנפת המסבב את הראש כי צפירה היא ענין סבוב ובמשנה הקופה משיעשה שתי צפירות לרוחב שלה (כלים פי"ו) ור"ל הסבוב שעושים לקופה : **[ו] ולרוח**. ענין התעוררות וכן ותהי על יפתח רוח ה' (שופטים יא) : **[ז] שגו**. מל' שגגה ומשגה : **ובשכר**. יין ישן : **תעו**. מי שהוא מבולבל בדעתו ואינו יודע מה לעשות נקרא תועה והושאל מהתועה בדרך שאינו יודע להיכן ילך : **נבלעו**. ענין השחתה כמו ובלע בהר הזה (לעיל כה) : **פקו**. ענין הכשלה כמו ופיק ברכים (נחום ב) : **פליליה**. ענין משפט כמו ופללו אלהים (ש"א ב) : **[ח] קיא**. הוא המאכל החוזר מן הגוף דרך הפה : **צואה**. כמו וצואה והיא צואת הגוף : **[ט] יורה**. ענין למוד כמו ולהורות נתן בלבו (שמות לה) : **גמולי מחלב**. כן נקרא התינוק הנפרש מקרוב מן ההנקה כמו ויגדל הילד ויגמל (בראשית כא) : **עתיקי**. מל' העתק והסרה וכן ויעתק משם ההרה (שם יב) : **[י] צו לצו**. מל' צואה : **קו לקו**. ענינו חוט המשקולת של הבנאי וכן וקו ינטה (זכריה א) : **זעיר**. מעט כמו כתר לי זעיר (איוב לו) : **שם**. ר"ל במקום הידוע המוכן ללמוד שמה וכן על כל המעשה שם (קהלת ג) ופי' במקום המוכן אל הדבר : **[יא] בלעגי**. המדבר בהפך תכוונות הדבר שאין נוח להבין קרוי נלעג בל' המקרא כמו נלעג לשון אין בינה (לקמן לג) : **[יב] המרגעה**. ענין מנוחה כמו הלוך להרגיעו ישראל (ירמיה לא) : **אבוא**. ענין רצון וחפץ כמו לא אבה יבמי (דברים כה) והאל"ף נוספת וכן ההלכוא אתו (יהושע י) : **[יג] לצון**. מל' לץ : **מושלי**. מל' ממשלה : **שאול**. הוא בור הקבר : **חוזה**. ענין גבול כמו מחוז חפצם (תהלים קז) : **[טו] שוט**. שבט המכה כמו שוט לסוס (משלי כז) : **שוטף**. ענינו מהירות ההליכה והושאל מל' נחל השוטף : **[טז] בוחן**. ענין מבצר חזק כמו הקימו בחוניו

(לעיל כג) : פנת. מל' פנה וזויות : יקרת. מל' יקר וחשוב : מוסד. מל' יסוד : יחיש. ענין מהירות כמו ימהר יחישה מעשהו (לעיל ה) : יז. לקו. ענינו חבל המדה : ויעה. ענין כבוד וטאטא והוא מל' ואת היעים (שמות לח) שהם הכלים העשויים לכבד ולהסיר את הדשן : ית. וכופר. ענין העברה ובטול וכן איש חכם יכפרנה (משלי טז) : וחזותכם. מל' מחוז וגבול : לא תקום. לא תתקיים : למרמס. ענין דריכה ברגל : יט. מדי. כמו מתי וכן מדי דברי בו (ירמיה לא) : זועה. ענין רתת וחרדה כמו ביום שיזועו שומרי הבית (קהלת יב) : כ. המצע. ענינו הכרים והכסתות ההושם תחת האדם בשכבו כמו ערש יצועי (תהלים קלב) : מהשתרע. ענין עודף ויתרון האורך כמו שרוע וקלוט (ויקרא כב) : והמסכה. מל' מסך ומסכה כמו והמסכה הנסוכה (לעיל כה) : צרה. דחוקה : כהתכנס. ענין אסיפה כמו נדחי ישראל יכנס (תהלים קמז) : כא. ירגז. מל' רוגז וכעס : ולעבוד עבודתו. תרגום של מעשה הוא עובדא : כב. תתלוצצו. מל' לץ : מוסריכם. מל' יסורים : כלה. מל' כליון : ונחרצה. ענין כריתה כמו נחרצת שוממות (דניאל ט) : כד. יפתח. מל' פתיחה : וישדד. ענין כתישת רגבי העפר וכן אם ישדד עמקים אחריך (איוב לט) ויתכן שהוא מל' שדה ר"ל יתקן השדה : כה. אם. כאשר כמו ואם יהיה היובל (במדבר לו) : שוה. ר"ל דומה בכל המקומות שלא יהיה תל מזה וחרץ מזה : והפיץ. ענין פזור : קצח וכמון. הם מיני זרעונים : ושם. מל' שימה : שורה. ענין

OR PARAM ERROR שקלשר UNDEFINED MACRO

: נסמן. מל' סימן : וכסמת. מין תבואה : כנ. ויסרו. ענינו הכאה וחבטה כמו אבי יסר אתכם בשוטים (מ"א יב) : למשפט. כמו במשפט ובאה הלמ"ד במקום הבי"ת וכן ישבת לכסא (תהלים ט) ור"ל בכסא ומשפט ענינו דבר הנהוג והראוי כמו המלך עומד על העמוד כמשפט (מ"ב יא) : יורנו. ענין למוד כמו יורנו בדרך יבחר (תהלים כה) : כז. בחרוץ. שם כלי מלא חריצים עשוי לדוש בו וכן ובחריצי הברזל (ש"ב יב) : יודש. מל' דישה : ואופן. גלגל ולתוספת ביאור אמר עגלה מל' עגול : יוסב. מל' סבוב : כי במטה. אלא במטה : יחבט. ענין הכאה ודישה כמו חובט חטים בגת (שופטים י) : כח. יודק. מל' דק : כי לא. אלא לא : לנצח. ר"ל לזמן מרובה : אדוש. מל' דישה והאל"ף נוספת : והמם. ענין כתיחה ושבירה כמו יום מהומה ומבוסה (לעיל כב) : גלגל. אופן ולתוספת ביאור אמר עגלתו מל' עגול : ופרשיו. הם שיני החריצים הפרושים ופרודים זה מזה : ידקנו. מל' דק : כט. הפליא. מל' פלא : הגדיל. מל' גדול : תושיה. מל' יש וחכמת התורה נקראת כן על כי ישנה לעולם ולא תשוב לאין כשאר הדברים שבעולם : אריאל. המזבח נקרא אריאל וכן קראו יחזקאל כמ"ש והאריאל שתיים עשרה אורך (יחזקאל מג) ונקרא כן ע"ש שירד עליו האש מהאל מן השמים ורבצה עליו כארי וכפל המל' כדרך הנוהם וצועק כמו מעי מעי אוחילה (ירמיה ד) : קרית. עיר : חנה. שכן : ספו. מלשון תוספת : חגים. כן יקראו הקרבנות על כי רובם באים בחג

וכן אסרו חג (תהלים קיח) : **ינקופו**. ענין כריתה וחתוך כמו ונקף סבכי היער (לעיל י) :

ישעיה פרק-כט

[ב] **והציקותי**. מלשון צוקה וצרה : **לאריאל**. קרא שם העיר ירושלם ע"ש המזבח העומד בה : **תאניה ואניה**. ענין אבל וצער כמו וירב בבת יהודה תאניה ואניה (איכה ב) : **[ג]** **וחניתי**. מלשון חניה ושכנות : **כדור**. כמו ככדור ותחסר כ"ף השמוש וכן כדור אל ארץ רחבת ידים (לעיל כב) והוא כל מה שזורקין מיד ליד ומקבלין אותה : **וצרתי**. מלשון מצור וכן יקראו הבנינים שעושין ומקיפין את העיר לכבשה ונקראו כן ע"ש שהם מצירים ודוחקים אותם בזה : **מוצב**. מגדל עץ גבוה נצב הקומה. מצורות. מלשון מצור : **[ד]** **תשח**. ענין כפיפה כמו וישח אדם (לעיל ב) : **כאוב**. כן יקרא גוף המת המגיד עתידות על ידי כשוף כמו דרשו אל האובות (לעיל ח) : **תצפצף**. כן נקרא קול העופות וכן ופוצה פה ומצפצף (לעיל י) : **[ה]** **כאבק**. כן יקרא העפר הדק וכן והיה לאבק על ארץ מצרים (שמות ט) ולתוספת ביאור אמר דק : **המון**. ענין רבוי עם כמו כל ההמון הגדול הזה (מ"א כ) : **זריד**. מלשון זר ונכרי : **וכמוץ**. הוא פסולת התבואה כמו כמוץ יסוער מגורן (הושע יג) : **עריצים**. חזקים כמו כגבור עריץ (ירמיה כ) : **לפתע**. כמו בפתע וכן ישבת לכסא (תהלים ט) ומשפטו בכסא ופתע ענינו כמו פתאום וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) : **[ו]** **תפקד**. ענין השגחת הבאת הפורעניות וכן באו ימי הפקודה (הושע ט) : **סופה וסערה**. רוחות חזקות : **ולהב**. שלהבת : **אוכלה**. שורפת : **[ז]** **חזון**. ענין ראייה כמו ואתה תחזה (שמות יח) והחלום נקרא חזון לילה : **הצובאים**. מלשון צבא עם : **אריאל**. זה ירושלים : **צוביה**. מלשון מוצב האמור למעלה והוא מגדל עץ : **ומצודתה**. הוא ענין מבצר וחוזק וכן מצודת ציון (ש"ב ה) : **והמציקים**. מלשון מצוק ומצור : **[ח]** **והקיץ**. ענין הערה מהשינה : **וריקה**. מלשון ריק : **נפשו**. כמו גופו וכן ברזל באה נפשו (תהלים קה) : **עיף**. ענין צמאון כי העיף צמא לשתות וכן בארץ עיפה (לקמן לב) : **שוקקה**. ענין תאוה כמו ואל אישך תשוקתך (בראשית ג) : **הצובאים**. החונים על צבאם : **[ט]** **התמהמהו**. ענין עכבה כמו אם יתמהמה חכה לו (חבקוק ב) : **השתעשעו ושעו**. ענין צעקה כמו ושוע אל ההר (לעיל כב) : **ולא יין**. פירוש ולא מיין : **נעו**. מלשון תנועה : **שכר**. יין ישן : **[י]** **נסדך**. מלשון סכך ומכסה כמו המסכה הנסוכה (לעיל כה) : **תרדמה**. היא שינה עמוקה כמו והוא נרדם ויעף (שופטים ד) : **ויעצם**. ענין סתימה וסגירה כמו ועוצם עיניו (לקמן לג) : **את הנביאים**. עם הנביאים : **החוזים**. מלשון חוזה ור"ל נביאי השקר העושים עצמם כחוזים : **[יא]** **חזות**. ענין נבואה : **החתום**. ענין סתימה וסגירה כמו חתום תורה (לעיל ח) : **אוכל**. מלי יכולת : **[יב]** **על אשר**. כמו אל אשר :

[יג] נגש. מל' הגשה וקרוב : **[טו]** המעמיקים. מל' עומק : **לסתיר**. כמו להסתיר : **[טז]** הפככם. מל' הפוך ור"ל הפך היושר : **אם**. באמת וכן ואם בריאה יברא ה' (במדבר טז) : **כחומר**. כטיט : **היוצר**. כן נקרא אומן חרס : **כי יאמר**. שמא יאמר : **לעושהו**. על עושהו וכן אמרי לי אחי (בראשית יג) והדומים : **ויצר**. הכלי הנעשה מיוצר חרס : **הבין**. מל' בינה : **[יז]** מזער. כמו מעט כמו ונשאר אנוש מזער (לעיל כד) ואם שאמר מעט אמר מזער להורות על הצמצום : **לבנון**. שם יער בא"י : **לכרמל**. הוא מקום שדות וכרמים וכן והיה מדבר לכרמל (לקמן לב) : **[יח]** דברי ספר. ר"ל ספורי דברי המקום : **ומאופל**. מל' אפלה וחושך : **[יט]** ואביוני. מל' אביון ודל ע"ש שתאב לכל דבר כי הכל נחסר לו : **[כ]** אפס. ענין כליון כמו אפס כסף (בראשית מז) : **עריץ**. חזק ר"ל חזק ברשע. שוקדי. ענין המהירות וההשתדלות כמו שקדו ושמרו (עזרא ח) : **און**. ענין דבר שאינו הגון : **[כא]** יקושון. מל' מוקש : **בתוהו**. ענין דבר שאין בו ממש כמו והארץ היתה תוהו (בראשית א) : **[כב]** פדה. מל' פדיון וגאולה : **יחורו**. תרגום של לבן הוא חיור והוא ענין בושה כי המתבייש יתלבנו פניו : **[כג]** בקרבנו. ר"ל בקרב זרעו : **יעריצו**. ענין חוזק : **[כד]** תועי. ענין בלבול הדעת והושאל מההולך מדרך הישר אל דרך המעוקם : **ורוגנים**. ענין תלונה ותרעומות כמו ותרגנו באהליכם (דברים א) :

ישעיה פרק-ל

[א] סוררים. ענין נטייה מדרך הישר וכן סורר ומורה (שם כא) : **מני**. ממני : **ולנסך מסכה**. מל' סכך ומכסה כמו והמסכה הנסוכה (לעיל כה) : **רוחי**. ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (לקמן ל"ז) : **ספות**. מלשון הוספה : **[ב]** לעוז במעוז. ענין חוזק : **[ד]** ומלאכיו. שלוחיו : **[ה]** על עם. אל עם : **[ו]** לביא וליש. שמות משמות האריה : **אפעה**. מין נחש רע : **ושרף מעופף**. מין נחש הדולג ממקום למקום ונראה כאלו הוא עף ופורח : **כתף**. כן יקרא המקום הסמוך לראש מהעבר מזה ומהעבר מזה : **עירים**. חמור הקטן יקרא עיר וכן על עיר בן אתונות (זכריה ט) : **חיליהם**. עושרם : **דבשת גמלים**. הוא חטוטרת הגמל שמניחים המשא עליו וע"ש שמרקיב תדיר ורפואתו למשחו בדבש קרוי דבשת : **על עם**. אל עם : **[ז]** הבל וריק. ר"ל דבר שאין בו ממש : **רהב**. ענין גאווה והתחזקות כמו ירהבו הנער בזקן (לעיל ג) : **שבת**. ענין בטול כמו שבת נוגש (לעיל י"ד) : **[ח]** לוח. כעין טבלא עשוי לכתובה והוא מלשון לוחות העדות (שמות ל"ב) : **חוקה**. מל' חקיקה וכתובה : **[ט]** מרי. ענין מרד : **כחשים**. שקרים : **לא אבו**. לא רצו כמו לא אבה יבמי (דברים כ"ה) : **[י]** ולחוזים. ולנביאים : **נכוחות**. ענין דברים ישרים כמו כולם נכוחים למבין (משלי ט) : **חלקות**. דברים רכים וחנופה : **מהתלות**. ענין לעג כמו ואיש ברעהו יהתלו (ירמיה ט) : **[יא]** מני. כמו מן והיו"ד נוספת : **השביתו**. ענין בטול : **[יב]** ונלוז. ענין

נטיה מדרך הישר כמו ונלוזים במעגלותם (משלי ב) : **ותשענו**. ענין סמיכה : **[יג] כפרץ**. ענין שבירה : **נבעה**. מלי אבעבועות וכן מים תבעה אש (לקמן ס"ד) : **נשגבה**. חזקה : **לפתע**. כמו בפתע וכן ישבת לכסא (תהלים מ) ומשפטו בכסא וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל י"ב) : **[יד] נבל**. כן יקרא כד היוצר וכן ונבליהם ינפצו (ירמיה מ ח). יוצרים. אומן חרס נקרא יוצר : **כתות**. ענין רציצה ושבירה לחתיכות רבות : **יחמול**. ענין רחמנות. במכתתו. בשבריו : **חרש**. כמו חרס בסמ"ך : **לחתות**. ענין לקיחת האש כמו גחלים אתה חותה על ראשו (משלי כ"ה) ועש"ז יקרא הכלי שחותין בו האש בשם מחתה : **מיקוד**. כן נקרא מקום הבערת אש כמו על מוקדה (ויקרא ו) : **ולחשוף**. ענין שאיבה כמו לחשוף חמשים פורה (חגי ב). מגבא. מקום כניסת מעט מים וכן בצאתו וגבאיו (יחזקאל מ"ז) : **[טו] בשובה**. ענין השקט ומרגוע וכן נפשי ישובב (תהלים כ"ג) : **ולא אביתם**. לא רציתם : **[טז] ננוס**. מלשון נס והוא כלונס ארוך וענינו הרמה כנס וכן נס להתנוסס (שם ס) : **תנוסון**. מלשון ניסה ובריחה : **[יז] גערת**. ענין גערת נזיפה : **כתורן**. הוא העץ הגבוה הזקוף על הספינה וכן בל יחזקו כן תרנם (לקמן ל"ג) : **וכנס**. הוא כלונס ארוך עשוי לתלות בו מפה לסימן לאנשי הצבא להתאסף ולבוא : **[יח] יחכה**. ענין איחור כי לדבר המתאחר מחכים ומקוים לה : **לחננכם**. מלשון חנינה : **ירום**. מלשון הרמה למעלה : **חוכי**. ענין תקוה : **[כ] צר**. לחץ. פתרון אחד להם מענין דחק : **יכנף**. מלשון כנף בגד והוא קצות הבגד. מוריד. מלמדך וכן יורה דעה (לעיל כח) : **[כא] תאמינו**. מלי ימין ובאה האל"ף במקום היו"ד : **[כב] צפוי**. ענין חפוי וכסוי : **אפדת**. חגורה כמו ואפדת לו בחשב האפוד (שמות כ"ט) : **מסכת**. פסל הניצוק ממתכת וכן אלהי מסכה (שם ל"ד) : **תזרם**. ענין פזור למרחוק וכן זרה הלאה (במדבר י"ז) : **דוה**. כן תקרא הנדה כמ"ש כימי נדת דותה (ויקרא יב) : **[כג] דשן**. ענינו כמו שמן : **כר**. כבש שמן וכן שלחו כר (לעיל טו) : **[כד] והאלפים**. השוורים כמו שגר אלפיד (דברים ו). והעירים. כן יקראו החמורים עודם קטנים : **בליל**. מלי בלבול וערבוב : **חמיץ**. מלי חמץ ור"ל מחוזק כדבר המחמץ : **זורה**. ענין פזור התבואה מול הרוח להפריח הפסולת וכן זורה את גורן (רות ג). ברכת. שם כלי שזורין בו התבואה ונקרא כן לפי שמניפין אותו אל הרוח : **ובמזרה**. גם הוא שם כלי עשוי לזרות בו התבואה : **[כה] פלגים**. אמות המים המתפלגים ומתפרדים אילך ואילך : **יבלי מים**. גם הוא מענין פלגים כמו ועל יובל ישלח שרשיו (ירמיה יז) וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) : **[כו] הבוש**. ענין כריכת מטלית על מקום השבר כמו ולא חובשו (לעיל א) : **ומחץ**. ענין מכה ופצע כמו מחץ ראש (תהלים קי) : **[כז] זעם**. כעס וקצף : **אוכלת**. שורפת : **[כח] ורוהו**. ענין דבור הבאה בהפחת הרוח : **שוטף**. ענין מהירות ההלוך : **יהצה**. ענין חלוקה כמו ותחץ לארבע רוחות השמים (דניאל יא) : **להנפה**. להוליד ולהביא ולפזרה בתוך הנפה והוא כעין כברה ובדרז"ל ונפה שמוציאה את הקמח (אבות פ"ה) : **שוא**. ר"ל רעה : **ורסן**. היא מה שמוליכין הבהמה ע"י כמו במתג ורסן (תהלים לב) : **מתעה**. מלי תועה : **לחיי**. הוא המקום שאצל העין : **[כט] התקדש**. מלי קודש : **בחליל**. שם כלי נגון : **צור**. חוזק

ומעוז : **[ל]** הוד. הדר ויופי : **ונחת**. מלי הנחה : **בזעף אף**. כפל המלה בשמות נרדפים : **נפץ**. ענין רציצה עם הפזור כמו ונפוץ הכדים (שופטים ז) : **וזרם**. ענין מרוצת המים : **ואבן ברד**. ר"ל ברד קשה וכבד : **[לא]** **יחת**. ענין שבירה כמו תחתה קשתותם (ירמיה נא) : **[לב]** **מעבר**. מלי עברה : **מוסדה**. מלי יסוד וחוזק : **בתופים ובכנורות**. שמות כלי נגון : **תנופה**. מלי נפה והוא כעין כברה : **[לג]** **ערוך**. ענין סדור : **מאתמול**. ר"ל מזמן קרוב וכן ואתמול עמי לאויב יקומם (מיכה ב) : **תפתה**. כן יקרא הגיהנם ע"ש שכל הנפתה ביצרו נופל בו וכן ותופת לפנים אהיה (איוב יז) : **הוכן**. מלשון הכנה : **מדורתה**. ענין תבערה כמו אגדיל המדורה (יחזקאל כד) : **נשמת**. ענין נשיבת רוח הפה כמו מנשמת אל יתן קרח (איוב לז). בוערה. דולקת :

ישעיה פרק-לא

[א] **ישענו**. ענין בטחון וסמיכה : **פרשים**. הם רוכבי הסוסים הרגילים בזה : **עצמו**. ענין רבוי כמו עצמו לי אלמנותיו (ירמיה טו) : **ולא שעו**. ולא פנו וכן ישעה האדם על עושהו (לעיל יז) : **[ב]** **מרעים**. רשעים : **[ג]** **רוח**. כן נקרא המלאך וכן ה' אלהים שלחני ורוחו (לקמן מח) : **[ד]** **יהגה**. ענין המיה כמו וכיונים הגה נהגה (לקמן נט) והושאל על שאגת האריה : **והכפיר**. שם משמות האריה והוא אריה בחור : **יקרא**. ענין אסיפה כי על ידי קריאה יתאספו המתאספים כמו ויזעק ברק את זבולון (שופטים ד) : **עליו**. בעבורו. מלא. ענין אסיפה כמו יחד עלי יתמלאון (איוב טז) : **לא יחת**. לא יפחד כמו ואל תחת (יהושע א) : **ומהמונס**. ענין רבוי אנשים כמו על ההמון הזה (דה"ב לד) : **יענה**. ענין הכנעה כמו מאנת לענות מפני (שמות י) : **לצבוא**. ענין חיל אנשי מלחמה : **גבעתה**. מלי גבעה והר : **[ה]** **כצפרים**. כן יקרא העופות כולן : **עפות**. מלי עפיפה ופריחה : **פסוח**. ענין דלוג וקפיצה כמו ופסח ה' על הפתח (שם יב) : **והמליט**. ענין הצלה והשמטה מן הצרה : **[ח]** **תאכלנו**. ענין השחתה : **ונס**. ענין בריחה : **למס**. מלי המסה והמגה : **[ט]** **וסלעו**. ר"ל החוזק כסלע : **ממגור**. ענין פחד כמו ויגר מואב (במדבר כב) : **וחתנו**. ענין פחד : **מנס**. כלונס ארוך אשר ינשא בצבא : **אור**. שלהבת כמו אור לשבת נגדו (לקמן מז) :

ישעיה פרק-לב

[א] **ישורו**. מלי שררה : **[ב]** **כמחבא**. מלי מחבואה ומסתור : **זרם**. ענין מים שוטפים : **כפלגי מים**. כנחלי מים : **בציון**. מלי ציה ומדבר : **בארץ**

עיפה. ר"ל במקום המגולה לאור השמש שהמקום יבש וצמא למים והושאל מהאדם העיף הצמא למים : **[ג] תשעינה.** ענין הסרה והפנה כמו ועיניו השע (לעיל ו) : **תקשבנה.** ענין שמיעה והאזנה : **[ד] נמהרים.** מלי מהירות : **עלגים.** כן יקרא המדבר הפך תכונת הדבר וכן נלעג (לשון לג) והוא מתהפך כמו כבש כשב והדומים : **צחות.** דברים זכים ובהירים : **[ה] לנבל.** כן נקרא אדם פחות ונבזה : **נדיב.** אדם ישר ובעל מתן : **ולכילי.** רמאי ובעל מרמה כמו וארור נוכל (מלאכי א) : **שוע.** ענינו כמו נדיב וכן היערוך שועך לא בצר (איוב לו) : **[ו] נבלה.** דברי קבוצ וכן וישראל עושה לבלתי עשות עמכם נבלה (שם מב) : **יעשה.** ענין קבוץ וכן וישראל עושה חיל (במדבר כד) : **און.** דברי רשע : **אל ה'.** על ה'. תועה. ענינו הפך האמת והוא שאול מהתועה בדרך שהולך בהפך : **להריק.** מלי רקות : **[ז] זמות.** מחשבות רשע כמו זימה הוא (ויקרא כ) : **לחבל.** ענין השחתה : **משפט.** ענינו דברים ישרים ונכוחים : **[ח] נדיבות.** נתינת המתן : **יקום.** ענין עמידה והוא הפוך ההעברה : **[ט] שאננות.** ענין השקט ושלוה וכן שאנן מואב (ירמיה מח) : **קומנה.** הוא ענין לשון זרוז וכן קום עבור את הירדן (יהושע א) : **האזנה.** ענין נטיות האוזן לשמוע : **[י] ימים.** ענינו שנה כמו ימים תהיה גאולתו (ויקרא כה) : **על שנה.** עם שנה וכן ויבואו האנשים על הנשים (שמות לה) : **תרגזנה.** ענין חרדה כמו רגזו ואל תחטאו (תהלים ד) : **כלה.** ענין השלמה : **בציר.** כן נקרא תלישת הענבים כמו כי תבצור כרמך (דברים כד) : **אוסף.** הענבים המכניסים אל הבית עד לא יבואו ימי החורף וכן ולא נאסף את תבואתינו (ויקרא כה) : **[יא] פשוטה.** מלי הפשט המלבוש : **ועורה.** ענין גלוי הבשר כמו ואת ערום ועריה (יחזקאל טו) : **חלצים.** מתנים : **[יג] קוץ שמיר.** שמות מיני קוצים : **תעלה.** תגדיל : **קריה.** עיר : **עליזה.** ענין שמחה : **[יד] נוטש.** נעזב כמו והנה נטש אביך (ש"א י) : **המון.** רבוי עם. עופל. מגדל ומבצר כמו וסביב לעופל (דה"ב ל"ג) : **ובחן.** גם הוא כעין מגדל וכן הקימו בחוניו (לעיל ל"ג) : **בעד.** הוא במקום למ"ד השמוש וכן באה במקום מ"ם השמוש כמו בעד החלון (בראשית כ"ז) ומשפטו מהחלון : **מערות.** מלשון מערה : **פראים.** חמור הבר : **[טו] יערה.** ענין שפיכה כמו תחת אשר הערה (לקמן נ"ג) : **לכרמל.** כן יקרא מקום שדות וכרמים : **[יז] ועבודת.** תרגום של מעשה הוא עובדא : **[יח] בנוה.** ענין מדור : **שאננות.** ענין השקט ושלוה : **[יט] ברדת.** מלשון ירידה : **[כ] אשריכם.** ענין הצלחה כמו אשריך ישראל (דברים ל"ג) : **משלחי.** ענינו דבר הנעזב לרצונו וכן ונער משולח מביש אמו (משלי כט) :

ישעיה פרק-לג

[א] הוי. ענין קריאה לנער : **שודד.** עושק : **ובוגד.** ענין מרי ומרד : **כהתמך.** מלי תם והשלמה וכן כי אם תם הכסף (בראשית מ"ז) : **כנלותך.**

ענין תכלית והשלמה וכן לא יטה לארץ מנלם (איוב ט"ו) ור"ל תכליתם והשלמתם : **[ב] לבקרים**. מלי בוקר ור"ל בכל יום : **[ג] המון**. מלשון המיה : **נפצו**. ענין פזור : **[ד] החסיל**. מין ארבה : **כמשק**. ענין קול נהם והם כמו דוב שוקק (משלי כ"ח) וכן ממשק חרול (צפניה ב) : **גבים**. בורות כמו באו על גבים (ירמיה י"ד) : **שוקק**. ניהום קול : **[ה] נשגב**. ענין חוזק : **מרום**. מלי רום וגובה : **[ו] אמונת**. ענין קיום כמו יתד במקום נאמן (לעיל ל"ב) : **עתיך**. מלי עת וזמן : **חוסן**. ענין חוזק כמו חסין יה (תהלים פ"ט) : **[ז] אראלם**. המלאך נקרא אריאל ובדרז"ל נצחו אראלים את המצוקים (כתובות ק"ד) וכמו ששם מלאך משותף למלאך רוחני ומלאך גשמי כן שם אריאל משותף לשניהם : **מלאכי**. ענין שליח : **[ח] נשמו**. מלי שממה : **מסלות**. ענינו דרך כבושה : **שבת**. בטל : **אורת**. דרך : **הפר**. ענין בטול : **חשב**. מלי מחשבה : **[ט] אבל**. ענין השחתה כמו תאבל הארץ (הושע ד) : **אמללה**. ענין כריתה כמו בשם ה' כי אמילם (תהלים קיח) : **החפיר**. ענין בושה ומיאוס : **לבנון**. שם יער בא"י : **קמל**. ענין כריתה כמו קנה וסוף קמלו (לעיל יט) : **השרון**. הוא מקום שמן ודשן וכן חבצלת השרון (ש"ה ב) : **כערבה**. ענינו כמו מדבר וכן ארץ ציה וערבה (ירמיה לא) : **ונוער**. ענין הפלה הבאה מתנועה חזקה וכן גם חצני נעתי (נחמיה ה) : **בשן**. הוא מקום מרעה שמן כמ"ש שמעו וגוי פרות הבשן (עמוס ד) : **וכרמל**. הוא מקום שדות וכרמים : **[יא] תהרו**. מלי הריון : **חשש**. הוא תבן הדק וכן וחשש להבה ירפה (לעיל ה) : **קש**. תבן : **רוחכם**. ענין רצון ומחשבה וכן הנני נותן בו רוח (לקמן לו) : **[יב] שיד**. כמו סיד בסמ"ך : **כסוחים**. ענין כריתה וכן שרופה באש כסוחה (תהלים פ) : **יצתו**. מלי הצתה והבערה : **[יד] רעדה**. ענין חרדה : **חנפים**. רשעים המחניפים ליצרם למלאות פתויו : **יגור**. ענין מדור כמו עם לבן גרתי (בראשית לב) : **לנו**. כמו מעמנו : **מוקדי**. ענין תבערת אש כמו על מוקדה (ויקרא ו) : **[טו] מישרים**. מלי ישר : **בבצע**. ענין חמדה כמו מה בצע בדמי (תהלים ל) : **מעשקות**. מלי עושק : **נוער**. ענין הפלה בתנועה חזקה : **מתמוך**. ענין השענה : **אוטם**. ענין סתימה כמו שקופים אטומים (מ"א ו) ועוצם. ענין סגירה כמו ויעצם את עיניכם (לעיל כט) : **[טז] מרומים**. מלי רוממות וגובה : **מצדות**. ענין מגדל ומבצר חזק כמו מצודת ציון (ש"ב ה) : **משגבו**. ענין חוזק : **נאמנים**. ענינו דבר המתקיים כמו יתד במקום נאמן (לעיל כב) : **[יז] תחזינה**. ענין ראייה : **[יח] יהגה**. יחשוב כמו והגיון לבי (תהלים יט) : **אימה**. פחד : **שוקל**. מלי משקל : **[יט] נועז**. מלי עוז וחזק : **עמקי**. כן נקרא דבר הקשה שאין להשיגו כאלו הי' במקום עמוק : **שפה**. כן יקרא לשון עם כמו ושפה אחת לכולם (בראשית יא) : **משמוע**. מלשון הבין כמו שומע יוסף (שם מב) : **נלעג**. כן נקרא המדבר בהפך תכונת הדבר כמו בלעגי שפה (לעיל כח) : **[כ] חזה**. ענין ראייה : **מועדנו**. מלשון וועד ואסיפה : **נוה**. ענין מדור : **שאנן**. ענין השקט ושלוה כמו שאנן מואב (ירמיה מח) : **יצען**. ענין עקירה והנעה ממקום למקום כמו ושלחתי לו צועים וצעהו (שם) : **יסע**. ענין עקירה כי העוקר דבר מה מסיעו ממקומו : **יתדותיו**. מלי יתד ומסמר : **לנצח**. ר"ל לזמן רב. חבליו. מלי חבל וקו : **ינתקו**. ענין העתק והסרה ממקומו : **[כא] אם**. באמת כמו

כי אם תם הכסף (בראשית מ"ז) : **אדיר**. ענין חוזק : **יאורים**. הם העשויים בידי אדם : **ידיים**. ענין מקום וכן יד חזית (לקמן נ"ז) : **אני שיט**. ספינה השטה במים והוא מלשון השטים אותך (יחזקאל כ"ז) : **וצי אדיר**. ספינה חזקה וגדולה כמו אשור יסדה לציים (לעיל כ"ג) : **כב** { **מחוקקנו**. המושל יקרא מחוקק וכן יהודה מחוקקי (תהלים ס') : **כג** { **נטשו**. נעזבו כמו כי לא יטוש (ש"א יב) : **חבליך**. מלי חבל : **כן**. ענינו כראוי וכנכון כמו לא יכין לדבר כן (שופטים יב) : **תרנס**. הוא העץ הגבוה שעל הספינה וכן וכתורן על ראש ההר (לעיל ל') : **נס**. כן יקרא וילון הספינה וכן להיות לך לנס (יחזקאל כז) : **עד שלל**. פתרון אחד להם כמו בבקר יאכל עד (בראשית מט) וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) : **פסחים**. חגרים : **בזזו**. מלי ביזה : **כד** { **חליתי**. מלשון חולי :

ישעיה פרק-לד

א { **הקשיבו**. ענין שמיעה : **תבל**. כן נקראו המקומות המיושבות : **ב** { **החרימם**. ענין אבדון וכריתה : **ג** { **ופגריהם**. גוף המת נקרא פגר : **באשם**. ענין סרחון : **ד** { **ונמקו**. ענין המסה : **ונגלו**. מלי גלילה וכריכה : **יבול**. ענין כמישה כמו ועלהו לא יבול (תהלים א) : **ה** { **רותה**. ענין שביעה כמו כגן רוה (לקמן נח) : **חרמי**. מלשון חרם ושממה, או הוא ענין רשת וכן איש חרמי (מ"א כ) והוא מלשון יצודו חרם (מיכה ז') : **ו** { **הודשנה**. מלשון דשן ושמן : **כרים**. כבשים שמנים : **ועתודים**. הם הזכרים מן העזים הגדולים : **כליות**. שם מקום השומן וכמ"ש ואת הכליות ואת החלב אשר עליהן (ויקרא ג') : **ז** { **ראמים**. שם חיה גדולה : **אבירים**. בהמות חזקים : **ידושן**. מלי דשן ושמן : **ח** { **שלומים**. מלי תשלומין : **ט** { **לזפת**. הוא שרף האילן הבוער ביותר : **יא** { **קאת וקפוד**. שמות העופות השוכנים בחרבות : **וינשף ועורב**. שמות מיני עופות. קו. חבל הבנאי : **תהו**. ענין שממה : **ואבני**. אבן העופרת של הבנאי : **בהו**. ענין ריקות : **יב** { **חריה**. ענין שררה כמו ואריבה את החורים (נחמיה ה') : **אפס**. ענין העדר וכליון : **יג** { **סירים קמוש וחוח**. שמות מיני קוצים : **נוה**. מדור : **תנים**. מין נחשים. חציר. כמו חצר, וכן ישיש וישש (דה"ב נו) : **לבנות יענה**. שם עוף מדברי בת היענה : **יד** { **ופגשו**. ענין פגיעה : **ציים**. איים. שמות חיות קטנות : **ושעיר**. כן נקרא השד כי נראה כשעיר למי שמאמין בו וכן ושעירים ירקדו שם (לעיל יג) : **על רעהו**. אל רעהו : **הרגיעה**. מלי מרגוע והשקט : **לילית**. היא אם השדים : **מנוח**. מקום מנוחה : **טו** { **קננה**. ענין מדור כמו קן צפור (דברים כב) : **קפוז**. הוא קפוד האמור למעלה. ותמלט. כן נקרא לידת הביצה וכן והמליטה זכר (לקמן סז) : **ודגרה**. כן נקרא קריאת העוף להמשיך אחריו ופרוחיו וכן קורא דגר (ירמיה יז) : **דיות**. שם מין עוף דיה : **אשה רעותה**. כן דרך המקרא לומר על דברים השוים ואף אם אינו בעל חי כמ"ש בכרובים איש

אל אחיו (שמות כה) : [\[טז\] נעדרה](#). ענין חסרון כמו איש לא נעדר (לקמן מ) : [פקדו](#). גם הוא ענין חסרון כמו כי יפקד מושבד (שמואל א כ) : [קבצן](#). ענין אסיפה : [\[יז\] בקו](#). הוא חבל המדה :

ישעיה פרק-לה

[\[א\] ישושום](#). המ"ם במקום נו"ן הנוספת בפעלים כגון ישמעון יזכרון : [וציה](#). מקום שממון : [ערבה](#). ענינו כמו מדבר : [כחבצלת](#). הוא הורד וכן חבצלת השרון (ש"ה ב) : [\[ב\] כבוד](#). ר"ל פאר : [הלבנון](#). שם יער בארץ ישראל : [הדר](#). ענין יופי : [הכרמל](#). כן נקרא מקום שדות וכרמים : [והשרון](#). הוא מקום מרעה שמן : [\[ג\] רפות](#). מלשון רפיון : [כושלות](#). ענין חלשות ומטות לנפול : [אמצו](#). ענין חוזק : [\[ד\] לנמהרי](#). מלשון מהירות : [\[ה\] תפקחנה](#). תפתחנה כמו אפקח את עיני (זכריה י"ב) : [\[ו\] ידלג](#). ענין קפיצה כמו מדלג על ההרים (ש"ה ב) : [פסח](#). חגר. ותרון. מלשון רנה : [\[ז\] השרב](#). ענין יבשות החום כמו ולא יכס שרב ושמש (לקמן מ"ט) : [לאגם](#). מקום קבוץ המים : [וצמאון](#). ר"ל מקום יובש : [למבועי](#). ענין מעין ומקור וכן ותשבר כד על המבוע (קהלת י"ב) : [בנוה](#). במדור : [תניס](#). מין נחש : [רבצה](#). ענין השכיבה לנוח : [חציר](#). דשא : [לקנה וגומא](#). שם מיני צמחים : [\[ח\] מסלול](#). מלשון מסילה ודרך כבושה : [למו](#). להם : [יתעו](#). מלשון תועה : [\[ט\] ופריץ](#). ענין עזות והתחזקות : [\[י\] ישיגו](#). ענין הקרוב והדבוק : [ונסו](#). ענין בריחה : [יגון](#). מלשון תוגה וצער :

ישעיה פרק-לו

[\[א\] הבצורות](#). החזקות : [ויתפשם](#). כבשה ולכדה : [\[ב\] בחיל](#). ענין צבאות עם : [כבד](#). ענין רבוי וכן עמך הכבד הזה (מ"א ג) : [בתעלת הברכה](#). הבריכה היא מקום בנוי באבנים ובסיד ושם מתכנסים המים והתעלה הוא החפירה הסמוך לו ובעת הצורך ממשיכים לה אמת המים מן הברכה וכן אל קצה תעלת הברכה (לעיל ז) : [במסילת](#). בדרך הכבושה : [\[ו\] משענת](#). ענין סמיכה : [הרצוץ](#). משובר ומרוסס כמו הרוצצות אביונים (עמוס ד) : [\[ח\] התערב](#). מלי' ערבון ומשכון כי כששנים חלוקים בדבר מה וכ"א מחייב עצמו בממון באם לא יהיה כדבריו הדרך הוא שכי"א נותן ערבון להיות בטוח ומקיים : [\[ט\] פחת](#). ענין שררה : [\[י\] המבלעדי](#). ענינו כמו זולת : [\[יב\] חראיהם](#). מלי' חור ונקב ור"ל צואה היוצאת מנקב פי הטבעת : [שיניהם](#). הוא מי רגלים והוא קרוב מלי' שתן : [\[יד\] ישיא](#). ענין הסתה ופתוי כמו הנחש השיאני (בראשית ג) :

[טז] ברכה. ענין מנחה ותשורה שלום כמו קח נא את ברכתי (שם לג) :
[יז] ותירוש. ענבי היין : **[יח]** יסית. מל' הסתה ופתוי : **[כא]** ויחרישו.
שתקו :

ישעיה פרק-לז

[ג] ותוכחה. ענין תוכחות וברור דברים : **[ונאצה]**. ענין בזיון וכן נאצו
האנשים (ש"א ב) : **[משבר]**. מקום מושב היולדת וכן במשבר בנים (הושע
יג) : **[ד]** אולי. הלואי וכן אולי יראה ה' בעניי (ש"ב ט"ו) : **[והוכיח]**. נתוכח
: **[ו]** גדפו. חרפו : **[ז]** רוח. רצון כמו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת
(יחזקאל א) : **[י]** ישיאך. יסית ויפתה אותך : **[יג]** הנע. מל' הנעה :
[ועוה]. מל' עוות ועקום : **[יז]** פקח. פתח כמו אפקח את עיני (זכריה יב) :
[כד] כרמלו. מקום שדות וכרמים משובחים קרוי כרמל : **[כה]** קרתני.
חפרתי אחר מקור והוא מל' יקרוה עורבי נחל (משלי ל) שהוא ענין נקב
ובקוע : **[פעמי]**. רגלי כמו פעמי דלים (לעיל כו) : **[מצור]**. ענין חוזק והוא
מל' צור : **[כז]** להשאות. ענין שממון וכן אמש שואה ומשואה (איוב ל) :
[גלים]. הוא כענין תל. נצים. פרחים וכן הנצו הרמנים (ש"ה ז) : **[כז]** חתנו.
פחדו ונשברו : **[ושדמה]**. הוא כמו ושדפי הנאמר במ"ב כי בומ"ף מתחלף
וענינו לקוח הזרע : **[כח]** התרגזך. ענין תנועה חרדת המהירות וכן הרגיז
ממלכות (לעיל כ"ג) : **[כט]** ושאננדך. הוא מל' שאון והמייה : **[חחי]**. הוא
הטבעת ההושם בלחי בהמה שעסקים רעים למשכה על ידה וכן ונתתי
חחים בלחיך (יחזקאל ל"ח) : **[ומתגי]**. הוא כעין רסן כמו מתג לחמור
(משלי כ"ז) : **[ל]** ספיח. הוא הצומח מהגרעין הנופל מאליו כמו ספיח
קצירך (ויקרא כ"ה) : **[שהיס]**. ענינו ספיחי ספיחים, או ספיחי האילנות
ואין לו דומה : **[לג]** יורה. ישליך כמו ירה בים (שמות ט"ו) : **[ולא]**
[יקדמנה]. לא יערוך לפנייה כי התרגום של לפני הוא קדם וכן במה אקדם
ה' (מיכה ז') : **[סללה]**. הוא צבור העפר ששופכים מול העיר ועולים בה
להלחם וכן ושפכו על ירושלים סוללה (ירמיה ז') : **[לה]** וגנותי. מל' הגנה
:

ישעיה פרק-לח

[ב] הקיר. הכותל : **[ג]** אנה. הוא ענין ל' בקשה : **[ה]** המעלות.
המדרגות : **[ט]** ויחי. ענין רפואה כמו עד היותם (יהושע ה') : **[י]** בדמי.
ענין כריתה וכן ער מואב נדמה (לעיל ט"ו) : **[פקדתני]**. ענין חסרון כמו יפקד
מושבך (ש"א כ) : **[יא]** חדל. כן נקרא העולם וכן כל יושבי חלד (תהלים

מט) כי הוא מתהפך כמו כבש כשב והדומים : **[יב]** **דורי**. מל' מדורה : **נסע**. מל' הסעה ועקירה : **ונגלה**. מל' גלות : **מני**. ממני : **רועי**. כמו רועה בה"א : **קפדתי**. ענין כריתה כמו קפדה בא (יחזקאל ז) : **מדלה**. ענין חולי וכתישות כמו מדוע אתה ככה דל (ש"ב יג) : **יבצעני**. ענין השלמה כמו כי יבצע ה' (לעיל י) : **[יג]** **שויתי**. שמתי : **[יד]** **כסוס עגור**. כמו כסוס ועגור והם מיני עופות וכן ותור וסיס ועגור (ירמיה ח) : **אצפף**. ענין השמעת קול עופות : . אהגה. כן נקרא המיית היונה כמו וכיונה הגה נהגה (לקמן נט) : **דלו**. ענין הרמה כמו ארוממך ה' כי דליתני (תהלים ל). עשקה. ענין לקיחה וחטיפה ואמר בלשון שאלה : **ערבני**. היטב והכשר לי וכן ערוב עבדך לטוב (שם קיט) והוא מענין מתיקות כמו ושנתי ערבה לי (ירמיה לא) : **[טו]** **מה אדבר**. מלת מה יורה על הרבוי וכן מה רב טובך (תהלים לא) : **אדדה**. מלשון נדידה : **שנותי**. מל' שינה : **[טז]** **ותחלימני**. ענין בריאות וחזוק כמו יחלמו בניהם (איוב לט) : **[יז]** **חשקת**. מל' חשק ותאוה : **משחת**. הוא בור הקבר : **בלי**. מל' בליה ורקבון. גוך. גופך כמו גוי נתתי למכים (לקמן נ) : **[יח]** **ישברו**. ענין תקוה כמו עיני כל אליך ישברו (תהלים קמה) : **[יט]** **אל אמתך**. את אמתך וכן וירדפו אל מדין (שופטים ז) : **[כ]** **ונגינותי**. מל' נגון וזמר : **על בית**. כמו בבית על במקום בי"ת וכן עמדתם על חרבכם (יחזקאל לג) : **[כא]** **ישאו**. יקחו : **דבלת תאנים**. חתיכת תאנים יבשות הנדרסות יחד עד שנעשה גוף אחד וכן ויתנו לו פלח דבלה (ש"ב ל) : **וימרחו**. ענין טיחה וכדרך התחבושת ובדרז"ל מפני שהוא ממרח (שבת קיו) : **השחין**. מין נגע שנחלה על ידה וכן שחין אבעבועות (שמות ט) : **ויחי**. ענין רפואה : **[כב]** **מה אות**. מלת מה יורה על גודל הדבר וחשיבותו :

ישעיה פרק-לט

[ב] **נכתה**. ענין אוצר נחמד וכן נכאת וצרי (בראשית לז) שר"ל דברים נחמדים : **[ג]** **ומאין**. ומאיזה מקום : **[ז]** **סריסים**. שרים וממונים :

ישעיה פרק-מ

[ב] **צבאה**. ענינו זמן קצוב וכן הלא צבא לאנוש (איוב ז) : **נרצה**. מל' רצוי ופיוס : **[ג]** **פנו**. ענין הסרת המכשול וכן ואנכי פניתי הבית (בראשית כד) : **ישרו**. מל' ישר ושוה : **בערבה**. ענינו כמו מדבר : **מסלה**. דרך כבושה : **[ד]** **גיא**. עמק : **העקוב**. ענין עקום ועוות כמו עקוב הלב (ירמיה יז) : **למישור**. מל' ישר ושוה : **והרכסים**. ענין גבהות וכן מרכסי איש (תהלים

לא) ופיי מגאות האיש ומגבהותו : **[ו] חציר**. כחציר : **כציץ**. כפרח : **[ז] נבל**. ענין כמישה כמו ועלהו לא יבול (תהלי א) : **נשבה**. ענין הפחה כמו ישב רוחו (שם קמז) : **[יא] יקבץ**. יאסף : **עלות**. קטנות והוא מלי עולל ויונק : **ינהל**. ענין הנהגה בנחת וכן אתנהלה לאטי (בראשית לג) : **[יב] בשעלו**. באגרופו וכן בשעלי שעורים (יחזקאל יג) : **בזרת**. שם מדה חצי אמה וכן זרת ארכו (שמות כז) : **תכן**. מלי הכנה : **וכל**. ענין מדידה כי וימודו בעומר (שם וז) ת"א וכלו : **בשליש**. שם מדה גדולה וכן ותשקמו בדמעות שלישי (תהלים פי) : **בפלס**. כן נקרא מטה המשקל המסומן לדעת משקל הדבר הנשקל וכן פלס ומאזני משפט (משלי יז) : **במאזנים**. הוא כף המשקל : **[טו] כמר מדלי**. הכלי ששואבים בו מים נקרא דלי וכן ותבאנה ותדלנה (שמות ב) ור"ל שאיבה עם הדלי והטפה הנופלת מאחורי הדלי היא מרה בעבור עפוש הדלי מאחוריו : **וכשחק**. מלי שחיקה וטחינה כמו ושחקת ממנה הדק (שם ל) : **כדק**. כאבק דק : **יטול**. ישליך וכן ויטילו את הכלים (יונה א) : **[טז] ולבנון**. שם יער בא"י : **בער**. מלי הבערה ומוקד : **[יז] מאפס**. דבר שאין בו ממש : **ותוהו**. ענין ריקות : **[יח] דמות**. מלי דמיון : **תערכו**. מלי ערך ושווי : **[יט] הפסל**. כן נקרא הצורה הנעבדת : **נסך**. ענין התכה וכן אלהי מסכה (שמות לד). חרש. אומן : **ירקענו**. ענין שטיחה ורדוד כמו כסף מרוקע (ירמיה י) : **ורתקות**. שלשלאות כמו עשה הרתוק (יחזקאל ז) : **[כ] המסכן**. העני והדל כמו טוב ילד מסכן (קהלת ד) : **תרומה**. הפרשה : **ימוט**. מלי נטיה וקלקול : **[כב] חוג הארץ**. כן יקראו השמים והוא מושאל מעגול הנעשה במחוגה שמעמידים אחד מרגלי המחוגה במקום אחד ובהשני מקיף מסביב ומקום מעמד הרגל נקרא נקודה האמצעית והסבוב נקרא חוג וכן השמים מקיפים הארץ והם לה לחוג : **כדוק**. ענין קרום כמו או גבן או דק (ויקרא כא) : **וימתחם**. ענין משיכה ופרישה ובדרז"ל המותח זמורה מאילן לאילן (כלאים פ"ו) ומענין זה אמתחת בנימין (בראשית מד) לפי שהוא נמתח בעת שממלאין אותו : **[כג] רוזנים**. שרים כמו ורוזנים נוסדו יחד (תהלים ב) : **[כד] גזעם**. שרשם וכן מגזע ישי (לעיל יא) : **נשף**. ענין הפחה כמו נשפת ברוחך (שמות טו) : **כקש**. תבן : **[כה] תדמיוני**. מלי דמיון : **[כו] אוניס**. ענין כח כמו ואונו בשרירי בטנו (איוב מ) : **ואמיץ**. ענין חוזק. איש. ר"ל אחד מהם : **נעדר**. ענין חסרון כמו אחת מהנה לא נעדרה (לעיל לד) : **[כח] ייעף**. ייגע. פתרון אחד להם : **[כט] עצמה**. ענין חוזק כמו ועוצם כחו (דניאל ח) : **[לא] יחליפנו**. ענין התחדשות ותמורה : **אבר**. כנף כמו אבר כיונה (תהלים נה). ירוצו. ענין מהירות ההליכה :

ישעיה פרק-מא

[א] החרישו. ענין שתיקה כמו יחרישו באהבתנו (צפניה ג) : **[ב] העיר**. מלי התעוררות : **ירד**. ענין שלטנות כמו רדה בקרב אויביך (תהלים קי).

נדף. ענין כתישה כמו אל ידפנו (איוב לב) : **[ג] אורח**. מסילה ודרך : **[ה] ויאתיון**. ענין ביאה כמו אתא בוקר (לעיל כא) : **[ז] מחליק**. מלשון חלק : **פטיש**. הוא המקבת וכן וכפטיש יפוצץ סלע (ירמיה כג). הולם פעם. שניהם ענין הכאה כמו והלמה סיסרא (שופטים ה) וכמו נפעמתי ולא אדבר (תהלים מו) וכפל המלה בשמות נרדפים ויורה על חוזק ההכאה : **במסמרים**. יתדות וכן וברזל לרוב למסמרים (דה"א כב) : **ימוט**. מלשון נטיה וקלקול : **[ט] החזקתיך**. ענין אחיזה כמו ויחזיקו האנשים בידו (בראשית יט) : **מאציליה**. כן יקראו הגדולים וכן ואל אצילי בני ישראל (שמות כד) : **[י] תשתע**. ענין הפנה והסרה כמו ועיניו השע (לעיל ז) : **אמצתיך**. ענין חוזק : **תמכתיך**. ענין סעד ומשען : **[יא] הנחריים**. מלי חרון וכעס וכן בני אמי נחרו בי (ש"ה א). כאין. כלא דבר : **[יב] מצתיך**. ענין מריבה כמו הן לריב ומצה תצומו (לקמן נח) : **וכאפס**. דבר שאין בו ממש : **[יג] מחזיק**. אותו : **[יד] מתי**. אנשי : **[טו] למורג**. הוא כעין לוח עץ ובתחתיתו תחובים אבנים דקים ובו דשים התבואה וכן והמוריגים וכלי הבקר (ש"ב כד) : **חרוץ**. עשוי חריצים ובקיעות בין אבן לאבן : **בעל פיפיות**. ר"ל שיש בו פיות וחדודים רבים והם החריצים : **תדוש**. מלי דישה : **ותדוק**. מלי דק : **כמוץ**. היא פסולת התבואה : **[טז] תזרם**. ענין פזור כמו וזרתי פרש (מלאכי ב) : **תפיץ**. תפזר : **תתהלל**. מלי הלול ושבח : **[יז] נשתה**. ענין העתקה וכן ונשתו מים מהים (לעיל יט) : **אענם**. מלי עניה ותשובה : **[יח] שפיים**. כן נקראו המקומות הגבוהים וכן רוח צח שפיים (ירמיה ד) : **לאגם**. כן נקרא מקום כניסת המים וכן ועל אגמיהם (שמות ז) : **ציה**. שממון : **[יט] ארז וגוי**. שמות אילני סרק : **בערבה**. במדבר : **ברוש**. וגוי, שמות אילני סרק : **[כא] עצמותיכם**. ענין תוכן הדבר ועצמותו וכן לא נכחד עצמי ממך (תהלים קלט) : **[כב] תקרינה**. מלי מקרה : **[כג] האותיות**. הבאות כמו אתא בוקר (לעיל כא) : **לאחור**. מלי אחרון. ונשתעה. ענין ספור דברים כי תרגום של ויספר הוא ואשתעי וכן ואשעה בחקיקך תמיד (תהלים קיט) : **[כד] מאפע**. הוא אפעה והוא מין נחש רע : **תועכה**. איש תועבה וכן ואני תפלה (שם קט) ומשפטו איש תפלה : **[כה] העירותי**. מלשון התעוררות : **ויאת**. ענין ביאה : **סגנים**. מין שררה : **חומר**. הוא כעין טיט : **יוצר**. אומן חרס : **ירמוס**. ענין דריכה ברגל : **[כז] הנה**. הנה הם : **[כט] און** **אפס**. רוח ותוהו. פתרון אחד להם דבר שאין בו תועלת וממש : **נסכיהם**. הפסל הנעשה בהתכת המתכת וכן הפסל נסך חרש (לעיל מ) :

ישעיה פרק-מב

[א] אתמד. ענין השענה : **רצתה**. מלי רצון : **[ג] קנה**. מטה : **רצוץ**. מרוסס וכן משענת הקנה הרצוץ (לעיל לו). ופשתה. פשתן : **כהה**. ענין עכירות וחושך וכן בהרות כהות (ויקרא יג) : **יכבנה**. מלי כבוי : **[ד] ירוץ**.

מלי רציצה : **ולתורתנו**. מלי הוראה ולמוד : **ייחלנו**. יקוו כמו יחל ישראל (תהלים קלא) : **[ה] רוקע**. ענין פרישה וכן לרוקע הארץ על המים (שם קלו) : **[ו] ואחזק**. ענין אחיזה : **ואצרך**. ענין שמירה : **[ז] לפקוח**. ענין פתיחה כמו פוקח עורים (שם קמו) : **מבית כלא**. מקום מאסר : **[יא] יצוחו**. ענין הרמת קול : **[יג] יעיר**. מלשון התעוררות : **יריע**. מלשון תרועה : **יצריח**. ענין צעקה בקול גדול כמו מר צורח (צפניה א) : **[יד] החשיתי**. ענין שתיקה כמו לא אחשה (לקמן סב) : **אחריש**. אשתוק. אתאפק. ענין התחזקות כמו המון מעיד וגוי התאפקו (לקמן סג) : **אפעה**. ענין צעקה ובדחי"ל פעיתא היא דא (סוכה לא) : **אשום**. מלי שממון : **אשאף**. ענין בליעה וכן ושאף צמים חילם (איוב ה) : **[טו] אחריב**. מלי חורבן : **אוביש**. מלשון יבש : **ואגמים**. מקום כניסת המים : **[טז] בנתיבות**. מלשון נתיב ושביל : **אדריכם**. מלי דריכה והלוך : **אשים**. מלי שימה. ומעקשים. מלי עקש ועקום : **למישור**. מלי ישר ושוה : **[יז] נסוגו אחור**. ענין החזרה לאחור וכן ונסג מאחר אלהינו (לקמן נט). למסכה. לצורת גלולים הנעשה ממתכת ביציקה והתכה : **[יח] הביטו**. ענין הסתכלות וראיה : **[יט] כמלאכי**. ענין שליח : **[כ] פקוח**. ענין פתיחה : **[כא] חפץ**. ענין רצון : **ויאדיר**. ענין חוזק : **[כב] בזוז**. מלי בזה ושלל : **ושסוי**. ענין רמיסה כמו שסוהו כל עוברי דרך (תהלים פט) : **הפח**. ענין דאבון ודאג כמו ונפש בעליה הפחתי (איוב לא) : **ובבתי כלאים**. הוא משמר בית האסורים : **החבאו**. מלי מחבואה ומסתור : **משיסה**. כמו למשיסה והוא ענין רמיסה : **[כג] יאזין**. ישמע באזניו : **יקשיב**. ענין שמיעה : **[כד] ולא אבו**. ולא רצו כמו לא אבה יבמי (דברים כה) : **[כה] חמה אפו**. כפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) והדומים. ועזוז. מלשון עוז וחוזק : **ותלהטהו**. ענין הבערה ושרפה כמו אש לוחט (תהלים קד). ותבער. מלשון הבערה :

ישעיה פרק-מג

[ב] במו. בתוך וכן במו מדמנה (לעיל כה) : **תכוה**. ענין חרוך ושריפה כמו מכות אש (ויקרא יג) : **[ג] כפרך**. ענין פדיון : **[ד] יקרת**. מלשון יקר וחשוב : **[ו] תכלאי**. ענין מניעה כמו ויכלא העם מהביא (שמות ל"ו) : **[ט] וישמעו**. הוי"ו היא וי"ו המחלקת : **[יא] מבלעדי**. ענינו כמו זולת וכן בלעדי אלהים יענה (בראשית מ"א) : **[יד] בריחים**. ענינו כמו ספינות ע"ש שכל מהלכם הוא ע"י הרוח : **באניות**. בספינות : **רנתם**. ענין קול צעקה ויללה כמו קומי רוני בלילה (איכה ב') : **[טז] עזים**. מלי עוז וחזק : **נתיבה**. שביל ודרך : **[יז] ועזוז**. מלי עוז וחוזק : **דעכו**. ענין קפיצה וכן דעכו כאש קוצים (תהלים קי"ח) ע"ש שבעת הכבוי קופצת השלהבת : **[יח] תתבוננו**. ענין הסתכלות בכונת הלב : **[יט] בישימון**. במקום שממה : **[כ] תנים**. מין נחש : **ובנות יענה**. מין עוף המצוי במדבר : **[כג] וזבחיך** :

הוי"ו הוא במקום עם וכן ויוסף היה במצרים (שמות א') ר"ל עם יוסף שהיה במצרים : **הוגעתיד**. מלי יגיעה : **בלבונה**. מין בושם הנתון על המנחה : **[כז] קנה**. מין בושם : **וחלב**. הוי"ו היא במקום עם : **הרויתני**. ענין שביעה כמו ורותה מדמם (ירמיה מו) : **הוגעתני**. מלי יגיעה : **[כה] מוחה**. ענין מחיקה כמו אכלה ומחתה פיה (משלי ל) : **[כז] ומליציד**. מלי מליץ והוא המטעים הדבר במיטב הענין : **[כח] ואחלל**. הוא הפוך הקדש וכן לא יחלל זרעו (ויקרא כ"א) : **ואתנה**. ענין מסירה : **לחרם**. ענין שממון ואבדון : **לגדופים**. ענינו כמו חרפה וכן אשר גדפו (לעיל ל"ז) :

ישעיה פרק-מד

[ג] אצק. מלי יציקה ושפיכה : **ונוזלים**. ענין נטיפה כמו יזל מים מדליו (במדבר כ"ד) : **על יבשה**. ר"ל על מקום יבש : **רוחי**. ענין רצון וכן עד יערה עלינו רוח ממרום (לעיל ל"ב) : **צאצאיד**. הבנים היוצאים ממך : **[ד] חציר**. דשא ועשב : **כערבים**. שם אילן סרק ערבי נחל : **יבלי מים**. פלגי מים וכן ועל יובל ישלח שרשיו (ירמיה י"ז) : **[ה] יכנה**. שם שאינו שם העצמי וכן אכנך ולא ידעתני (לקמן מ"ה) : **[ז] ויערכה**. מלי עריכה וסדור : **ואותיות**. הבאות כמו אתא בוקר (לעיל כ"א) : **למו**. להם : **[ח] תרהו**. אין לו דמיון ופתרונו לפי ענינו הוא ענין פחד כת"י : **צור**. ענין חוזק : **[ט] יוצרי**. ענין עשיה וחדוש וכן יוצר עמל עלי חוק (תהלים צד) : **[י] נסך**. ענין יציקה והתכה : **[יא] וחרשים**. אומנים : **[יב] מעצד**. שם כלי גדול עשוי לחתוך בו וכן מעשה ידי חרש במעצד (ירמיה י). בפחם. גחלת כמו נופח באש פחם (לקמן נד) : **ובמקבות**. הוא הפטיש וכן ותשם את המקבת בידה (שופטים ד) : **יצרהו**. יעשהו ויחדשהו : **[יג] קו**. חבל המדה : **יתארהו**. מלשון תואר ותמונה : **בשרד**. הוא שם צבע מה. במקצעות. הוא מכלי הנגרים מקלף בהם העץ ומחליקו והוא מלי ואת הבית יקציע (ויקרא יד) שהוא ענין קלוף : **ובמחוגה**. כן שם הכלי שעושים בו העגולים : **יתארהו**. ענין סבוב וכן ותאר הגבול (יהושע טו) : **כתבנית**. דמות לצורה : **[יד] תרזה ואלון**. שמות אילני סרק : **ויאמץ**. ענין התחזקות : **אורן**. שם אילן סרק ובדרז"ל ארונים עשו (ר"ה כג) : **[טו] לבער**. ענין הדלקה : **ויחס**. מלי חמימות : **ישיק**. כמו יסיק בסמ"ך והוא מלשון היסק והבערה : **ויסגד**. ענין השתחואה כמו ולדניאל הגיד (דניאל ב) : **[טז] במו**. בתוך : **האח**. הוא ענין לי שמחה כמו האח האח ראתה עינינו (תהלים לה). חמותי. מלי חתימה : **אור**. שלהבת המאיר וכן אור לשבת נגדו (לקמן מז) : **[יז] ושאריתו**. ענין שיור : **[יח] טח**. ענין מריחה ומשיחה וכן וטח את הבית (ויקרא יד) : **לבותם**. מלי לב : **[יט] ויתרו**. מלשון נותר : **לבול**. כמו ליבול וכן כי בול הרים ישא לו (איוב מ) וענינו צמח וענף : **אסגוד**. אשתחזה : **[כ] רועה**. ר"ל מנהיג : **היתל**.

ענין לעג וכן ויהתל בהם אליהו (מ"א יח) : **[כא]** **תנשני**. ענין שכחה וכן נשני אלהים (בראשית לא) : **[כב]** **מחיתי**. ענין מחיקה וכן אנכי אנכי הוא מוחה פשעך (לעיל מג). כעב וכענן. הם ענין אחד וכפל במ"ש : **[כג]** **הריעו**. מלשון תרועה : **תחתיות**. מל' תחת ומלמטה : **פצחו**. פתחו פה בהרמת קול לרנן וכן פצחי רנה וצהלי (לקמן נד) : **יתפאר**. ענין שבח והלל : **[כד]** **רוקע**. ענין פרישה ושטיחה כמו לרוקע הארץ על המים (תהלים קלו) : **[כה]** **מפר**. ענין מניעה ובטול כמו אישה הפרס (במדבר ל) : **אותות**. מלשון אות וסימן : **בדים**. ענין כזב הבדוי מן הלב וכן בדיך מתים יחרישו (איוב יא) וחוזי הכוכבי יקראו כן כי ע"פ הרוב ידברו כזב הבדוי מן הלב : **וקוסמים**. הוא ענין כשוף : **יהולל**. ענין שטות כמו ושופטים יהולל (שם י"ב) : **יסכל**. מל' סכלות ושטות : **[כו]** **מקים**. מל' קיום : **מלאכיו**. שלוחיו : **ישלים**. מל' השלמה וגמר : **לירושלים**. בעבור ירושלם וכן פתח פיך לאלם (משלי ל"א) : **תושב**. מל' ישיבה : **תבנינה**. מל' בנין : **וחרבותיה**. מל' חורבה : **[כז]** **לצולה**. למצולה וענינו מקום רבוי המיה וכן ותשליכני מצולה (יונה ב). חרבי. ענין יובש כמו חרבו המים (בראשית ח) : **אוביש**. מל' יבש : **[כח]** **חפצי**. רצוני : **תוסד**. מל' יסוד :

ישעיה פרק-מה

[א] **למשיחו**. הוא ענין גדולה ורוממות וכן נתתיה למשחה (במדבר י"ח) : **החזקתי**. ענין אחיזה : **לרד**. ענין שטיחה כמו הרודד עמי תחתי (תהלים קמ"ד) : **אפתח**. ענין התרת הקשר וכן יתרי פתח (איוב ל) : **[ב]** **והדורים**. ר"ל דרך מעוקם ומסובב ובדרז"ל הדורא דכנתא (חולין קי"ג) והם המעים המעוקמים ומסובבים זה על זה : **אישר**. מל' ישר ושוה : **ובריחי**. כעין מטה עשוי לשומו אחורי השער לסגרו : **אגדע**. ענין כריתה כמו שקמים גודעו (לעיל ט) : **[ג]** **ומטמני**. מל' הטמנה : **[ד]** **אכנך**. ענינו שם שאינו שם העצמי וכן ובשם ישראל יכנה (לעיל מ"ד) : **[ה]** **אאזרך**. מלשון אזור וחגורה והוא ענין חוזק כי האזור במתניו הוא חזק ומזורז : **[ו]** **וממערבה**. הוא כמו ממערב והזכיר בלשון נקבה : **[ח]** **הרעיפו**. ענין הזלה ונטיפה כמו ירעפון דשן (תהלים ס"ה) : **ושחקים**. כן יקראו השמים : **יזלו**. מלשון הזלה ונטיפה : **ויפרו**. מל' פרי : **[ט]** **רב**. מל' מריבה : **יוצרו**. בוראו : **חרש**. כמו חרס בסמ"ך : **חומר**. טיט. ליוצרו. אומן החרס : **[י]** **תחילין**. ענין חבלי הלידה וכן לא חלתי ולא ילדתי (לעיל כ"ג) : **[יא]** **האותיות**. הבאות : **[יג]** **העירותיהו**. מל' התעוררות : **במחיר**. ענין חליפות הדבר ושוויו כמו יקחו מקום במחיר (מ"א י) : **[יד]** **יגיע**. הוא העושר הבאה ביגיעה : **וסבאים**. אנשי סבא : **אנשי מדה**. ר"ל מדה גדולה וכן איש מדה (דה"א י"א) : **בזקים**. בשלשלאות כמו רתקו בזקים (נחום ג) : **[טו]** **אכן**. באמת : **מסתתר**. מלשון סתר :

[טז] **ציריה**. ציורי הצורות : **[יח]** **ועושה**. ענין תקון וכן וימהר לעשות אותו (בראשית י"ח) : **כוננה**. מל' הכנה. **תוהו**. שממון : **לשבת**. מל' ישיבה : **[כ]** **התנגשו**. מל' הגשה : **פליטי**. ענין פחות ושפל כמו פליטי אפרים (שופטים יב) ופיי הפחותים והנבזים שבאפרים : **פסלם**. מל' פסל וצורה : **[כא]** **אין**. ענינו כמו לא : **[כב]** **פנו**. מל' הפנה וסבוב : **אפסי ארץ**. קצות הארץ כי בקצה הארץ כאלו אפס וכלה : **[כג]** **תכרע**. מל' כריעה : **ברך**. מל' ברכים והם פרקי הרגלים : **[כד]** **ועוז**. ענין חוזק : **עדין**. אליו כמו תגע עדיך (איוב ד) : **הנחרים**. מל' חרון כעס וכן בני אמי נחרו בי (ש"ה א) : **[כה]** **ויתהללו**. מל' הלול ושבח :

ישעיה פרק-מו

[א] **בל**. **נבו**. שמות גלולים של בבל : **קורס**. ענין כפיפה והוא מל' קרסי זהב (שמות כ"ז) שהיו כפופים בראשיהם לתחבם בלולאות : **עצניהם**. כן יקראו הגלולים ע"ש שמעציבים לב עובדיהם צועקים אליהם ואינם נענים : **עמוסות**. ענין הטענת משא כבד וכן אבי העמיס עליכם (מ"א י"ב) : **לעיפה**. מלשון עייפות ויגיעה : **[ב]** **מלט**. ענין הצלה : **ונפשם**. כמו וגופם וכן ורקה נפשו (לעיל כ"ט) : **[ג]** **שארית**. שיור : **מני**. מן והיו"ד נוספת : **הנשואים**. מל' משא : **רחם**. רחם האשה : **[ד]** **שיבה**. הוא יותר מהזקנה : **אסבול**. ענין טעינת משא וכן יסור סובלו (לעיל י) : **[ה]** **תדמיוני**. מל' דמיון : **ותשוו**. מל' השואה : **ותמשלוני**. ענין דמיון : **[ו]** **הזלים**. מל' הזלה ושפיכה וכן וזלו מים (תהלים קמ"ז) : **מכיס**. ענין אמתחת ושק : **בקנה**. הוא כעין מטה ובו תולים מאזני המשקל : **ישקולו**. מל' משקל : **ישכרו**. מל' שכר : **יסגדו**. ענין השתחואה אלא שקטנה הימנה וכן יסגד לו (לעיל מ"ד) : **[ז]** **יסבלוהו**. מל' סבל ומשא : **תחתיו**. במקומו וכן וישבו תחתם (יהושע ה) : **ימיש**. ענין הסרה כמו לא ימיש עמוד הענן (שמות טו) : **יענה**. מל' עניה ותשובה : **[ח]** **והתאוששו**. התחזקו כבנין היסוד כמו לאשישי קיר חרשת (לעיל ט"ו) : **[ט]** **ואפס**. ענינו כמו לא : **[יא]** **עיט**. כן יקרא העוף הדורס כמו וירד העיט על הפגרים (בראשית ט"ז) :

ישעיה פרק-מז

[א] **בת בבל**. עדת בבל : **רכה וענוגה**. ר"ל בעלת תענוג וכן הרכה בך והענוגה (דברים כ"ח) : **[ב]** **צמתך**. הוא המסוה המכסה את הפנים כמו מבעד לצמתך (ש"ה ד). חשפי. ענין גלוי כמו וחשופי שת (לעיל כ) : **שובל**.

מלי שביל ויאמר על הרגל ההולך בשביל וכמו שמלת פעם יאמר על הפסיעות כמ"ש פעמי מרכבותיו (שופטים ה) וכן יאמר על הרגלים כמ"ש פעמי דלים (לעיל כ"ו) : **שוק**. כן יקרא גובה הרגל ממעל : **ג** **תגל**. תגלה : **ערוֹתֶךָ**. כן יקרא דבר הראוי להתכסות : **אפגע**. ענין בקשה ושאלה כמו ואל תפגע בי (ירמיה ז) : **ה** **דומם**. ענין שתיקה כמו וידום אה ; רן (ויקרא י') : **גברת**. ענין שררה ושלטנות : **ו** **חללתי**. מלי חולין וגנאי : **ח** **עדינה**. ענין עונג ותפנוק וכן מלא כרשו מעדני (ירמיה נ"א) : **ואפסי**. כמו ואין : **שכול**. מי שבניו אבודים קרוי שכול כמו כדוב שכול (הושע י"ג) : **ט** **כתומם**. מלי תם והשלמה : **בעצמת**. ענין חוזק כמו ועצם כחו (דניאל ח'). **חבריך**. הוא ממין הכשוף כמו וחבר חבר (דברים י"ח) : **י** **שובבתך**. ענין מרד והליכה בדרכי הלב מבלי הבחנה וכן משובת פתים (משלי א) : **יא** **שחרה**. ענין דרישה כמו שוחר טוב (משלי י"א) : **הוה**. ענין שבר ומאורע קשה כמו הוה על הוה (יחזקאל ז') : **כפרה**. ענין קנוח והעברה וכן וכפר בריתכם (לעיל כ"ח) : **שואה**. ענין שממון כמו תשאה שממה (לעיל ו') : **יב** **נא**. עתה : **בחבריך**. מין כשוף : **הועיל**. מלשון תועלת : **תערוצי**. ענין חוזק כמו כגבור עריץ (ירמיה נ') : **יג** **נלאית**. ענין יגיעה כמו ומה הלאתיך (מיכה ז') : **הוברי שמים**. הצופים על השמים לדעת רגעי היום והלילה ועל כי לא יכלו לעמוד על דעת הרגעים עד ברור להם השמים לטוהר לכן קרויים הוברי שמים מלשון ברור ומטוהר : **החוזים**. הרואים וכן ותחז בציון עינינו (שם ד') : **יד** **קש**. תבן דק : **נפשם**. ר"ל גופם וכן ורקה נפשו (לעיל כ"ט). **לחמם**. מלשון חמימות : **אור**. שלהבת כמו אשר אור לו בציון (לעיל ל"א). **לשבת**. מלשון ישיבה : **טו** **לעברו**. מלי עבר וצד : **תעו**. מי שאין יודע מה לעשות קרוי תועה והושאל ממי שאינו יודע באיזה דרך ילך הקרוי תועה כמ"ש והנה תועה בשדה (בראשית ל"ז) :

ישעיה פרק-מח

ד **וגיד ברזל**. רצה לומר שבט ברזל ולפי שיש בעורה גיד בשר לזה אמר לשון גיד. **ערפך**. ר"ל אחורי הצואר : **ומצחך**. מלשון מצח : **נחושה**. נחושת : **ה** **עצבי**. כן יקרא העכו"ם ע"ש שמעציב לב עובדיו קורא אליו ואינו נענה. **פסלי**. גלולים הנפסל מאבן : **ונסכי**. הנתך ממתכת : **ו** **חזה**. ענין ראייה : **ונצורות**. שמורות כמו נוצר תאנה (משלי כ"ו) : **ט** **אחטם**. מלשון חוטם ואף : **י** **בכור**. הכלי שצורפים ומזקקים בו הזהב והכסף נקראה כור : **יא** **יחל**. מלשון חלול : **יג** **טפחה**. מלשון טפח והוא כף היד שמודדים עמו הטפחים : **יד** **כשדים**. בכשדים ותחסר בי"ת השמוש וכן לזנות בית אביה (דברים כ"ב) ומשפטו בבית אביה : **טז** **ורוחו**. ומלאכו וכן ורוח על פני יחלוף (איוב ה') : **יז** **להועיל**. מלשון תועלת : **מדרכיך**. מלשון דרך : **יח** **לוא**. הוא כמו אם וכן לו

החיינתם אותה (שופטים ח'): **הקשבת**. ענין שמיעה : **יט** **מעיד**. כמו בטנד : **כמעותיו**. מלשון מעיים ור"ל בטן : **ישמד**. ענין כליון : **כ** **ברחו**. ענין מהירות ההליכה ועם היה מבלי פחד : **כא** **בחרבות**. מלשון חורבה ושממון : **הזיל**. מל' הזלה ונטיפה : **ויזובו**. מלשון זובה ונטיפה כמו זב עמקד (ירמיה מ"ט) :

ישעיה פרק- מט

ב **חדה**. חדודה ושנונה : **החבאני**. מלשון מחבואה ומסתור : **ברור**. נקי מן החלודה. **באשפתו**. כן נקרא נרתק החצים כמו עליו תרנה אשפה (איוב ל"ט) : **ה** **לשובב**. מלשון השבה : **יאסף**. ענין הכנסה : **עזי**. חזקי : **ו** **נקל**. מל' קל : **ונצורי**. מל' מצור והיקף כמו כעיר נצורה (לעיל א') : **ח** **עניתיד**. מל' עניה ותשובה : **ט** **הגלו**. מל' גלוי : **שפיים**. כן נקראו המקומות הגבוהים וכן רוח צח שפיים (ירמיה ד) : **י** **שרב**. ענין חמימות ויובש כמו והיה השרב לאגם (לעיל ל"ה) : **מבועי**. ענין מקוה ומעין כמו למבועי מים (שם) : **ינהלם**. ענין הנהגה כמו נהלת בעזד (שמות ט"ז) : **יא** **ומסלתי**. מלשון מסילה ודרך : **ירומון**. מלשון הרמה והתנשאות : **יב** **סינים**. נקרא כן על שם היושבים שמה כמ"ש ואת הערקי ואת הסיני (בראשית י') : **יג** **וגילי**. ענין שמחה : **ופצחו**. ענין פתחון פה בהרמת קול וכן פצחי רנה וצהלי (לקמן נ"ד) : **טו** **עולה**. ענינו ולד רך כמו מפי עוללים ויונקים (תהלים ח') : **טז** **כפים**. כף היד : **חקותיד**. מלשון חקיקה : **יח** **כעדי**. ענין תכשיט יפה : **יט** **הרסותיד**. מלשון הריסה ונתיצה : **תצרי**. מלשון צר ודוחק : **מבלעיד**. ענין השחתה כמו בלע כל ארמנותיה (איכה ב') : **כ** **שכוליד**. מי שבניו אבודים ממנו קרוי שכול כמו כדוב שכול (הושע יג) : **גשה לי**. התרחק בעבורי : **כא** **וגלמודה**. יחידית מבלי אנשים וכן הלילה ההוא יהי גלמוד (איוב ג') : **איפה**. כמו מאיפה והמלה ההיא יורה על שאלת המקום כמו איפה הם רועים (בראשית ל"ז) : **כב** **נסי**. הוא כלונס זקוף ומשימים עליו מפה לרמז : **בחוצן**. כן יקרא כנף הבגד כמו גם חצני נערתני (נחמיה ה') : **על כתף**. על השכם : **כג** **אומניד**. כן נקרא מגדל תינוקת כמו כאשר ישא האומן את היונק (במדבר יא). **ילחנו**. ענין לחיכה בלשון וכן כלחוד השור (שם כב) : **קוי**. מל' תקוה : **כד** **מלקוח**. כן נקרא שבי הבהמה כמו את השבי ואת המלקוח (שם לא) : **כה** **עריץ**. חזק כמו כגבור עריץ (ירמיה כ) : **כו** **מוניד**. ענין קנתור ואונאת דברים וכן וגר לא תונה (שמות כב) : **וכעסיס**. הוא ענין כתישה כמו ועסותם רשעים (מלאכי ג) ונקרא כן יין ענבים או רמונים ע"ש שהמשקה יוצא ע"י סחיטה וכתישה וכן מעסיס רמוני (ש"ה ח) : **ישכרון**. ענין השתיה יותר מכדי המדה הראויה : **אביר**. ענין חוזק :

ישעיה פרק-נ

[א] ספר כריתות. גט הכורת ומפריד : **אמכס.** כנסייה שלכם : **מנושי.** ענין מלוה כמו כנושה כאשר נושה בו (לעיל כד) : **[ב] הן.** באמת : **בגערתי.** ענין צעקת נזיפה : **אחריב.** מלשון חורב ויובש : **תבאש.** ענין סרחון : **[ג] קדרות.** ענין שחרות כמו שמש וירח קדרו (יואל ב) : **[ד] לעות.** מלי עת וזמן : **יעף.** מלשון עיפות וצמאון : **יעיר.** מלי התעוררות. **כלמודים.** ר"ל כתלמידים וכן חתום תורה בלמודי (לעיל ח) : **[ה] מריתי.** מלשון מרי וסרוב : **נסוגותי.** ענין ההחזרה לאחור כמו ונסוג מאחר אלהינו (לקמן נט) : **[ו] גוי.** גופי כמו גוית שאול (ש"א ל"א) : **ולחיי.** כן נקרא המקום שאצל העין : **למורטים.** ענין תלישת השער כמו ואמרטה משער ראשי (עזרא ט). **מכלמות.** מלשון כלימה וחרפה : **ורוק.** רוק הפה : **[ז] כחלמיש.** סלע חזק כמו חלמיש למעינו מים (תהלים קיד) : **[ט] יבלו.** מלשון בליה ורקבון : **עש.** כן יקרא התולעת האוכל הבגד וכן כבגד יאכלם עש (לקמן נא) : **[י] נוגה.** ענין הארה וזוהר כמו מנוגה נגדו (תהלים יח) : **וישען.** ענין תמיכה : **[יא] קדחי.** ענין שרפה כמו אש קדחה באפי (דברים לב) : **מאזרי.** מלשון אזור ומחגורת וכן אזרו חיל (ש"א ב) : **זיקות.** ניצוצות האש ובדרז"ל נפקין זיקוקין דנור מפומיה דרב (חולין קלז) : **באור.** שלהבת כמו חמותי ראיתי אור (לעיל מד) : **אשכס.** מלי אש : **בערתם.** מלשון הבערה ושריפה : **למעצבה.** מלי עצבון ודאגה : **תשכבון.** כן נקרא המיתה כמו וישכב דוד עם אבותיו (מ"א ב) :

ישעיה פרק-נא

[א] חוצבתם. כן נקרא חתוך וכריתות הסלע בלשון המקרא וכן וגם יקב חצב בו (לעיל ה) : **מקבת.** מלשון נקב ועש"ז נקרא הפטיש מקבת כי ראשו האי' חד ובו נוקבין הסלע : **נקרתם.** ענין בקוע ונקב כמו בנקרת הצור (שמות לג) : **[ב] תחוללכם.** ענין הולדה ויצירה כמו ותחולל ארץ (תהלים צ) : **קראתיו.** ענין גדולה ורוממות כמו שלישים וקרואים (יחזקאל כג) לפי שדרך הגדולים להיות נקראים לכל דבר חשיבות : **[ג] כעדן.** הוא אשר הגן נטוע בו כמ"ש ויטע גן בעדן (בראשית ב) : **וערבתה.** ענינו כמו מדבר וכפל הדבר במ"ש : **[ד] ולאומי.** ענינו כמו עמי וכן ולאום מלאום יאמץ (בראשית כה) : **האזינו.** הטו אזן לשמוע : **תורה.** מלשון הוראה ולמוד : **ארגיעה.** מלשון מרגוע והשקט וכן וזאת המרגעה (לעיל כח) : **[ה] יקוו.** מלי תקוה : **ייחלון.** מלשון תוחלת ותקוה : **[ו] והביטו.** ענין ראייה : **נמלחו.** ענין השחתה וכליון כמו ובלוי מלחים (ירמיה לח) :

תבלה. מלשון בליה ורקבון : **תחת.** ענין שבירה כמו חתתה קשתותם (שם נא) : **[ז] ומגדפתם.** ענין חרפה כמו אשר גדפו (לעיל לז) : **אל תחתו.** אל תשברו : **[ח] עש.** שם תולעת האוכלת הבגד : **סס.** שם תולעת האוכלת הצמר ודומה לו כמסוס נוסס (לעיל י) : **[ט] עורי.** מלשון התעוררות והכפל לחזק : **המחצבת.** זה הלשון יאמר על הכורת אבנים וכן וגם יקב חצב בו (לעיל ה) : **רהב.** כן יקרא מצרים כמ"ש לכן קראתי לזאת רהב (לעיל ל) : **מחוללת.** מלי חיל וחלחלה : **תנין.** כן יקרא פרעה מלך מצרים כמ"ש התנין הגדול (יחזקאל כט) : **[י] המחרבת.** מלשון חורב ויובש : **תהום.** כן נקרא מקום מים רבים : **רבה.** גדולה. **השמה.** מלי שימה : **מעמקי.** מלי עומק : **[יב] חציר.** דשא ועשב : **[יג] עושך.** ענין הגדלה והרמה כמו הוא עשך ויכוננך (דברים לב) : **חמת.** מלי חמה וכעס : **המציק.** מלי צוקה וצרה : **כונן.** מלי הכנה : **[יד] צעה.** הוא ענין טלטול הנוע ממקום למקום וכן ושלחתי לו צועים וצעהו (ירמיה מח) : **להפתח.** ענין התרת המאסר וכן אסוריו לא פתח (לעיל יד) : **[טו] רוגע.** ענין בקוע כמו עורי רגע (איוב ז) : **[יז] התעוררי.** מלי הערה והקיצה מהשינה : **קבעת.** מלשון קבע והם השמרים הקבועים בתחתיות הכוס : **התרעלה.** יתכן שהוא מלי ערל בהפוך ור"ל כוס משקה המטמטם את הלב לרוע תכונתו והוא משל על הפורעניות וכן סף רעל (זכריה יב) : **מצית.** מלי מציצה כמו למען תמוצו והתענגתם (לקמן סו) : **[יח] מנהל.** ענין הנהגה כמו נהלת בעזך (שמות טו) : **מחזיק.** אוחוז : **[יט] קוראותיך.** מלי מקרה : **[כ] עלפו.** ענין חלשות הלב והעדר ההרגשה כמו תתעלפנה הבתולות (עמוס ח) : **כתוא.** הוא שור הבר והוא בהפוך מן ותאו וזמר (דברים יד) וכמו כבש כשב : **מכמר.** רשת הלוכד כמו ופורשי מכמורת (לעיל יט) : **חמת.** מלשון תמה וכעס : **גערות.** ענין צעקת נזיפה : **[כג] מוגיך.** מלי המגה והמסה : **שהי.** ענין כפיפה והשפלה כמו וישח אדם (לעיל ב) : **גוד.** גופך כמו גוי נתתי למכים (לעיל ג) : **וכחוץ.** הוא השוק מקום הלוד בני אדם וכן מחוץ האופים (ירמיה לז) :

ישעיה פרק-נב

[א] עורי. מלשון הערה והקיצה : **[ב] התנערי.** ענין תנועה חזקה להשליך ולהריק העפר הנדבק כמו גם חצני נערתני (נחמיה ה) : **התפתחי.** ענין התרת הקשר : **מוסרי.** קשורי רצועת העול : **בת ציון.** עדת ציון : **[ד] לגור.** לדור : **באפס.** על חנם בלא דבר וכן אפס מעשיהם (לעיל מא) : **עשקו.** מלשון עושק וגזל : **[ה] פה.** במקום הזה וכן היש פה איש (שופטים ד) : **יהילילו.** מלשון הלול והתפארות : **מנאץ.** ענין בזיון כמו נאצו האנשים (ש"א ב) : **[ז] נאוו.** מלשון נאה ויופי : **מבשר.** כן נקרא המשמיע חדשות : **[ח] צופיך.** ענין הבטה וראיה : **[ט] פצחו.** פתחו פה בהרמת קול שמחה וכן פצחי רנה וצהלי (לקמן נד) : **[י] חשף.** גלה כמו

חשפי שובל (לעיל מו) : **אפסי**. קצות כי בקצות הארץ כאלו אפס וכלה :
[יא] הברו. מלשון ברור ונקי : **[יב] כי**. אלא : **בחפזון**. ענין מהירת
הבהלה : **ובמנוסה**. מלשון ניסה ורדיפה. **ומאסיפכם**. ההולך אחר
המחנה נקרא מאסף וכן מאסף לכל המחנות (במדבר י) וזהו לפי שהוא
מאסף כל הנכשלים הנשארים באחרונה : **[יג] ישכיל**. הוא ענין הצלחה
כי המצליח בדבר נראה כאלו עשה מעשהו בהשכל וכן ויהי דוד לכל דרכיו
משכיל (ש"א יח) : **[יד] שממו**. ענין תמיהה כמו פנו אלי והשמו (איוב
כא) : **כן**. ענינו כמו אמת כמו כן בנות צלפחד דוברות (במדבר כז) :
מראהו. הוא זיו קלסתר פנים בלובן ובהירות. **ותארו**. הוא צורת הפרצוף
: **[טו] יזה**. מלי הזאה והטפה כמו ויז נצחם על בגדי (לקמן סג) : **יקפצו**.
ענין סגירה כמו ועולתה קפצה פיה (איוב ה) : **התבוננו**. ענין הסתכלות
יתירה כמו ואתבונן אליו בבוקר (מ"א ג) :

ישעיה פרק-נג

[א] על מי. בעבור מי : **נגלתה**. מלשון גלוי : **[ב] כיונק**. ענף רך היוצא
מהאילן כמו ראש יונקותיו (יחזקאל יז) : **ציה**. שממה ויבשה : **הדר**. ענין
יופי : **ונהמדהו**. הוי"ו היא במקום שיי"ן וכן ויקחו לי תרומה (שמות כה)
ור"ל שיקחו לי תרומה : **[ג] וחדל**. ענין מניעה : **אישים**. אנשים :
[ד] נשא. מלשון משא וסבל : **נגוע**. ענין חלשות וכשלון וכן וינגעו יהושע
וכל ישראל (יהושע ח) : **ומעונה**. מלשון עינוי : **[ה] והוא**. הוי"ו הוא
במקום או : **מחולל**. מלשון חיל וחלחלה : **מדוכא**. ענין שבר וכתיתה :
מוסר. מלשון יסורין : **שלומינו**. מלי שלום : **בחבורתו**. מלשון חבורה
ומכה : **[ו] תעינו**. מלשון תועה : **פנינו**. מלי פניה : **הפגיע**. ר"ל הפגיש בו
לרעה להכותו וכן גש ופגע בו (ש"ב א) : **[ז] נגש**. נלחץ ונדחק לקחת עשרו
כמו נגש את הכסף (מ"ב כג) : **והוא**. הוי"ו היא במקום או : **נענה**. מלשון
עינוי : **לטבח**. לשחיטה : **יובל**. כמו יובל שי (לעיל יח) : **גוזזיה**. ענין
כריתת הצמר : **[ח] מעוצר**. מקום המאסר שהיה כלוא ומעוכב שמה וכן
והוא עודנו עצור (ירמ' לג) : **ישוחח**. ענין ספור ואמירה כמו במעשה ידיך
אשוחח (תהלים קמג) : **נגזר**. ענין כריתה כמו אמרתי נגזרתי (איכה ג) :
נגע. ר"ל כשלון וחלשות : **למו**. להם ולפי שכל הענין מדבר בלשון יחידי
על כלל האומה לכן אמר למו לגלות שעל הכלל ידבר : **[ט] עשיר**. ר"ל
מושל כי על פי הרוב ימשול העשיר : **במותיו**. מלשון מיתה : **[י] דכאו**.
ענין שבר וכתיתה : **החלי**. מלשון חולי : **אשם**. ענין חטא ופשע :
[יא] מעמל. ענין יגיעה וצער : **[יב] עצומים**. חזקים : **שלל**. ענין בזה :
תחת. במקום ובגמול : **הערה**. ענין שפיכה וכן אל תער נפשי (תהלים
קמא) : **נמנה**. מלשון מנין ומספר : **נשא**. סבל : **יפגיע**. ענין תחנה ובקשה
כמו ואל תפגע בי (ירמיה ז) :

ישעיה פרק-נד

[א] פצחי. ענין פתיחת הפה בהרמת קול כמו פצחו הרים רנה (לעיל מד) : **וצהלי.** ענין השמעת קול גדול כמו צהלו מים (לעיל כד) : **חלה.** ענין חבלי לידה כמו כי חלה גם ילדה (לקמן סו) : **בעולה.** ר"ל מיושבת וכן ולארצך בעולה (לקמן סב) : **[ב] ויריעות.** הוא הוילון כמו נוטה שמים כיריעה (תהלים קד) : **משכנותיך.** מלשון משכן : **תחשכי.** ענין מניעה כמו ולא חשכת (בראשית כב) : **מיתריך.** חבלים כמו ואת מיתריהם (שמות לה) : **ויתדותיך.** מלשון יתד ומסמר : **[ג] תפרוצי.** ענין התחזקות כמו מה פרצת (בראש' לח) : **יירש.** מלשון ירושה : **לשמות.** מלשון שממון : **[ד] תחפירי.** ענין בושה וכלימה כמו וחפרה הלבנה (לעיל כד) : **עלומיך.** נעוריך וכן הקצרת ימי עלומיו (תהלים פט) : **[ה] בועליך.** ענין אדון כמו אם בעליו עמו (שמות כב) : **עושיך.** ענין הגדלה והרמה וכן ישמח ישראל בעושיו (תהלים קמט) : **[ו] ועצובת.** מלשון עצבון : **כי תמאס.** אם תמאס : **[ח] בשצף.** במעט כן ת"י ואין לו דומה : **[ט] מעבור.** לבל עבור וכן מקצוף כמו מהמטיר עליו מטר (לעיל ה) ומגער. ענין צעקת נזיפה : **[י] ימושו.** ענין הסרה כמו לא ימיש עמוד הענן (שמות יג) : **תמוטינה.** מלשון נטיה : **[יא] מרביץ.** מל' רביצה והשכבת האבן : **בפוך.** הוא הכחול והוא דק כעין החול ובו הנשים צובעות עיניהם כמו ותשם בפוך עיניה (מ"ב ט) : **בספירים.** שם אבן יקר : **[יב] כדכד.** שם אבן יקר המזהיר וכן וראמת וכדכד (יחזקאל כז) והוא מלשון כידודי אש (איוב מא) : **שמשותיך.** מלשון שמש : **אקדח.** שם אבן יקר המאיר והוא מלשון קודחי אש (לעיל נ) : **חפץ.** ענין רצון : **[יג] למודי ה'.** תלמידי ה' וכן חתום תורה בלמודי (לעיל ח) : **[יד] תכונני.** מל' הכנה : **כי לא תיראי.** אשר לא תיראי : **וממחתה.** ענין שבר ופחד כמו ואל תחת (יהושע א) : **[טו] גור יגור.** ענין פחד כמו לא תגורו (דברים א) : **אפס.** ענין ההעדר כמו באפס עצים (משלי כו) : **מאותי.** ממני : **גר.** ענין מריבה כמו אל תתגרו בם (דברים ב). אתך. עמך : **עליך.** כמו אליך : **יפול.** ענין נטיה והשכנה וכן אל הכשדים אתה נופל (ירמיה לז) : **[טז] חרש.** אומן ברזל : **נופת.** מלשון הפחה ונשיבה : **פחם.** גחלים כבויים כמו פחם לגחלים (משלי כו) : **לחבל.** ענין השחתה וקלקול כמו וחובל עול (לעיל י) : **[יז] יוצר.** מחודד ושנון כמו חרבות צורים (יהושע ה) : **תרשיעי.** מלשון רשע וחייב :

ישעיה פרק-נה

[א] הוי. הוא ענין לשון קריאה : **שברו.** ענין קנין כמו לשבור אל יוסף (בראשית מא) : **מחיר.** ענין דמי הדבר וערכו כמו ולא רבית במחיריהם (תהלים מד) : **[ב] ותתענג.** מלי עונג ותפנוק : **בדשן.** בשומן כמו ואכל ושבע ודשן (דברים לא) : **[ג] הנאמנים.** ענין דבר מתקיים וכן במקום נאמן (לעיל כב) : **[ד] לאומים.** אומות כמו שני לאומים (בראשית כה) : **נגיד.** ענין שררה : **[ה] ירוצו.** מלי ריצה ורדיפה : **פארך.** מלשון פאר ויופי : **[י] הרוה.** ענין שביעה כמו כגן רוה (לקמן נח) : **[יב] תובלון.** ענין הבאה כמו יובל שי (לעיל יח) : **יפצחו.** ענין פתיחת הפה בהרמת קול כמו פצחו הרים רנה (לעיל מד) : **ימחאו.** ענין הכאה כף אל כף דרך שמחה כמו מחאך יד (יחזקאל כה) : **[יג] הנעצוץ.** מין אילן קוץ כמו בכל הנעצוצים (לעיל ז) : **ברוש.** שם אילן סרק חשוב : **הסרפד.** שם צמח גרוע : **הדס.** שם אילן המריח :

ישעיה פרק-נו

[ב] אנוש. שם משמות אדם : **יחזיק.** יאחז : **מחללו.** כמו מלחללו : **[ג] הנלוה.** ענין החברה והריעות כמו ונלוה הגר (לעיל י) : **הבדל.** ענין הפרשה ופירוד : **הסריס.** כן יקרא מי שאינו מוליד : **[ה] יד.** מקום כמו ויד תהיה לך (דברים כג) : **[ו] לשרתו.** ענין עבדות ושמוש : **[ט] חיתו.** הוי"ו יתירה : **אתיו.** בואו כמו שובו אתיו (לעיל כא) : **[י] צופיו.** מלשון צופה הרואה על המגדלים : **לנבוח.** כן נקרא צעקת הכלב : **הוזים.** ענין תרדמה כתי"י ואין דמיון : **לנום.** מלשון תנומה והיא שינה קלה : **[יא] עזי.** ענין חוזק : **נפש.** ענין תאוה כמו בנפש צרי (תהלים כז) : **רועים.** מלשון מרעה והוא לשון מושאל על אכילת התענוג : **לבצעו.** ענין גזל כמו מה תקות חנף כי יבצע (איוב כז) : **[יב] ונסבאה.** ענין שכרות כמו זולל וסובא (דברים כא) : **שכר.** יין ישן : **יותר.** מלשון יתרון :

ישעיה פרק-נז

[א] נאספים. ענין מיתה כמו יאסף אהרן (במדבר כ) : **[ב] נכוהו.** ענין יושר כמו בארץ נכוחות יעול (לעיל כו) : **[ג] הנה.** לפה : **עוננה.** ענין כשוף כמו מעונן ומנחש (דברים יח) : **[ה] הנחמים.** מלשון חמימה : **באלים.** שם אילן סרק כמו כי יבושו מאלים וכו' (לעיל א) : **רענן.** ענין לחות ורטיבות כמו בשמן רענן (תהלים צב). בנחלים. ענין עומק וגיאה וכן ויחפרו עבדי יצחק בנחל (בראשית כו) : **סעיפי.** כן נקרא שן הסלע כמו אל סעיף סלע (שופטים טו) והוא מושאל מענף היוצא מן האילן אשר יקרא סעיף

כמ"ש וכלה סעיפיה (לעיל כז) : **[נ]** **בחלקי נחל**. באבני נחל ויקראו כן ע"ש שהמה חלקים כמ"ש חמשה חלקי אבנים מן הנחל (ש"א יז) ולקצר לא אמר אבני וסמך על המבין : **גורלך**. ענינו כמו חלק וכן וגורל לבוזזינו (לעיל יז) ע"ש שע"פ רוב יחולק בגורל : **אנחם**. ענין הפוך מחשבה : **[ח]** **והמזוזה**. הם העומדים אצל חלל הפתח מזה ומזה : **גלית**. מלשון גלוי : **ותעלי**. ענין הסתלקות כמו כעלות גדיש בעתו (איוב ה) : **יד**. מקום : **חזית**. ענין ראייה כמו ותחז בציון עינינו (מיכה ד) : **[ט]** **ותשורי**. מלשון תשורה ודורון כמו ותשורה אין להביא (ש"א ט). רקוחיך. בשמים מעשה רוקח וכן רקחי במרקחת (דה"א ט) : **ציריך**. מלאכיך כמו וציר בגוים שולח (עובדיה א) : **שאול**. בור הקבר : **[י]** **נואש**. מלי' יאוש ועזיבת הדבר כמו ואמרו נואש (ירמיה יח) : **חית**. ענין כח ובריאות וכן עד חיותם (יהושע ה) : **חלית**. מלי' חולי ומכאוב : **[יא]** **דאגת**. מלי' דאגה ופחד : **תכזבי**. ענין עזיבת הדבר כמו תהיה לי כמו אכזב (ירמיה טו) : **מחשה**. ענין שתיקה כמו החשיתי מעולם (לעיל מב) : **[יב]** **יועילוך**. מלשון תועלת : **[יג]** **בזעקך**. ענין קבוץ ואסיפה על כי באה בזעקת המאסף וכן מה לך כי נזעקת (שופטים יח) : **הבל**. דבר שאין בו ממש : **והחוסה**. ענין בטחון : **ויירש**. מלי' ירושה : **[יד]** **סלו**. מלשון מסילה ודרך כמו ויסלו עלי ארחות אידם (איוב ל) : **פנו**. ענין הסרה : **הרימו**. ענין הפרשה וכן תרומה לה' (שמות ל) : **[טו]** **עד**. ענינו נצח וכן בטחו בה' עדי עד (לעיל כו) : **דכא**. כתות ומשובר : **ושפל רוח**. כן נקרא העניו : **נדכאים**. כתותיים : **[טז]** **אריב**. מלשון מריבה : **אקצוף**. מלשון קצף וכעס : **יעטוף**. מלשון עטיפה ולבישה : **[יז]** **בצעו**. ענין גזל וחמס כמו שונאי בצע (שמות יח) : **שובב**. ענין מרד וסרוב כמו מדוע שובבה העם הזה (ירמיה ח) : **[יח]** **ואנחהו**. ענין הנהגה כמו ולא נחם אלהים (שמות י"ג) : **נחומים**. מלשון נחמה. ולאבליו. מלשון אבילות וצער : **[יט]** **בורא**. כל דבר חדש יקרא בריאה : **ניב**. ענין דיבור כמו ינוב חכמה (משלי י"ו) והוא מלשון תנובות שדי (דברים ל"ג) כי הדבור הוא פרי הלשון : **[כ]** **נגרש**. מלשון גרושין ותנודה : **השקט**. ענין מנוחה ומרגוע : **יוכל**. מלשון יכולת : **רפש**. הוא עפר לח כעין הטיט ואין לו דמיון במקרא ובדרז"ל לא יהיה אלא כרפשו (ב"ק ל') :

ישעיה פרק-נח

[א] **בגרון**. בצואר : **אל תחשוך**. אל תמנע כמו ולא חשכת (בראשית כ"ב) **הרם**. מלשון הרמה : **[ג]** **צמנו**. ענין תענית : **ענינו**. מלשון עינוי התענית : **עצביכם**. מלשון עצבון. תנגשו. תלחצו ותדחקו כמו ונגש העם (לעיל ג') : **[ד]** **ומצה**. ענין מריבה כמו וזדון יתן מצה (משלי י"ג) : **באגרוף**. כן יקרא היד הכפופה באצבעותיה וכן באבן או באגרוף (שמות כ"א) : **במרום**. בשמים הרמים : **[ה]** **הלכוף**. מלשון כפיפה והשפלה : **כאגמון**.

הוא הפוך מן גמא והוא שם צמח רך וכן כפה ואגמון (לעיל ט'): **ושק**.
יריעה עבה : **יציע**. מלשון מצע המשכב : **פתח** {נ} ענין התרה : **חרצבות**.
ענין קישור ואיסור וכן אין חרצובות למותם (תהלים ע"ג) : **אגודות**. ענין
דבר הקשור יחד וכן אגודת אזוב (שמות י"ב) : **מוטה**. ענין עצי העול כמו
מוסרות ומוטות (ירמיה כ"ז) : **רצוצים**. ענין שבירה ונתיצה כמו
הרוצצות אביונים (עמוס ד') : **חפשים**. ענין חירות כמו יצא לחפשי חנם
(שמות כ"א). תנתקו. ענין העתק והסרה ממקומו : **פרוס** {ז} ענין שבירה
ובציעה וכן פורש אין להם (איכה ד') : **מרודים**. נאנחים ונאנקים כמו
אריד בשיחי (תהלים נ"ה) : **ומבשרך**. מקרובך כמ"ש כי אחינו בשרנו
הוא (בראשית ל"ז) : **תתעלם**. מלשון העלם והסתר : **כשחר**. הוא
האור המאיר בפאת המזרח עד לא יצא השמש : **וארוכתך**. ענין רפואה
כמו ארוכת בת עמי (ירמיה ח') : **יאספך**. ענין הכנסה כמו ואין איש
מאסף אותם (שופטים י"ט) : **יענה** {ט} מלשון עניה ותשובה : **תשוע**.
ענין צעקה כמו שועתי שמעת קולי (יונה ב') : **הנני**. הנה אני : **מוטה**. עצי
העול : **און**. ענינו דבר שאינו הגון : **ותפק**. ותוציא כמו זממו אל תפק
(תהלים ק"מ) : **נפשך**. ענין רצון כמו אם יש את נפשכם (בראשית כ"ב)
: **נענה**. מלשון עינוי : **וזרח**. ענין הארה : **ואפלתך**. מלשון אופל וחושך :
כזהרים. היא עת עמידת השמש בחצי השמים : **יא** {א} **ונחך**. ענין הנהגה
כמו ולא נחם (שמות י"ב) : **בצחצחות**. ענין יובש וצמאון כמו שכנו צחיחה
(תהלים ס"א) : **יחליץ**. יזיין כמו חלוצי צבא (במדבר ל"א) ור"ל יבריא
ויחזיק : **רוה**. שביעה כמו תלמיה רוה (תהלים ס"ה) : **יכזבו**. ענין עזיבת
הדבר וההפסקה כמו תהיה לי כמו אכזב (ירמיה ט"ו) : **יב** {ב} **מוסדי**.
מלשון יסוד : **גודר פרץ**. בונה כותל במקום הפרוץ והשבור כמו והגדר
גדר וכו' (יחזקאל מ"ג) : **משובב**. מלשון השבה : **נתיבות**. שביל ודרך :
לשבת. מלשון ישיבה : **יג** {ג} **תשיב**. מלשון השבה : **חפצך**. מלשון חפץ
ורצון : **עונג**. מלשון תענוג ותפנוק. **דרכיך**. ענייניך וכן דרכי ספרתי
(תהלים קי"ט) : **יד** {ד} **והרכבתיך**. מלשון רכיבה והתנשאות : **במותי**. ענין
גובה כמו על במתי עב (לעיל י"ד) :

ישעיה פרק-נט

ג {ג} **נגאלו**. ענין טינוף ולכלוך כמו לחם מגואל (מלאכי א') : **תהגה**. תדבר
כמו ולשוני תהגה (תהלים ל"ה) : **ד** {ד} **תהו**. דבר שאין בו ממש : **הרו**.
מלשון הריון : **ה** {ה} **צפעוני**. שם מין נחש רע : **וקורי עכביש**. אריגת
השממית קורא בלשון קורי על שמיסך אריגותיו בקורות הבית : **והזורה**.
ענין מעור להוציא הבלוע וכן כי רגל תזורה (איוב לט) והוא מלשון ויזר
את הגיזה (שופטים ו) : **אפעה**. הוא הצפעון ובשתי השמות נקרא :
ו {ו} **קוריהם**. אריגת השממית המחובר בקירות : **ז** {ז} **ירוצו**. מל' ריצה
ורדיפה : **שוד**. מלשון שדידה וגזלה : **במסלותם**. מלשון מסילה ודרך :

ח במעגלותם. ענין שביל ודרך כמו מעגל צדיק תפלס (לעיל כו) :
נתיבותיהם. מלשון נתיב ודרך : **עקשו**. ענין עקום ומעוקל : **להם**.
לעצמם : **דורך**. מלשון דריכה והלוך : **ט** תשיגנו. ענין קריבה :
לנגוהות. מלשון נוגה והארה כמו מנוגה נגדו (תהלים יח) : **באפלות**.
מלשון אופל וחושך : **י** נגששה. ענין משוש והנגיעה בדבר ואין לו דמיון
במקרא ובדו"ל בזמן שהספינה גוששת (גיטין ז) : **קיר**. כותל : **בצהרים**.
הוא חצי היום : **כנשף**. ענינו חשכת הלילה כמו ויקומו בנשף (מ"ב ז) :
באשמנים. בקברים השוממים כמו תאשם שמרון (הושע יד) והנון נוספת
: **יא** נהמה. מלשון המייה : **כדובים**. שם חיה : **הגה נהגה**. ענין צפצוף
היונים כמו אהגה כיונה (לעיל לח) : **יב** ענתה. העידה כמו לא תענה
(שמות כ) : **יג** ונסוג. מענין החזרה לאחור כמו הנסוגים מאחרי ה'
(צפניה א) : **וסרה**. ענין עוות ומרד כמו כי דבר סרה (דברים יג) : **הרו**.
מלשון הוראה ולימוד : **והגו**. ענין הוצאה כמו הגו רשע (משלי כה) :
יד והוסג. ענין החזרה לאחור : **כשלה**. ענין תשות וחלישות הכח כמו
והיה הנכשל בהם (זכריה יב) : **ונכחה**. ענין דבר יושר וראוי כמו בארץ
נכוחות יעול (לעיל כו) : **טו** נעדרת. ענין חסרון כמו איש לא נעדר (לעיל
מ) : **משתולל**. ענין שוטה וסכל כמו מוליך יועצים שולל (איוב יב) :
טז וישתומם. ענין תמהון כמו משמים בתוכם (יחזקאל ג) ואחו במשל
מאדם העומד בתמהון ומתבונן בדבר : **מפגיע**. ענין תפלה ובקשה כמו
ויצו עליו כמפגיע (איוב לו) : **יז** כשריון. הוא כעין מלבוש עשוי מברזל
ולובשים בו במלחמה להציל מהכאת חרב וחנית וכן ושריון קשקשים
(ש"א יז) : **כובע**. הראש. שם כלי מגן על הראש כמו וכובע נחושת על
ראשו (שם) : **נקם**. מלשון נקמה : **תלבושת**. מלשון לבוש ושני התויין
נוספין כתויין של תפארת שהוא מלשון פאר : **ויעטו**. ענין עטיפה כמו
כבגד יעטה (תהלים קט) : **כמעיל**. שם מלבוש מה : **קנאה**. ענין נקמה
כמו בקנאו את קנאתי (במדבר כה) : **יח** כעל גמולות כעל ישלם. באו
שני כפיין לדמיון גמור וכן כעמי כעמד (מ"א כב) : **גמולות**. ענין תשלום
שכר המעשה : **יט** ויראו. מלשון יראה והוא חסר יו"ד : **נוססה בו**.
אוכלת בו כתולעת בעץ כמו והיה כמסוס נוסס (לעיל י) : **כ** נאום. ענין
אמירה : **כא** רוחי. כן יקרא הנבואה כמו והיה אחרי כן אשפוך את רוחי
(יואל ג) : **ימושו**. ענין הסרה כמו לא ימיש עמוד הענן (שמות יג) :

ישעיה פרק-ס

ב וערפל. עב הענן : **ג** לנוגה. ענין הארה כמו מנוגה נגדו (תהלים יח)
: **זרחך**. מלשון זריחה : **ד** על צד. הדרך לשאת הקטן על צדו : **תאמנה**.
ענין גידול בנים קטנים כמו ויהי אומן את הדסה (אסתר ב) : **ה** תראי.
מלשון ראייה : **ונהרת**. ענין הארה כמו ואל תופע עליו נהרה (איוב ג).
המון. ענין רבוי כמו ומי אוהב בהמון (קהלת ה) : **יס**. פאת מערב : **חיל**.

ענין עושר כמו חיל בלע (איוב כ) : **[ו]** **שפעת**. ענין רבוי כמו משפעת סוסיו (יחזקאל כו) : **בכרי**. גמלים בחורים כמו בכרה קלה (ירמיה ב) : **ולבונה**. שם מין בושם הוא מסממני הקטורת : **יבשרו**. ענין ספור חדשות : **[ז]** **נביות**. שם מקום ישבו שם מבני ישמעאל כמי"ש בכור ישמעאל נביות (בראשית כה). **ישרתונך**. יהיו לצורכך וכמוהו את בגדי השרד לשרת בקודש (שמות לה) : **[ח]** **כעב**. כענן : **תעופינה**. מלשון עפיפה ופריחה : **ארובותיהם**. מלשון ארובה וחלון כמו וארובות השמים (בראשית ז) ור"ל חלונות השובך והוא מקום מדורם : **[ט]** **יקוו**. ענין אסיפה כמו יקוו המים (בראשית א) : **ואניות**. ספינות : **[י]** **בקצפי**. מלשון קצף וכעס : **[יב]** **חרב יחרבו**. מלשון חורבן : **[יג]** **הלבנון**. שם יער בארץ ישראל : **ברוש וגו'**. שמות מיני אילנות חשובים : **[יד]** **שחוח**. ענין כפיפה והשפלה כמו תחתיו שחחו עזרי רהב (איוב ט) : **מעניך**. מלשון עינוי : **כפות רגליך**. כמו שנקרא שטיחת היד כף היד כן נקרא שטיחת הרגל כף הרגל : **מנאציך**. ענין בזיון כמו נאצו האנשים את מנחת ה' (ש"א ב) : **[טו]** **תחת**. במקום : **לגאון**. ענין ממשל רב : **משוש**. ענין שמחה : **[טז]** **וינקת**. מלשון יניקה : **ושוד**. מלשון שדים : **תינקי**. מלשון יניקה : **אביר**. ענין חוזק : **[יז]** **פקדתך**. מלשון פקיד וממונה : **ונגשיך**. ענין הלחץ לקחת הכסף כמו נגש את הכסף (מ"ב כ"ג) : **[יח]** **חמס**. עושק וגזל : **שוד**. מלשון שדידה וגזל : **תהלה**. ענין שבח : **[יט]** **ולנוגה**. ענין זהירה וזריחה : **[כ]** **לא יבוא**. לא ישקע כמו כי בא השמש (בראשית כח) : **יאסף**. ענין הכנסה כמו ואין איש מאסף אותם (שופטים יט) : **ושלמו**. ענין גמר : **[כא]** **נצר**. ענף כמו ונצר משרשיו יפרה (לעיל יא) : **מטעי**. מלשון נטיעה : **[כב]** **והצעיר**. הקטן כמו ורב יעבוד צעיר (בראשית כה) : **עצום**. ענין רבוי כמו עצמו לי אלמנותיו (ירמיה טו) : **בעתה**. מלשון עת וזמן : **אחישנה**. ענין מהירות כמו אחישה מפלט לי (תהלים נה) :

ישעיה פרק-סא

[א] **יען**. בעבור : **משח**. ענין גדולה וכן למשיחו לכורש (לעיל מה). לחבוש. ענין כריכת המטלית על השבר כמו ולנשברת לא חבשתם (יחזקאל לד) : **דרור**. חפשי וחירות כמו וקראתם דרור (ויקרא כה) : **פקח**. ענין פתיחה כמו פקוח אזנים (לעיל מח) : **קוח**. מלשון לקיחה : **[ג]** **מעטה**. ענין עטיפה כמו כבגד יעטה (תהלים קט) : **תהלה**. מל' הלול ושבח : **כהה**. ענין עכירות וחושך כמו כהה הנגע (ויקרא יג) : **אילי**. שם אילן גדול ויפה כמו מאילים אשר חמדתם (לעיל ב) : **מטע**. מלשון נטיעה : **[ד]** **חורב**. מל' חורבן : **[ה]** **זרים**. עכו"ם : **ורעו**. מלשון מרעה : **אכריכם**. כן יקראו החורשים בשדה כמו בשו אכרים (ירמיה יד) : **וכרמיכם**. מל' כרם : **[ו]** **כהני**. ענין שררה וגדולה כמו ובני דוד כהנים היו (ש"ב ח). חיל. עושר : **תתימרו**. ענין גדולה ורוממות כמו את ה' האמרת (דברים כז) ובאה :

היו"ד במקום האל"ף וכן אשר יומרוד למזימה (תהלים קלט) :
[ז] משנה. כפול כמו וכסף משנה (בראשית מג) : **[ט]** וצאצאיהם. מלשון
יציאה והם הבנים : **יכירום**. מלשון הכרה : **[י]** שוש אשיש. ענין שמחה
: **תגל**. מלי גילה וששון : **ישע**. מלי תשועה : **מעיל**. שם מלבוש מה :
יעטני. ענין עטיפה : **יכהן**. ענין גדולה : **תעדה**. מלשון עדי וקשוט כמו
ועדית עדי (יחזקאל כג) : **[יא]** וכגנה. מלשון גן : **זרועיה**. מלשון זרעונים
:

ישעיה פרק-סב

[א] אחשה. ענין שתיקה כמו החשיתי מעולם (לעיל מב) : **אשקוט**. ענין
מנוחה : **כנוגה**. ענין הארה וזריחה : **כלפיד**. הוא העץ אשר מנדנדים בו
האש המתייבש מחום האש ומעלה שלהבת רב וכן וכלפיד אש בעמים
(זכריה יב) : **יבער**. ידלק : **[ב]** יקבנו. יפרש אותו כמו אשר נקבו בשמות
(במדבר א) : **[ג]** וצניף. מלי מצנפת העשוי לסבב את הראש : **[ד]** בעולה.
מיושבת כמו מבני בעולה (לעיל נד) : **[ו]** הפקדתי. ענין מינוי וגזברות :
לא יחשו. לא ישתקו : **דמי**. ענין שתיקה כמו וידום אהרן (ויקרא י)
: **[ז]** ואל תתנו. ואל תניחו וכן ולא נתן סיחון (במדבר כא) : **יכונן**. מלי כן
ובסיס : **[ח]** עוזי. ענין חוזק : **תירושך**. יינך כמו ואספת דגנך ותירושך
(דברים יא) : **[ט]** מאספיו. ענין הכנסה אל הבית כמו ואין איש מאסף
אותם (שופטים יט) : **והללי**. ישבחו : **[י]** פנו. מלי הפנה והסרה : **סלו**.
ענין הרמה והגבהה ודוגמתו סלו לרוכב בערבות (תהלים סח) : **המסילה**.
ענין שביל ודרך : **סקלו**. הסירו האבנים וכן ויעזקהו ויסקלהו (לעיל ה)
: **מאבן**. מהיות בה אבן וכן וימאסך ממלך (ש"א טו) ור"ל מהיות מלך :
נס. כלונס ארוך ובראשו וילון :

ישעיה פרק-סג

[א] חמוץ. ענין צביעה ואין לו דומה ויתכן שהוא הפוך מן תמחץ רגליך
בדם (תהלים סח) שהרגל הצבוע מדם נראה כפצוע : **מבצרה**. מלשון
מבצר : **הדור**. ענין פאר ויופי. **צועה**. ענין הטרוד והטלטול כמו צועה זונה
(ירמיה ב) : **[ב]** ללבושך. על לבושך : **כדורך**. מלשון דריכה ורמיסה :
בגת. כן שם הכלי שדורכים שם הענבים להוציא היין וכן גת דרך הי'
(איכה א) : **[ג]** פורה. הגת תקרא פורה כי שם מפררים הענבים להוציא
היין וכן חמשים פורה (חגי ב) : **ואדרכם**. וארמסם. ענינם אחד וכפל
הדבר במ"ש : **ויז**. מלי הזאה וטפטוף. נצחם. הוא הדם שהוא כח האדם

וחזקו והוא מלשון וגם נצח ישראל (ש"א טו) : **אגאלתי**. ענין לכלוך כמו לחם מגואל (מלאכי א) והאליף תחת הה"א : **ה** **ואשתומם**. ענין תמהון והתבוננות וכן וישתומם כי אין מפגיע (לעיל כט) : **ו** **ואבוס**. ענין רמיסה כמו כגבורים בוסים (זכריה י) : **ואשכרם**. מלשון שכרות ובלבול הדעת : **נצחם**. דמם : **ז** **גמלנו**. מל' גמול ותשלום טובה : **ט** **ובחמלתנו**. מלשון חמלה ורחמנות : **וינטלם**. ענין סבל המשא כמו כי נטל עליו (איכה ג) ולתוספות ביאור אמר וינשאם : **י** **מרו**. מלשון מרי ומרד : **יג** **בתהומות**. עומק הים : **יד** **תניהנו**. ענין הנהגה כמו נחית כצאן (תהלים עו) : **טו** **מזבול**. ענין מדור כמו בית זבול לך (מ"א ח) : **קנאתך**. ענין חימה וכעס כמו בקנאו את קנאתי (במדבר כה) : **המון מעיך**. הוא ענין הכמרת רחמים וחמלה וכן על כן המו מעי לו (ירמיה לח) : **התאפקו**. ענין התחזקות ואמצות הלב וכן ויתאפק ויאמר שימו לחם (בראשית מג) : **יז** **תתענו**. מלשון תועה : **תקשיח**. היא מלה מורכבת מן קשה ומן סח ר"ל תקשה ותסיח לבנו וכן הקשיח בניה (איוב לט) ועם כי המה בשייך וזהו בעבור מלת קשה : **יח** **למצער**. למעט זמן כמו הלא מצער היא (בראשית יט) : **בוססו**. ענין רמיסה כמו יבוס צרינו (תהלים ס) : **יט** **לוא**. הוא כמו אם וכן לו החייתם אותם (שופטים ח) : **נזולו**. ענין הטפה כמו יזל מים מדליו (במדבר כד) :

ישעיה פרק-סד

א **קקדח**. ענין שריפה כמו אש קדחה באפי (דברים לב) : **המסים**. מלשון המסה והמגה : **תבעה**. מל' אבעבעות : **ירגזו**. ענין תנועות הרעדה כמו רגזו ואל תחטאו (תהלים ד) : **ב** **נזולו**. נטפו : **ג** **האזינו**. ענין שמיעה והוא מלשון אוזן : **זולתך**. בלעדיך : **למחכה**. ענין תקוה כמו לכן חכו לי (צפניה ג) : **ד** **פגעת**. ענין פגישה לרעה בהכאת נפש כמו והי' הפגיע בו (לעיל נג). שש. ענין שמחה : **ה** **ונהי**. נהיה : **עדים**. ענינו מופסד ובלוי ובדרז"ל המשמשת בעדים (נדה ב) ור"ל סמרטוטין : **ונבל**. ענין כמישה כמו ועלהו לא יבול (תהלים א) : **כעלה**. עלי האילן : **ו** **מתעורר**. מלשון הערה והתגברות : **להחזיק**. לאחוז : **ותמוגנו**. מלשון המגה והמסה : **ביד**. ר"ל בעבור : **ז** **החומר**. טיט היוצר : **יוצרנו**. יאמר על יוצר חרס ועל הבריאה המוחלטת : **י** **הללוך**. מלשון הלול ושבח : **מחמדינו**. מל' חמוד ואהוב : **לחורבה**. מל' חורבן : **יא** **תתאפק**. ענין התחזקות ואמצות הלב : **תחשה**. ענין שתיקה כמו עת לחשות (קהלת ג) : **ותעננו**. מלשון עינוי :

ישעיה פרק-סה

[ב] סורר. מעוות וכן בן סורר ומורה (דברים כא) : **[ג] על פני**. לפני וכן על פניך יברכך (איוב א) : **הלבנים**. עשויים מחומר ושורפין בכבשן לשומם בבנין : **[ד] ובנצורים**. מלשון מצור כמו כעיר נצורה (לעיל א) : **ומרק**. רוטב מבישול הבשר כמו ואת המרק שפך (שופטים ו) : **פגולים**. ענין תעוב כמו פגול הוא לא ירצה (ויקרא יט) : **[ה] עשן**. ענין כעס כמו עלה עשן באפו (תהלים יח) : **יקדת**. בוערת כמו אש תמיד תוקד (ויקרא ו) : **[ו] אחשה**. ענין שתיקה : **על חיקם**. ר"ל על עצמם ובשרם : **[ז] חרפוני**. מל' חרוף וגדוף : **ומדותי**. מלשון מדידה : **[ח] התירוש**. היין כמו ותירושך ויצהרך (דברים יא) : **באשכול**. ענף מגרגרי ענבים כמו ואשכול ענבים (במדבר יג) : **ברכה**. ר"ל דבר טובה : **[י] השרון**. מקום מישור ושמן כמו הרועים בשרון (דה"א כז). לנוה. ענין מדור : **ועמק עכור**. עמק מקולקל וכן ואת עמק עכור לפתח תקוה (הושע ב) : **לרבץ**. מלשון רביצה והוא השכיבה לנוח : **[יא] העורכים**. ענין סדור : **לגד**. למני. שמות כוכבים : **ממסך**. יין מזוג כמו לחקור ממסך (משלי כז) : **[יב] ומניתי**. מלשון מנין ומספר : **לטבח**. ענין שחיטה : **תכרעו**. ענין נפילה על הברכים : **עיניתם**. מלשון עניה ותשובה : **[יד] ומשבר רוח**. ר"ל מצער ויגון : **תילילו**. מלשון יללה : **[טז] המתברך**. ענין התפארות כמו מברך רעהו (משלי כז) : **אמן**. ענינו כמו אמת : **[יח] וגילו**. ענין שמחה : **עדי עד**. עד עולם כמו בטחו בה' עדי עד (לעיל כו) : **[יט] וגלתי**. מלשון גילה : **[כ] עול ימים**. קטן בימים והוא מלשון עולל וכן התשכח אשה עולה (לעיל מט) : **לא ימלא**. לא ישלים : **והחוטא**. ענין חסרון כמו משברים יתחטאו (איוב מא) : **[כב] יבלו**. ענין זוקן כמו יבלו בטוב ימיהם (שם כא) : **[כד] אענה**. ענין תשובה : **[כה] ירעו**. מל' מרעה : **לחמו**. מאכל : **ירעו**. מלשון רעה :

ישעיה פרק-סו

[א] הדום. ענין שרפרף הכסא הנתון תחת רגלי האדם כשהוא יושב וכן והשתחוו להדום רגליו (תהלים צט) : **[ב] ונכה**. ענין שבור וכתות כמו ונכאה לבב (תהלים קט) : **וחרד**. ענין מהירות רב וכן ויחרדו זקני העיר לקראתו (ש"א טו) : **[ג] עורף**. ר"ל כורת עוף והוא אחורי הצואר כמו ואם לא תפדה וערפתו (שמות יג). **מזכיר**. כן נקרא הקטרת הלבונה כמ"ש והיתה ללחם לאזכרה (ויקרא כ"ד) : **מברך**. הוא ענין תשורה הבאה להקבלת פנים וכן קח נא את ברכתי (בראשית לג) : **און**. ענין דבר שאינו ראוי והגון : **ובשקוציהם**. מלשון שקץ ותעוב : **[ד] בתעלוליהם**. ענין לעג והתול כמו כי התעללת בי (במדבר כב) : **ומגורתם**. ענין פחד כמו ויגר מואב (שם) : **[ה] החרדים**. הממהרים : **מנדיכם**. מל' הנדה והנעה : **[ו] שאון**. ענין המייה : **[ז] תחיל**. היא כאב הלידה וכן לא חלתי ולא

ילדתי (לעיל כג) : **חבל**. צירים ומכאובי לידה כמו חבלי לידה (הושע יג) :
והמליטה. כן נקרא לידת הולד כמו ותמלט ובקעה (לעיל לד) :
ח **היוחל**. **חלה**. הם מלשון חיל : **ט** **אשביר**. מקום מושב היולדת
נקרא משבר כמו לא יעמוד במשבר בנים (הושע יג). **ועצרת**. ענין עכוב
ומניעה כמו עצרני ה' מלדת (בראשית יז) : **י** **המתאבלים**. מלשון
אבלות וצער : **יא** **תינקו**. מלשון יניקה : **משד**. כמו משד בפת"ח וכן
ושד וכו' (לעיל ס) : **תנחומיה**. מלשון נחמה : **תמצו**. מלשון מציצה כמו
שתית מצית (לעיל נא) : **והתענגתם**. מלשון תענוג : **מזיז**. מלשון הזזה
ממקום למקום וכן וזיז שדי ירענה (תהלים פ) : **יב** **שוטף**. ענין רדיפה
ומהירות המשיכה : **כבוד**. ענין עושר כמו ומאשר לאבינו עשה את כל
הכבוד הזה (בראשית לא) : **תנשאו**. מלשון משא וסבל : **תשעשעו**. ענין
התעסקות לשמחה : **יד** **כדשא**. כעשב : **תפרחנה**. מל' הפרחה וגדול :
וזעם. ענין כעס : **טו** **וכסופה**. רוח סופה וסערה : **וגערתו**. ענין צעקת
נזיפה : **טז** **נשפט**. ענין ויכוח וכן הנני נשפט אותך (ירמיה ב') :
יז **המתקדשים**. ענין הזמנה כמו קדשו עליה מלחמה (שם ו') : **בתוך**.
באמצע וכן ויבתר אותם בתוך (בראשית ט"ו) : **והשקץ**. ר"ל כל מין שקץ
והוא שם כולל לכל השרצים : **והעכבר**. שם שרץ מה : **יסופו**. ענין כליון
כמו אסוף אסיפם (ירמיה ח') : **יח** **והלשונות**. כן יקראו אומות חלוקות
שיש לכל אחד שפת לשון בפני עצמו : **יט** **אות**. סימן : **פליטים**. ענין
שארית כמו אל יהי לה פליטה (שם נ'). **תרשיש** וגו'. שמות ארצות :
כ **ברכב**. במרכבות : **ובצבים**. עגלות מכוסות וכן עגלות צב (במדבר ז')
: **ובפרדים**. הם הנולדים מן הסוס והחמור : **ובכרכרות**. ברקודים של
שמחה וכן ודוד מכרכר בכל עוז (שמואל ב' י) : **כג** **מדי**. ענינו כמו מתי
וכן מדי עברו (לעיל כ"ח) : **הדש**. כן יקרא ראש החדש וכן מחר חדש
(ש"א כ') : **כד** **בפגרי**. כן יקראו גופות ההרוגים וכן כפגר מובס (לעיל
י"ד). **תולעתם**. מלשון תולעת ורימה : **ואשם**. מלשון אש : **תכבה**. מלשון
כבוי : **זראון**. ענין בזיון וכן לזראון עולם (דניאל י"ב) : **לכל בשר**. לכל
אדם :